

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Jana Schmiedová

**Operace OSN na udržení míru: Předpoklady úspěchu při řešení
konfliktů v Africe v době po skončení studené války**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Oldřich Bureš, Ph.D., M.A.

OLMOUC 2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 21. listopadu 2007

OBSAH

1	Úvod	4
2	Operace OSN na udržení míru	13
2.1	Definice	13
2.2	Typologie.....	15
2.3	Teoretický rámec	18
3	Rámec operací OSN v Africe	21
3.1	Povaha konfliktů v Africe	21
3.2	Vliv mezinárodního prostředí.....	24
4	Případové studie operací OSN v Africe	30
4.1	Operace OSN v Angole (UNAVEM).....	30
4.2	Operace OSN v Namibii (UNTAG).....	38
4.3	Operace OSN v Somálsku (UNOSOM)	42
4.4	Operace OSN v Mozambiku (ONUMOZ)	47
4.5	Operace OSN ve Rwandě (UNAMIR).....	51
4.6	Operace OSN ve Středoafrické republice (MINURCA).....	56
4.7	Operace OSN v Sierra Leone (UNAMSIL)	59
5	Faktory úspěchu operací OSN v Africe	63
5.1	Podpora v Radě bezpečnosti.....	63
5.2	Jasný a realizovatelný mandát	65
5.3	Vybavení operace a její velikost.....	67
5.4	Délka trvání operace	69
5.5	Vůle nepřátelených stran konflikt ukončit.....	70
5.6	Podpora africké regionální organizace	73
6	Závěr	76
	Bibliografie	80
	Prameny	80
	Literatura	85
	Přílohy	94
	Seznam	94
	Abstrakt	98

1 Úvod

Vymezení tématu a cíle práce

Africký kontinent se v posledním desetiletí stal hlavním terčem aktivit Organizace spojených národů (OSN). Novými cestami a na nejvyšší úrovni se Spojené národy snaží řešit problémy kontinentu, jako jsou chudoba, hlad, nemoci typu malárie či HIV/AIDS, přístup ke vzdělání, zdravotní péči a pitné vodě, nerozvinuté státní struktury, vládní selhání a korupce.¹ Na Summitu tisíciletí, konaném v roce 2000, se nejvyšší představitelé členských zemí OSN zavázali poskytnout Africe plnou podporu ve prospěch míru a rozvoje. Pro generálního tajemníka Kofi Annana, který stál v čele Sekretariátu OSN po celé uplynulé desetiletí, představovala Afrika jednu ze stěžejních priorit. Rok po nástupu do funkce vyzval africké státy, aby své spory řešily politickými prostředky, respektovaly dobré způsoby vládnutí (*good governance*) a dodržovaly lidská práva. Opakovaně apeloval na státy mezinárodního společenství, aby africkému kontinentu poskytly potřebnou podporu.²

Jedním z výrazů této podpory jsou tzv. operace na udržení míru (*peacekeeping operations*). Na africké území byla od založení OSN vyslána více než třetina (23) ze všech (61) těchto operací. V současné době v Africe působí šest z celkového počtu 15 probíhajících operací.³ Tato čísla dokládají pozornost, kterou Spojené národy věnují Africe, na druhou stranu však zdaleka neodráží počet konfliktů, které je třeba urovnat.

Předmětem předkládané diplomové práce je řešení vybraných afrických konfliktů pomocí operací OSN na udržení míru. Téma práce je časově ohraničeno obdobím od konce 80. let 20. století do roku 2005, kdy byla ukončena poslední ze zkoumaných operací. Jde o dynamické období kvalitativního (a na počátku 90. let i kvantitativního) rozvoje operací OSN na udržení míru, a proto je pozornost věnována právě jemu. Geograficky je téma vymezeno oblastí Afriky coby kontinentu s vysokou mírou a komplexitou konfliktů. Cílem práce je na základě vybraných případových studií (operace OSN na udržení míru v Angole – UNAVEM I, II a III; Namibii – UNTAG; Somálsku – UNOSOM I a II; Mozambiku – ONUMOZ; Rwandě – UNAMIR; Středoafrické republice – MINURCA a Sierra Leone – UNAMSIL) vyvodit předpoklady úspěchu operací OSN na udržení míru s ohledem na specifika konfliktů v Africe.

---

¹ KOCOUREK, Aleš: *Subsaharská Afrika: Problémy a perspektivy*. Mezinárodní politika, 30, 2006, č. 12, s. 18-19.

² *Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů*. New York – Praha 2005, s. 75.

³ *United Nations Peacekeeping Operations, 31 July 2007*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm> (29.8.2007)

Výběr tématu vzešel z chápání *řešení konfliktů* coby dynamicky se rozvíjejícího vědního oboru, který v současném světě dennodenně nachází své opodstatnění; *Afrika* je pak místem, kde vzniká největší „poptávka“ po řešení konfliktů; a konečně *operace OSN na udržení míru* jsou jedním z nejlegitimnějších prostředků, jak konflikty řešit. Tato trojkombinace odráží autorčin dlouhodobý studijní zájem, a proto se pro výběr tématu diplomové práce jevila jako nejvhodnější. Dalším důvodem byla snaha přispět k odborné literatuře vztahující se k operacím OSN na udržení míru a řešení konfliktů v českém prostředí. Autorka chce pokračovat ve zkoumání problematiky, započaté bakalářskou prací na téma „Role Organizace spojených národů při řešení konfliktu ve Rwandě r. 1994“ a pokračující řadou navazujících, tématem příbuzných prací. Chce také zúročit jednosemestrální studium oboru *Politikwissenschaft* a *Konflikt- und Friedensforschung* na univerzitě v německém Marburg an der Lahn, které jí vzhledem k rozsáhlým materiálním a personálním kapacitám poskytlo široké možnosti bádání.

Výzkumná otázka

Základním kamenem předkládané diplomové práce je výzkumná otázka, která vychází ze samotného názvu práce a zní: *Jaké jsou předpoklady úspěchu operací OSN na udržení míru při řešení konfliktů v Africe v době po skončení studené války?* V souladu s výzkumnou otázkou se autorka na základě analýzy dostupné literatury zaměřila na šest faktorů, které hrají roli při určování předpokladů úspěchu operací OSN. Jsou jimi: podpora v Radě bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát, vybavení operace a její velikost, délka trvání operace, vůle zneprátených stran konflikt ukončit a podpora relevantní africké regionální organizace.

Zformulovaná výzkumná otázka obnáší potřebu stanovit, co znamená „úspěch“ operací OSN na udržení míru. Tento bod je předmětem mnoha debat v odborné literatuře a jedinou správnou odpověď na otázku „Co znamená úspěch operace?“ v ní nenajdeme. Můžeme se setkat se základním přístupem, jak měřit úspěch operace, a to splnění mandátu. Existují kvantitativní kritéria, jako je snížení počtu obětí v konfliktu či rozsah demobilizace a odzbrojení, a kvalitativní kritéria, jako je podíl operace na vyřešení konfliktu či rozvoj míru a spravedlnosti.⁴ I zde neexistuje shoda, co je důležitější – zda přispět raději k míru, či spravedlnosti.⁵ Duane Bratt upozorňuje na skutečnost, že zvolením různých úhlů pohledu

---

⁴ PUSHKINA, Darya: *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission*. *International Peacekeeping*, 13, 2006, č. 2, s. 133-134.

⁵ BRATT, Duane: *Peace over Justice: Developing a Framework for UN Peacekeeping Operations in Internal Conflicts*. *Global Governance*, 5, 1999, s. 63-81.

můžeme jednu a tu samou operaci ohodnotit jako jak úspěšnou, tak neúspěšnou.⁶ Jako zřejmě nejobektivnější měřítko úspěchu je v diplomové práci použito kritérium, zda se operaci podařilo naplnit mandát. Přihlédnuto bude i k tomu, do jaké míry operace přispěla k trvalému vyřešení konfliktu. „Předpoklady úspěchu“ potom autorka chápe jako soubor faktorů, které musí být naplněny, aby byla operace úspěšná.

Charakteristika použitých pramenů a literatury

Problematika operací OSN na udržení míru je v zahraniční odborné literatuře poměrně obsáhle a čím dál tím častěji zpracovávána. Zahrnuje především hodnocení a vysvětlení úspěchu nebo neúspěchu operací, debaty nad užitím síly, výhody netradičního pojetí udržování míru a mnoho případových studií.⁷ Vyzdvihovány jsou zejména operace, které se do dějin zapsaly buď výrazným úspěchem nebo naopak neúspěchem, přičemž posledně zmíněné značně převyšují ty úspěšné. Svým výsledkem „průměrné“ operace jsou z velké části opomíjeny.

Důležitý zdroj informací pro tuto diplomovou práci představovaly zahraniční akademické žurnály. *International Peacekeeping*, analyzující oblast udržování míru s důrazem na právní a politické aspekty,⁸ a *Peacekeeping & International Relations*, vydávaný kanadským Institutem strategických studií, se zaměřují přímo na oblast udržování míru. Další žurnály jako *International Studies Review*, *International Studies Quarterly*, *International Affairs* či *International Journal on World Peace* jsou zaměřené obecně na oblast mezinárodních vztahů a mezinárodní politiky, v rámci které přinášejí mnoho zajímavých analýz na téma udržování míru. Následující výčet přináší přehled nejvýznamnějších článků použitých v předkládané práci.

O vývoji oblasti udržování míru pojednává Marrack Goulding, který působil ve vysokých funkcích v Oddělení pro mírové operace OSN v New Yorku, ve svém článku *The evolution of United Nations peacekeeping*. Muzaffer Ercan Yilmaz ve své stati *UN Peacekeeping in the Post-Cold War Era* hodnotí operace OSN na udržení míru v době po

---

⁶ BRATT, Duane: *Defining Peacekeeping Success: The Experience of UNTAC*. *Peacekeeping & International Relations*, 25, 1996, č. 4, nestránkováno.

⁷ FORTNA, Virginia Page: *Inside and Out: Peacekeeping and the Duration of Peace after Civil and Interstate Wars*. *International Studies Review*, 5, 2003, č. 4, s. 99.

⁸ *International Peacekeeping. Aims and Scope*. In: *International Peacekeeping*, <http://www.internationalpeacekeeping.org/scope.html> (22.10.2007)

skončení studené války z hlediska jejich silných a slabých stránek.⁹ Oldřich Bureš ve svém článku *Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping* poskytuje kritický přehled existujících pokusů zasadit operace OSN na udržení míru do četných makro- i mikroteorií, přičemž argumentuje ve prospěch vytvoření teorie středního rozsahu.¹⁰ Tematikou teorie udržování míru se zabývají i Michael Pugh (*Peacekeeping and IR Theory: Phantom of the Opera* nebo *Peacekeeping and Critical Theory*) a Alex J. Bellamy (*The 'Next Stage' in Peace Operations Theory?*). Esej od Adekeye Adebajo a Chrise Landsberga *Back to the Future: UN Peacekeeping in Africa* nabízí historický pohled na sedm významných operací OSN na udržení míru, které proběhly v Africe mezi lety 1960 a 2000, přičemž analyzuje faktory vedoucí k (ne)úspěchu operací, jednotlivé vývojové fáze udržování míru v Africe a možnosti rozložení sil mezi OSN a africké regionální organizace.¹¹ Studie Assefawa Bariagabera *United Nations Peace Operations in Africa: A Cookie-Cutter Approach?* zkoumá dvě nejobtížnější operace OSN na udržení míru v Africe, MONUC v Kongu a UNAMSIL v Sierra Leone, s cílem odpovědět na otázku, jaká je dráha účinného *peacekeepingu* OSN v Africe a její překážky.¹² Maurice Marnika ve svém článku *Regional Peacekeeping: the case for complementary efforts* poskytuje přehled argumentů podporujících i kritizujících regionální udržování míru.¹³ V neprospěch těchto aktivit se vyslovuje Walter Dorn ve stati *Regional Peacekeeping is not the way*. V článku *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission* analyzuje Darya Pushkina 17 operací OSN na udržení míru z celého světa, na kterých ověřuje kritéria jejich úspěchu. Duane Bratt se ve svém článku *Defining Peacekeeping Success: the Experience of UNTAC* zamýšlí nad možnostmi definovat úspěch operací OSN na udržení míru a na příkladu operace OSN v Kambodži ukazuje různé úhly pohledu při zodpovídání dané otázky. Příspěvek Davida M. Malone a Karin Wermester *Boom and Bust? The Changing Nature of UN Peacekeeping* rozebírá dva posuny, které se uskutečnily na poli udržování míru v průběhu 90. let: v cílech operací OSN na udržení míru a ve stupni donucení, které uplatňují.¹⁴

---

⁹ YILMAZ, Muzaffer Ercan: *UN Peacekeeping in the Post-Cold War Era*. *International Journal on World Peace*, 22, 2005, č. 2, s. 13.

¹⁰ BUREŠ, Oldřich: *Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping* (v tisku).

¹¹ ADEBAJO, Adekeye – LANDSBERG, Chris: *Back to the Future: UN Peacekeeping in Africa*. *International Peacekeeping*, 7, 2000, č. 4, s. 161.

¹² BARIAGABER, Assefaw: *United Nations Peace Operations in Africa: A Cookie-Cutter Approach?* *Journal of Third World Studies*, 23, 2006, č. 2, s. 13.

¹³ MARNIKA, Maurice: *Regional Peacekeeping: The case for complementary efforts*. *Peacekeeping and International Relations*, 25, 1996, č. 3, s. 9.

¹⁴ MALONE, David M. – WERMESTER, Karin: *Boom and Bust? The Changing Nature of UN Peacekeeping*. *International Peacekeeping*, 7, 2000, č. 4, s. 37.

Autorka čerpala také z četných zahraničních knižních publikací, které se zabývají tematikou udržování míru. Jedná se o knihu *Understanding Peacekeeping* od kolektivu autorů Alex J. Bellamy, Paul Williams a Stuart Griffin, která čtenáře uvádí do teorie i praxe současného udržování míru. Indarjit Rikhye založil svou knihu *The Theory & Practice of Peacekeeping* především na svých znalostech událostí a osobností na poli udržování míru. Pojednává o vývoji udržování míru, roli regionálních organizací, postoji velmocí i konkrétních operacích. Kniha *UN-Friedenssicherung 1985-1995* autorů Hanse-Georga Ehrharta a Konrada Klingenburga zodpovídá mj. otázky, co znamená udržování míru a jaké jsou jeho problémy v současném mezinárodním prostředí, a nabízí obsáhlou bibliografii k tématu. Kniha *Peace Operations and Intrastate Conflict. The Sword or the Olive Branch?* Thomase R. Mockaitise se zabývá mírovými operacemi v prostředí občanských válek a na případových studiích upozorňuje na potřebu přizpůsobit operace změnám v pojetí konfliktu. David Ramsbotham se ve své stati *The Changing Nature of Intervention. The Role of UN Peacekeeping* zamýšlí nad proměnou povahy intervence s koncem studené války a vytyčuje roli operací na udržení míru v nové éře. Informace k případovým studiím autorka čerpala např. z knihy Tobiasa Debiela *UN-Friedensoperationen in Afrika*, která pojednává o operacích OSN na udržení míru v Africe na pozadí konceptu „global governance“ a tzv. rozšířeného multilateralismu. Frank-Erich Hufnagel v knize *UN-Friedensmissionen der Zweiten Generation* podává na základě tří operací OSN (UNTAG v Namibii, UNOSOM II v Somálsku a UNTAC v Kambodži) obsáhlou charakteristiku operací tzv. druhé generace. Kniha *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*, sestavená Williamem Durchem, obsahuje četné případové studie operací OSN z doby studené války a poslední dekády 20. století. Mathias G. Junkert v knize *Auf den Spuren der Kriegsherren. Die Vereinten Nationen und die Privatisierung der Gewalt. Am Beispiel UNAMSIL in Sierra Leone* zkoumá postoj Spojených národů k fenoménu „privatizace moci“, ztělesněný případem Sierra Leone a operací UNAMSIL. K osvětlení pozice Afriky ve světové politice autorce posloužila kniha *Politics and Society in Contemporary Africa*, která analyzuje vývoj afrického kontinentu z politického a společenského hlediska od získání nezávislosti až do současnosti. Nepostradatelný zdroj informací představovaly internetová stránka OSN pro oblast udržování míru (<http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/>) a rezoluce Rady bezpečnosti k jednotlivým operacím.

V českém prostředí nepatří problematika operací OSN na udržení míru k nejčastěji rozebíraným; vojensko-politické operace jsou zkoumány více v souvislosti s NATO či nověji s Evropskou unií. Předním českým odborníkem na operace OSN na udržování míru je Oldřich

Bureš, který působí na Katedře politologie a evropských studií Univerzity Palackého v Olomouci a na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Vysoké školy veřejné správy a mezinárodních vztahů v Praze. Ve stati *Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více*, zveřejněné v odborném periodiku Mezinárodní vztahy, poskytuje úvod do problematiky operací OSN na udržení míru a na základě analytického konceptu rozdílu mezi schopnostmi a očekáváními hodnotí vyhlídky působení těchto operací. Coby spolupracovník nadace Člověk v tísni O. Bureš vytvořil sérii článků, pojednávajících o konkrétních operacích na udržení míru a jejich výsledcích. Dalším českým odborníkem v dané oblasti je Marek Pavka, který externě působí na Katedře mezinárodních vztahů a evropských studií Masarykovy univerzity v Brně. Ve svém článku v periodiku Mezinárodní politika, nazvaném *Rapsodie v modrém: Role Organizace spojených národů při udržování míru*, řeší především otázky, koho a jak při udržování míru chránit. František Šulc se v článku *Mír s OSN, nebo bez ní?*, taktéž uveřejněném v Mezinárodní police, zamýšlí nad filozofií neutrality při udržování míru a na operacích v Somálsku, Rwandě a bývalé Jugoslávii ukazuje, jaké mohou být její následky. Konečně Karel Kovanda, bývalý velvyslanec ČR při OSN, v publikační činnosti úspěšně zúročuje své zkušenosti z působení v OSN, což dokládá článek *Potřeba analyzovat mírové operace OSN a stát Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě*, ve které čtenáři nabízí unikátní pohled na oficiální i zákulisní mechanismus schvalování a projednávání operací OSN. Zdroje informací k jednotlivým konfliktům v Africe představovaly především články Mesfina Gedlu, Jana Vraného, Jana Klímy, Filipa Černocho, Petra Jelínka, Evy Danové, Viléma Řeháka, Tomáše Raděje a Zdenka Nejedlého, publikované v periodiku Mezinárodní politika. Kniha Šárky Waisové *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*, která přináší základní definice a klasifikace konfliktů a popisuje jejich příčiny, průběh i způsoby urovnání, byla autorce nápomocna především při zasazování operací OSN do kontextu teorie řešení konfliktů.

Zdůvodnění použité metody

Autorka se při psaní diplomové práce řídí empiricko-analytickým přístupem. Podle německých politologů Dirka Berg-Schlossera a Theo Stammena jde o teoretický přístup, který odsouvá stranou normativní úvahy jako určující faktory analýzy a omezuje se na objektivní a subjektivní aspekty politické reality, jež lze uchopit neutrálními nástroji.¹⁵

---

¹⁵ BERG-SCHLOSSER, Dirk – STAMMEN, Theo: *Úvod do politické vědy*. Praha 2000, s. 87.

Operace OSN na udržení míru v Africe jsou v práci představeny ve formě případových studií (*case studies*). Američtí politologové Janet Buttolph Johnson a H. T. Reynolds charakterizovali tuto metodu v knize *Political Science Research Methods* jako poměrně detailní výzkum určitého fenoménu. Po mnoho let byla forma případové studie považována za podřadnou výzkumnou strategii. V současné době je však uznávána jako „zvláštní forma empirického šetření“, důležitá pro vývoj a hodnocení veřejných politik, stejně jako pro vysvětlení a testování teorií politických fenoménů.¹⁶ Podle Winstona Tellise se metoda může zaměřovat na jeden případ nebo na několik případů zároveň (potom musí být případy reprodukovány stejným způsobem).¹⁷ Nejčastější kritikou metody *case study* je, že není schopna poskytnout zobecňující závěry, takže její výsledky nejsou široce uplatnitelné v reálném životě.¹⁸ Pro analýzu většího množství operací OSN na udržení míru se však jeví jako nejvhodnější.

Případové studie jsou zkoumány pomocí komparativní metody. Aby mohla být tato metoda uplatněna, je nutné pracovat s určitým homogenním souborem. Autorka si tedy stanovila kritéria pro výběr zkoumaných operací: časový průběh v době po skončení studené války; geografická oblast Afriky; typ operace druhé generace;¹⁹ délka trvání více než jeden rok a již ukončený mandát. Jednotlivé operace jsou komparovány z hlediska faktorů úspěchu (např. měly všechny operace politickou podporu Rady bezpečnosti?, které operace disponovaly kvalitním vybavením a početným personálem a které ne?) přičemž jsou zkoumány shody a odlišnosti. Z této komparace jsou poté deduktivní metodou vyvozeny závěry – předpoklady úspěchu operací OSN na udržení míru v Africe v době po skončení studené války. Ty mohou být dále prověřovány a aplikovány na další případy.

Ve vybraných částech práce (zejména v druhé kapitole) je použita metoda *literature review*. Obnáší průzkum stávající literatury k tématu, na základě kterého jsou představeny a porovnány výsledky výzkumu jednotlivých autorů zabývajících se oblastí udržování míru. V průběhu práce se autorka opírá i o analytickou a deskriptivní metodu.

---

¹⁶ JOHNSON, Janet Buttolph – REYNOLDS, H. T.: *Political Science Research Methods*. Washington 2005, s. 84.

¹⁷ TELLIS, Winston: *Introduction to Case Study*. Qualitative Report, 3, 1997, č. 2, s. 3.

¹⁸ TELLIS, Winston: *Application of a Case Study Methodology*. Qualitative Report, 3, 1997, č. 3, s. 2.

¹⁹ Tzv. druhá generace označuje operace na udržení míru, které mají multidimenzionální a dynamický charakter a neomezují se na pouhé pozorování situace a monitorování příměří, jako tomu bylo v době studené války. Jejich podoba je výsledkem proměny operací na udržení míru započaté ve druhé polovině 80. let v souvislosti s oslabováním bipolární konfrontace. Zdroj: WAISOVÁ, Šárka: *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha 2005, s. 140. Výjimku z kritéria operací druhé generace tvoří prvně analyzovaná operace UNAVEM I v Angole, která byla do souboru zařazena z toho důvodu, že úzce souvisí s navazujícími operacemi UNAVEM II a III a operací UNTAG v Namibii.

Struktura práce

Práce je členěna do šesti kapitol. První kapitola představuje úvod. Druhá kapitola seznamuje čtenáře s problematikou operací OSN na udržení míru. Uvádí definice těchto operací, seznamuje s jejich typologií a zasazuje je do teoretického rámce. Cílem třetí kapitoly je vytyčit rámec, ve kterém se pohybují operace OSN řešící konflikty v Africe. Autorka přitom analyzuje povahu konfliktů v Africe s ohledem na vliv, který mohou mít na působení operací. Také konfigurace mezinárodního prostředí ovlivňuje praxi udržování míru, a tak je i tato problematika v rámci diplomové práce zpracována. Čtvrtá kapitola obsahuje vybrané případové studie operací OSN na udržení míru, které proběhly v době po skončení studené války v následujících zemích (řazeno chronologicky s ohledem na počátek působení operace): Angola, Namibie, Somálsko, Mozambik, Rwanda, Středoafriická republika a Sierra Leone. Každá operace je napřed zasazena do kontextu tamního konfliktu, následně je uvedena její základní charakteristika a závěrem je operace zhodnocena. Pátá kapitola analyzuje faktory úspěchu operací OSN v Africe a rozebírá roli, kterou hrály v jednotlivých případových studiích. Závěrečná kapitola je celkovým shrnutím práce. Autorka zde zmiňuje své závěry a uvádí podněty k dalšímu zkoumání problematiky.

Pohled na výsledky práce

Autorka při psaní diplomové práce zaznamenala několik limitů. Jedná se především o počet případových studií, který představuje pouze omezený vzorek dané problematiky. Aby byl výsledek co nej přesnější, bylo by třeba zahrnout větší počet operací na udržení míru; to však vzhledem k rozsahu diplomové práce přesahovalo rámec jejích možností. Souvisejícím omezením je vyloučení probíhajících operací (např. operace MONUC v Demokratické republice Kongo, UNMIL v Libérii či UNMIS v Súdánu). Důvodem tohoto vyloučení je skutečnost, že dosud není znám výsledek jejich působení a nelze vyloučit možnost zvrátů ve vývoji, tudíž by se data s nimi související mohla ukazovat jako proměnlivá a nespolehlivá.

Další omezení se týká faktorů úspěchu operací. Autorka se soustředila na šest faktorů, přičemž ve skutečnosti by bylo možno pracovat s mnohem větším vzorkem. Stejně jako v případě počtu zkoumaných operací na udržení míru by to však přesahovalo rámec možností diplomové práce. Závažnějším limitem je jejich nestejná váha – faktor podpory Rady bezpečnosti či vůle stran konflikt nenásilně ukončit se jeví jako zásadnější než faktor podpory regionální africké organizace. Tuto skutečnost se autorka snažila zohlednit v závěru práce. Podobným problémem je nejednotná definice úspěchu operací na udržení míru. Úspěch

operací je možno poměřovat různými způsoby, které mohou vést k odlišným závěrům. Zmatení se autorka pokusila předejít vytyčením měřítka úspěchu v úvodu práce.

Na závěr by autorka chtěla velmi poděkovat doktoru Oldřichu Burešovi za čas, který věnoval vedení práce, a za cenné odborné připomínky k jejímu obsahu.

2 Operace OSN na udržení míru

2.1 Definice

Ačkoli se v případě operací OSN na udržení míru²⁰ (*UN peacekeeping operations*) jedná o jednu z nejviditelnějších činností Organizace spojených národů a zároveň jeden z nejvýznamnějších prostředků řešení konfliktů a prosazování míru,²¹ narážíme při pokusu o jejich definování na nejednu svízel. Klíčový pojem *peacekeeping* (česky „udržení/udržování míru“) totiž nebyl do Charty OSN začleněn, neboť se s podobnou aktivitou v době vzniku Spojených národů nepočítalo.

Pojem začal být používán až v souvislosti s operací UNEF I po Suezské krizi z roku 1956. Formalizován byl v únoru 1965, kdy Valné shromáždění OSN ustavilo speciální komisi k projednávání záležitostí vztahujících se k udržování míru a pojmenovalo ji *Special Committee on Peacekeeping Operations*.²² Navzdory četným pokusům a více než půl století trvající praxe udržování míru stále chybí formální definice pojmu *peacekeeping*. Tento nedostatek jasné definice poskytuje značnou flexibilitu, která slouží jak politickým, tak operačním účelům.²³ Zároveň však vytváří značný terminologický chaos,²⁴ který komplikuje nejen vědecký výzkum problematiky, ale i praktické snahy o řešení konfliktů.²⁵

Marrack Goulding stručně definuje *peacekeeping* jako „*techniku, která byla vyvinuta především Spojenými národy, aby pomohla kontrolovat a řešit ozbrojené konflikty*“.²⁶ Mats R. Berdal vystihuje klasické chápání pojmu *peacekeeping* vycházející ze zkušenosti studené války jako „*různé formy legitimní kolektivní intervence s cílem zabránit vypuknutí či obnovení násilného konfliktu mezi nepřátelými stranami*“.²⁷ Nezávislá mezinárodní instituce International Peace Academy se sídlem v New Yorku pojem *peacekeeping* vysvětluje jako „*prevenci, kontrolu, zmírnění a ukončení nepřátelských akcí mezi státy nebo uvnitř států prostřednictvím intervence z třetí strany, organizované a řízené mezinárodně, za*

---

²⁰ Častěji se setkáme s označením „mírové operace“; „operace OSN na udržení míru“ je však správným překladem anglického *UN peacekeeping operations*, a proto je v práci používán tento termín.

²¹ KOVANDA, Karel: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN*. *Mezinárodní politika*, 20, 1996, č. 4, s. 21.

²² RIKHYE, Indar Jit: *The Theory & Practice of Peacekeeping*. London 1984, s. 1.

²³ Tamtéž, s. 1.

²⁴ Více viz THOMAS, Timothy L.: *Mírové operace: terminologická výzva mezinárodnímu společenství v období kooperace po skončení studené války*. *Mezinárodní vztahy*, 29, 1994, č. 2, s. 41-47.

²⁵ BUREŠ, Oldřich: *Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více*. *Mezinárodní vztahy*, 38, 2003, č. 3, s. 26.

²⁶ GOULDING, Marrack: *The Evolution of United Nations peacekeeping*. *International Affairs*, 69, 1993, č. 3, s. 452.

²⁷ BERDAL, Mats R.: *Whither UN Peacekeeping?* London 1993, s. 3.

použití mnohonárodního vojenského, policejního a civilního personálu, s cílem obnovit a udržet mír“.²⁸ Hans-Georg Ehrhart a Konrad Klingenburg vycházejí z definice *peacekeepingu* coby „pokojné intervence třetí strany v potenciálně mezinárodním konfliktu se souhlasem všech zúčastněných, především samotných stran sporu“.²⁹ Butrus Butrus-Ghálí v Agendě pro mír z roku 1992 charakterizoval *peacekeeping* jako „...rozmístění jednotek OSN v oblasti se souhlasem všech zúčastněných stran. Toto rozmístění zpravidla zahrnuje příslušníky vojenských a/nebo policejních sil OSN a často také civilní pracovníky. *Peacekeeping* jsou technická opatření, kterými se rozšiřují možnosti jak pro předcházení konfliktům, tak pro nastolování míru“.³⁰

David Ramsbotham rozlišuje při definování operací OSN na udržení míru operace spadající pod kapitolu VI a kapitolu VII Charty OSN. Prvně jmenované chápe jako „operace prováděné se souhlasem válčících stran, na podporu úsilí o dosažení či udržení míru, za účelem prosazení bezpečnosti a udržení života v oblastech potenciálního či skutečného konfliktu“.³¹ Operace pod kapitolou VII naproti tomu definuje jako „operace prováděné za účelem obnovení míru mezi válčícími stranami, jež ne zcela souhlasí s intervencí, a které mohou být zapojeny do bojových akcí“.³² Klíčovým slovem je zde tedy „souhlas“, který představuje dělící linii mezi udržením míru (*peacekeeping*) pod kapitolou VI a vnucením míru (*peace enforcement*) pod kapitolou VII.

S tím souvisí časté označování operací OSN na udržení míru coby „operací šest a půl“. Znamená to, že jsou určitým mezistupněm mezi akcemi k pokojnému řešení sporů, definovanými v kapitole VI Charty OSN, a akcemi při ohrožení míru, definovanými v kapitole VII.³³ Jako operace spadající pod „kapitolu šest a půl“ je chápal také bývalý generální tajemník OSN Dag Hammarskjöld: šlo podle něj o více než „dobré služby“ (*good offices*), avšak méně než vnucení (*enforcement*) míru.³⁴

---

²⁸ RIKHYE, I. J.: c. d., s. 1-2.

²⁹ EHRHART Hans-Georg – KLINGENBURG, Konrad: *UN-Friedenssicherung 1985-1995*. Baden-Baden 1996, s. 26.

³⁰ *Die Agenda für den Frieden. Analysen und Empfehlungen des UN-Generalsekretärs. Forderung an die deutsche Politik*. Bonn 1993, s. 30.

³¹ RAMSBOTHAM, David: *The Changing Nature of Intervention. The Role of UN Peacekeeping*. London 1995, s. 2.

³² Tamtéž, s. 2.

³³ BUREŠ, O.: *Mírové operace OSN*, s. 29.

³⁴ MOCKAITIS, Thomas R.: *Peace Operations and Intrastate Conflict. The Sword or the Olive Branch?* London 1999, s. 3-4.

Mnozí autoři vyvozují definici operací OSN na udržení míru z principů, které byly zavedeny v 50. letech 20. století, zejména v souvislosti s operací UNEF I.³⁵ Tímto způsobem je již zmíněný M. Goulding obsáhleji charakterizuje jako „operace zřízené Spojenými národy, se souhlasem zúčastněných stran, s cílem pomoci kontrolovat a vyřešit problémy mezi nimi, pod vedením a kontrolou Spojených národů, na kolektivní náklady členských států a s vojenským a dalším personálem a vybavením jimi dobrovolně poskytnutým, jednající nestranně mezi stranami a užívající síly jen v minimálním možném rozsahu“.³⁶ Podobně postupuje i kolektiv autorů Alex J. Bellamy, Paul Williams a Stuart Griffin, avšak oproti pěti principům vytyčeným M. Gouldingem se omezují na tři stěžejní body, a to souhlas, nestrannost a minimální užití síly. Souhrnně jsou nazývány „svatou trojicí“ udržování míru (*the Holy Trinity of Peacekeeping*).³⁷

2.2 Typologie

Stejně jako neexistuje jedna obecně přijímaná definice operací OSN na udržení míru, neexistuje ani jedna jediná typologie. Jednou z nejpoužívanějších typologií je rozdělení operací na tzv. generace. Operace první generace (*first-generation peacekeeping*) se řídily principy uvedenými v předchozí podkapitole. Vžilo se pro ně označení klasický, nebo také tradiční *peacekeeping*.³⁸ Jsou koncipovány jako opatření mající zejména zabránit další eskalaci konfliktu, případně omezit jeho destruktivní charakter (jednalo se většinou o postkonfliktní fázi, výjimkou je např. ONUC v Demokratické republice Kongo). Opírají se zejména o kapitolu VI Charty OSN, jejíž náplní je pokojné řešení sporů. Zatímco ve většině okrajových mezistátních konfliktů v době studené války relativně úspěšně plnily své omezené mandáty (nejčastěji monitoring hraniční zóny mezi stranami konfliktu), pro řešení komplexnějších konfliktů doby po skončení studené války již byly neadekvátní.³⁹

Otevřel se tak prostor pro operace druhé generace (*second-generation peacekeeping*). K popsání tohoto typu operací se objevilo nepřeberné množství termínů jako např. „operace na podporu míru“ (*peace support operations*), „multifunkční operace“ (*multifunctional operations*), „rozšířený *peacekeeping*“ (*extended peacekeeping*), Velkou Británií

---

³⁵ DONALD, Dominick: *Neutral is not Impartial: The Confusing Legacy of Traditional Peace Operations Thinking*. Armed Forces & Society, 29, 2003, č. 1, s. 421.

³⁶ GOULDING, M.: c. d., s. 455.

³⁷ BELLAMY, Alex J. – WILLIAMS, Paul – GRIFFIN, Stuart: *Understanding Peacekeeping*. Cambridge 2004, s. 95.

³⁸ MALONE, D. M. – WERMESTER, K.: c. d., s. 38.

³⁹ BUREŠ, O.: *Mírové operace OSN*, s. 29.

upřednostňovaný výraz „širší *peacekeeping*“ (*wider peacekeeping*)⁴⁰ či Francií vyzdvihovaný pojem „obnovení míru“ (*peace restoration*).⁴¹ Na rozdíl od první generace vychází operace druhé generace i z kapitoly VII, která reguluje akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných.⁴² Jedná se o multifunkční operace, vykonávající nejen vojenské, ale i civilní a humanitární úkoly.⁴³ Oproti předchozímu typu operací tedy disponují nejen vojenskou, ale i rozsáhlou civilní složkou (viz příloha č. 1). Díky své komplexitě jsou vhodné pro řešení vnitrostátních konfliktů. Stejně jako předchozí typ operací dodržují nestrannost přístupu k řešení konfliktu a usilují o dosažení souhlasu zneprátelených stran s umístěním jednotek, avšak v určitých situacích není takový souhlas podmínkou. Použití síly není limitováno vlastní sebeobranou; může sloužit i k prosazení a vynucení podmínek stanovených v mandátu.⁴⁴

Někteří autoři vydělují i operace třetí generace. Tak jsou např. chápány operace na vnucení míru (*peace enforcing operations*) ve slovníku Butruse Butruse-Ghálího⁴⁵ či operace na podporu míru (*peace support operations*) slovy Toma Woodhouse a Olivera Ramsbothama.⁴⁶ Stejně jako u operací s cílem zastavit agresi, jako tomu bylo v případě Koreji v roce 1950 nebo války v Zálivu proti Iráku (nebyly sice klasickými operacemi na udržení míru, ale byly autorizovány Radou bezpečnosti), je určující charakteristikou operací třetí generace absence souhlasu ze stran jednoho nebo více účastníků konfliktu s náplní mandátu jednotek OSN.⁴⁷

M. Goulding rozlišil ve stati *The Evolution of United Nations Peacekeeping* šest typů operací OSN na udržení míru na základě funkcí, které vykonávají. Jedná se o (1) preventivní rozmístění (*preventive deployment*) jednotek před vlastním začátkem konfliktu; (2) tradiční udržování míru (*traditional peacekeeping*), jehož úkolem je pomoci vytvořit podmínky, ve

---

⁴⁰ RAMSBOTHAM, D.: c. d., s. 3.

⁴¹ STEPHENS, Dale: *The Lawful Use of Force by Peacekeeping Forces: The Tactical Imperative*. International Peacekeeping, 12, 2005, č. 2, s. 162.

⁴² *Charta Organizace spojených národů*, kapitola VII, <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (25.2.2007)

⁴³ Podrobněji k jednotlivým skupinám funkcí operací tzv. druhé generace viz WISEMAN, Henry: *Peacekeeping in the International Political Context: Historical Analysis and Future Directions*. In: RIKHYE, Indar Jit – SKJELSBAEK, Kjell (edd.): *The United Nations and Peacekeeping. Results, Limitations and Prospects: The Lessons of 40 Years of Experience*. London 1990, s. 35-36.

⁴⁴ TRNĚNÝ, Vladimír: *Použití armád v mírových operacích po roce 2000*. Vojenské rozhledy, 2000, č. 2. http://www.army.cz/avis/vojsenske_rozhledy/2000_2/trneny.htm (23.7.2007)

⁴⁵ DOYLE, Michael W.: *War Making and Peace Making: The United Nations' Post-Cold War Record*. In: CROCKER, Chester A. – HAMPSON, Fen O. – AALL, Pamela (edd.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington DC 2001, s. 533.

⁴⁶ WOODHOUSE, Tom – RAMSBOTHAM, Oliver: *Cosmopolitan Peacekeeping and the Globalization of Security*. International Peacekeeping, 12, 2005, č. 2, s. 139.

⁴⁷ DOYLE, M. W.: c. d., s. 533.

kterých mohou proběhnout politická vyjednávání (např. monitorování příměří, kontrola ochranných pásem); (3) operace podporující implementaci mírových dohod; (4) operace umožňující doručení humanitární pomoci v podmínkách pokračujícího konfliktu; (5) rozmístění jednotek OSN v prostředí kolapsu státních institucí (kromě dosavadních funkcí operace přebírají také obnovu politických, ekonomických a administrativních struktur) a konečně (6) vnucení příměří (*ceasefire enforcement*), což je silová varianta tradičního udržování míru.⁴⁸

Zajímavou typologii sestavil již zmíněný kolektiv autorů A. J. Bellamy, P. Williams a S. Griffin v knize *Understanding Peacekeeping*. Autoři odhlédli od jednotlivých funkcí, které operace vykonávají, a identifikovali pět širokých typů operací podle rolí, které hrají ve světové politice. (1) Tradiční udržování míru (*traditional peacekeeping*) vykonávají operace, které usilují o vytvoření prostoru pro politické urovnání sporů mezi státy; (2) řízení tranzice (*managing transition*) charakterizuje operace asistující při implementaci politické dohody, na které se shodly strany konfliktu; (3) vnucení míru (*peace enforcement*) zajišťují operace, které se snaží prosadit vůli Rady bezpečnosti přímou vojenskou nebo ekonomickou akcí; (4) široké udržování míru (*wider peacekeeping*) mají na starosti operace, které se pokouší splnit obsáhlejší humanitární úkoly v kontextu pokračujícího násilí nebo křehkého míru, a konečně (5) operace na podporu míru (*peace support operations*) jsou zaměřeny na rozvoj liberální demokracie ve společnostech postižených válkou, přičemž uplatňují flexibilní definice souhlasu, nestrannosti a minimálního užití síly.⁴⁹

David R. Segal představil ve své stati *Five Phases of United Nations Peacekeeping: An Evolutionary Typology* vývojovou typologii udržování míru. Vyčlenil pět fází ve vývoji operací OSN na udržení míru: (1) období 1944-1955 bylo podle něj vlivem otevřeného nepřátelství mezi USA a SSSR charakterizováno nízkou ochotou k vysílání jednotek OSN; (2) v letech 1956-1965 došlo zásluhou generálního tajemníka D. Hammarskjölda a příznivých mezinárodněpolitických okolností k rozvoji operací na udržení míru; (3) roky 1966-1985 byly poznamenány vysokou úrovní americko-sovětského antagonismu a nízkou mírou aktivity OSN, což mělo za následek schválení pouhých tří operací během dvou desetiletí; (4) fakt, že SSSR a USA začaly během let 1986 až 1989 souhlasit s vysíláním jednotek OSN, učinil ze čtvrté fáze dobu pozvolného rozvoje operací OSN; (5) v poslední fázi (1990-1994), kterou D.

---

⁴⁸ GOULDING, M.: c. d., s. 456-459.

⁴⁹ BELLAMY, Alex J.: *The 'Next Stage' in Peace Operations Theory?* *International Peacekeeping*, 11, 2004, č. 1, 21-22.

R. Segal definoval, pak *peacekeeping* dosáhl bezprecedentní úrovně: 43 % ze všech dosavadních operací bylo vysláno právě v této době.⁵⁰

2.3 Teoretický rámec

Teoretické hledisko při zkoumání operací OSN na udržení míru není v odborné literatuře příliš zastoupeno. Dosud bylo vyprodukováno nespočet „mikroteorií“ zaměřených na řešení problémů, avšak velmi málo „makroteorií“, které by mapovaly širší vztahy mezi operacemi, světovou politikou a ideologií.⁵¹ Michael Pugh stav nazývá „mezerou ve studiích udržování míru“.⁵²

Perspektiva teorie mezinárodních vztahů je jednou z možností, jak zkoumat operace OSN na udržení míru. Můžeme se setkat s (neo)idealistickými předpoklady o důležitosti norem, hodnot, pravidel a institucí v mezinárodní politice,⁵³ podle kterých se státy účastní operací OSN ze závazku chránit mír a opatrovat mezinárodní normy a hodnoty.⁵⁴ Proti tomu stojí (neo)realistické přesvědčení, že se státy podílejí na udržování míru z toho důvodu, aby naplnily své vlastní zájmy.⁵⁵ Motivací západních států je přitom uchovat status quo, zatímco u „nezápadních“ států je jí získat prestiž v mezinárodních vztazích.⁵⁶

Teorie mezinárodních vztahů dále nabízí několik „sub-teorií“, v rámci kterých lze operace na udržení míru studovat. Jednou z nich je kritická teorie (*critical theory*). Operace OSN podle ní slouží úzkému zájmu, a to napravovat dysfunkce světové politické ekonomie v rámci liberálního imperialismu.⁵⁷ Moderní verze udržování míru může být podle kritické teorie považována za formu kontroly nepoddajných částí světa s cílem udržet „liberální mír“.⁵⁸

Další z teorií mezinárodních vztahů, kterou můžeme aplikovat na oblast udržování míru, je tzv. *problem-solving theory*. Podle A. J. Bellamyho jsou přístupy v rámci této teorie

---

⁵⁰ SEGAL, David: *Five Phases of United Nations Peacekeeping: An Evolutionary Typology*. Journal of Political and Military Sociology, 22, 1995, č. 2, s. 67-73. Pro doplnění typologie je třeba dodat, že důsledkem neschopnosti OSN vyrovnat se s náhlým vzrůstem agendy na počátku 90. let došlo koncem první poloviny dekády k fázi dramatického ústupu, která byla posléze nahrazena fází „vzpamatování se“ a opětovného nárůstu v počtu iniciovaných operací.

⁵¹ BELLAMY, A. J.: c. d., s. 30.

⁵² PUGH, Michael: *Peacekeeping and IR Theory: Phantom of the Opera?* International Peacekeeping, 10, 2003, č. 4, s. 104.

⁵³ BUREŠ, O.: *Wanted: A Mid-Range Theory* (v tisku).

⁵⁴ Tamtéž (v tisku).

⁵⁵ K (neo)realismu v této souvislosti více viz KARLAS, Jan: *Současné teorie mezinárodních institucí*. Mezinárodní vztahy, 42, 2007, č. 1, s. 66-85.

⁵⁶ BUREŠ, O.: *Wanted: A Mid-Range Theory* (v tisku).

⁵⁷ PUGH, Michael: *Peacekeeping and Critical Theory*. International Peacekeeping, 11, 2004, č. 1, s. 39.

⁵⁸ PUGH, M.: *Peacekeeping and Critical Theory*, s. 41.

užitečné zejména proto, že pomáhají ovlivňovat budoucí procesy: zdůrazňují ponaučení, ze kterých by měl být brán příklad, navrhují nové strategie a nabízejí praktické rady při vytváření politických rozhodnutí.⁵⁹ Problematiku však vysvětlují pouze částečně a omezují rozsah kreativního myšlení v její oblasti.⁶⁰

Pro účely diplomové práce si autorka za teoretický rámec pro zkoumání tematiky úspěchu operací OSN vybrala teorii řešení konfliktů (*conflict resolution theory*). Jde o široký teoretický přístup, který čerpá zejména z oborů mezinárodní vztahy, bezpečnostní studia a výzkum míru. Jak uvádí Šárka Waisová, „*soustředí se na způsob konstruktivní a kreativní proměny konfliktů, která by minimalizovala použití násilí, umožnila překonání antagonismu mezi rivaly a podpořila přijatelnost a udržitelnost řešení v dlouhodobé perspektivě*“.⁶¹ Jako vědecký obor se řešení konfliktů začalo prosazovat v 90. letech 20. století. Zkoumá a vytváří krátkodobé i dlouhodobé strategie řešení konfliktů, zabývá se jednáním, chováním a cíli zneprátelených stran, analyzuje prostředí, ve kterém se konflikty odehrávají, i způsob dosažení dohody a možnosti její realizace. Vychází přitom ze studia příčin válek, odzbrojení, kontroly zbrojení, dynamiky konfliktů a dalších.⁶² „Řešení konfliktu“ ve smyslu nikoli vědeckého oboru, ale stavu, ve kterém se konflikt nachází, pak Peter Wallensteen definuje jako „*situaci, kdy strany konfliktu uzavřou dohodu, která řeší jejich klíčové rozpory, vzájemně akceptují pokračující existenci obou stran a zastaví všechny násilné akce směřující proti sobě*“.⁶³

Paul F. Diehl, Daniel Druckman a James Wall ve svém článku *International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications* uvádí jako hlavní výhodu v umístění *peacekeepingu* do kontextu řešení konfliktů skutečnost, že umožňuje rozšířit chápání pojmu *peacekeeping* z nástroje kontroly konfliktů na přístup přispívající k trvalejším řešením konfliktů.⁶⁴ Stephen Ryan ve svém příspěvku do sborníku *Peacekeeping and Conflict Resolution* zdůrazňuje, že rozlišení různých stupňů konfliktu prostřednictvím teorie řešení konfliktů umožňuje mírovým jednotkám zvolit nejvhodnější okamžik, kdy do konfliktu zasáhnout.⁶⁵ Autoři sborníku *Peacekeeping and Conflict Resolution* v podobné souvislosti zmiňují, že seznámení se s literaturou k teorii řešení

---

⁵⁹ BELLAMY, A. J.: c. d., 17-18.

⁶⁰ Tamtéž, s. 17.

⁶¹ WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 23.

⁶² Tamtéž, s. 23.

⁶³ WALLENSTEEN, Peter: *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London & Thousands Oaks 2002, s. 8.

⁶⁴ BUREŠ, O.: *Wanted: A Mid-Range Theory* (v tisku).

⁶⁵ Tamtéž (v tisku).

konfliktů může zefektivnit načasování operací na udržení míru a metod, které používají.⁶⁶ Aplikace poznatků shromážděných v rámci teorie řešení konfliktů do praxe operací OSN na udržení míru tedy může zvýšit šance těchto operací na úspěch.

Teoretický přístup řešení konfliktů je nutno vymezit od přístupu management konfliktů (*conflict management*), který převládal v období bipolární konfrontace. Podle Petera Wallensteena management konfliktů pomáhá zmenšovat nebezpečí krize, vytvářet důvěru mezi stranami a zmírňovat utrpení spojená s konfliktem.⁶⁷ Omezuje se na prevenci eskalace konfliktů, jejich zastavení nebo zmírnění destruktivních dopadů.⁶⁸ Je projevem tzv. vestfálské koncepce udržování míru, která klade důraz na zachování vnitřní integrity a politické nezávislosti suverénních států, čímž odpovídá tradičnímu udržování míru.⁶⁹ Operace probíhající po konci studené války, jež zapadaly do tzv. postvestfálské koncepce, kde je v centru poroznosti jedinec, čelily komplexním a složitým krizím vyžadujícím také komplexní reakci, kterou přístup management konfliktů nebyl schopný zajistit.

V intencích přístupu *conflict resolution* byla generálním tajemníkem OSN B. Butrussem-Ghálím v roce 1992 sepsána Agenda pro mír (*An Agenda for Peace*), která je dodnes považována za jeden z opěrných pilířů konceptu operací OSN na udržení míru.⁷⁰ Představuje katalog doporučení s cílem posílit a zefektivnit schopnosti OSN v oblasti udržování míru a světové bezpečnosti. Opírá se přitom o podstatně širší definici bezpečnosti, než bylo doposud v diplomatickém žargonu zvykem.⁷¹ Zejména poukazuje na nutnost spojit oblasti preventivní diplomacie, udržování míru, budování míru (*peacebuilding*), vytváření míru (*peacemaking*) a vnucení míru (*peace-enforcement*) za účelem vyřešení konfliktů a zabránění jejich opětovnému vypuknutí.⁷² Agenda pro mír se vzepřela realistické koncepci národní bezpečnosti a podstatně snížila důraz na nutnost sloužit zájmům mocných států, čímž se stala jedním z výchozích bodů směrem ke koncepci lidské bezpečnosti.⁷³

---

⁶⁶ Tamtéž (v tisku).

⁶⁷ WALLENSTEEN, P.: c. d., s. 5.

⁶⁸ WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 31.

⁶⁹ BELLAMY, Alex J. – WILLIAMS, Paul: *Introduction: Thinking Anew about Peace Operations*. *International Peacekeeping*, 11, 2004, č. 1, s. 3.

⁷⁰ *Die Agenda für den Frieden. Analysen und Empfehlungen des UN-Generalsekretärs. Forderung an die deutsche Politik*. Bonn 1993, s. 7.

⁷¹ RICHMOND, Oliver P.: *The Limits of UN Multidimensional Peace Operations*. In: NEWMAN, Edward – RICHMOND, Oliver P. (edd.): *The United Nations and Human Security*. New York 2001, s. 37.

⁷² *Die Agenda für den Frieden*, s. 7.

⁷³ PEOU, Sorpong: *The UN, Peacekeeping and Collective Human Security: From An Agenda for Peace to the Brahimi Report*. *International Peacekeeping*, 9, 2002, č. 2, s. 52.

3 Rámec operací OSN v Africe

3.1 Povaha konfliktů v Africe

Účelem následující části práce je představit prostředí, ve kterém se pohybují operace OSN na udržení míru analyzované v této práci, neboť do značné míry ovlivňuje jejich vyhlídky na úspěch. Při řešení konfliktů v Africe čelí operace OSN specifickým problémům, se kterými se v jiných částech světa nemusejí setkávat v tak velkém měřítku. Jedná se například o problém rozpadu státu, který operacím znemožňuje spolupracovat s oficiálními vládními strukturami; o problém dětských vojáků, kteří představují jiný typ protivníka, než s jakým jsou vojenské jednotky OSN zvyklé se setkávat; o příčiny konfliktů, které při své složitosti nemusí být zcela srozumitelné; o davy uprchlíků, které od operací vyžadují zabezpečení humanitárních funkcí v nebývalém rozsahu; či o všudypřítomné zbraně přivádějící jednotky do situace, kdy se pod palbou protivníka musí více spoléhat na sílu vlastních zbraní než na morální autoritu Spojených národů.

„Občanská válka“, „etnický konflikt“, či „ozbrojené nepokoje“ patří mezi slova, která si většina lidí vybaví v souvislosti s africkým kontinentem. Afrika je skutečně doslovným epicentrem konfliktů, přičemž 90 procent jejich obětí jsou civilisté.⁷⁴ Války ohrožují stabilitu státu, narušují bezpečnost, poškozují ekonomiku země i celého regionu, ničí infrastrukturu i životní prostředí, nemluvě o osobním utrpení, které přinášejí místnímu obyvatelstvu. Vyznačují se používáním hrubého násilí, ke kterému se váže rozsáhlé porušování lidských práv.⁷⁵ Málokdy se omezují na rámec hranic jednoho státu: téměř vždy vyvolají nucený pohyb obyvatel a přivodí problémy s jejich zásobováním, ochranou a repatriací. Uprchlícké tábory se nezdárá stávají novým ohniskem násilí a nestability, jak dokládá situace rwandských uprchlíků po genocidě roku 1994.⁷⁶

Africký kontinent vyniká mimořádnou četností konfliktů (viz příloha č. 2). Od dob kolonizace se ozbrojené konflikty vyhnuly jen zhruba pětině zemí.⁷⁷ Jedná se především o malé ostrovní státy (Kapverdy, Komory, Mauricius či Seycheli) a dále např. Tunisko, Pobřeží

---

⁷⁴ MARTIN, Guy: *Conflict Resolution in Africa*. In: MEEK, Sarah: *Controlling Small Arms Proliferation and Reversing Cultures of Violence in Africa and the Indian Ocean*, <http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No30/Contents.html> (15.10.2007)

⁷⁵ VRANÝ, Jan: OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku. *Mezinárodní politika*, 26, 2002, č. 9, s. 12.

⁷⁶ Více k tématu viz *Genocida ve Rwandě*. In: *Situace uprchlíků ve světě v roce 2000*, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, http://www.unhcr.cz/dokumenty/state2000_10.pdf (15.10.2007)

⁷⁷ BAECHLER, Günther: *Hintergründe der Kriege und bewaffneten Konflikte in Afrika*. In: ENGEL, Ulf – MEHLER, Andrea (edd.): *Gewaltsame Konflikte und ihre Prävention in Afrika. Hintergründe, Analyse und Strategien für die entwicklungspolitische Praxis*. Hamburg 1998, s. 2.

slonoviny, Ghanu, Botswanu či Malawi.⁷⁸ Nárůst konfliktů zejména v zemích subsaharské Afriky v průběhu 90. let dokládá fakt, že přibližně jedna třetina ze 42 subsaharských zemích byla či zůstává zapletena do mezistátních a vnitrostátních ozbrojených konfliktů. Převažují přitom spíše vnitřní konflikty, které se odehrávají na domácí půdě, než mezi státy.⁷⁹ Z celkového počtu 53 států došlo během několika uplynulých let v sedmi zemích (Alžírsko, Angola, Burundi, Rwanda, Sierra Leone, Súdán a Somálsko) k občanským válkám. Etiopie a Eritrea prošly válkou o hranice. V Demokratické republice Kongo přerostl vnitrostátní konflikt v kontinentální ozbrojený střet, jehož se v jednom okamžiku účastnilo až sedm států. Tento seznam je třeba doplnit nepravidelnými povstáními v Čadu, Etiopii, Guineji, Libérii, Namibii, Senegalu, Středoafričské republice a Ugandě. Cyklicky se opakují výbuchy násilí v Nigérii, nejlidnatější zemi kontinentu.⁸⁰ V současné době probíhají závažné konflikty v Súdánu, DR Kongo, Somálsku, Libérii a dalších zemích.

Africké konflikty jsou výrazně ovlivněny neprůhledným mezinárodním obchodem se zbraněmi. Jeho následkem je nekontrolovatelné šíření tzv. malých zbraní, které se podílí na vzniku a prodlužování konfliktů. Malé zbraně představují hlavní příčinu zvyšování kriminality a prohlubování atmosféry bezvládní a přispívají k brutalizaci života v mnohých částech kontinentu. Snižují možnosti ukončení konfliktů a zvyšují pravděpodobnost vzniku jejich dalších ohnisek. Podle UNIDIR (*United Nations Institute for Disarmament Research*) se malé zbraně podílejí až na 90 procentech všech případů usmrcení či vážného zranění v řadě konfliktů v Africe.⁸¹

Ve zmíněných konfliktech se nestřetávají pouze vojáci regulérní armády, ale také povstalečtí ozbrojenci.⁸² Jejich boj není ohraničený jasně stanovenými liniemi a civilní obyvatelstvo, mezi kterým se často skrývají, se nezřídka stává terčem odplaty ze strany protivníka.⁸³ Vojenská činnost povstalců bývá úzce propojena s obchodní – jedná se např. o nelegální obchod se zbraněmi, nerostnými surovinami nebo zabavenou humanitární pomocí. Na území, kde se konflikt odehrává, kromě nich často operují povstalci z jiných států: např. na území Konga bojují na jedné straně vojáci Angoly, Namibie a Zimbabwe jako spojenci

---

⁷⁸ HOFMEIER, Rolf – MATTHIES, Volker: *Vergessene Kriege in Afrika*. Göttingen 1992, s. 20.

⁷⁹ VRANÝ, J.: c. d., s. 13.

⁸⁰ GEDLU, Mesfin: *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti*. Mezinárodní politika, 26, 2002, č. 4, s. 36.

⁸¹ Tamtéž, s. 36-37.

⁸² VRANÝ, J.: c. d., s. 13.

⁸³ MOCKAITIS, T. R.: c. d., s. 129.

ústřední vlády proti ozbrojeným povstaleckým hnutím, podporovaným vojáky z Ugandy a Rwandy.⁸⁴

Mnoho konfliktů v Africe se odehrává za situace, kdy je stát v rozkladu a mocenský monopol přebírají nestátní aktéři – typickým případem je Somálsko. William Zartman označuje „kolaps státu“ jako situaci, kdy se struktura státu, jeho autorita (ve smyslu legitimní moci), právo a politický řád rozpadly a musí být znovu vystavěny, ať ve staré podobě nebo nové.⁸⁵ Fenomén kolapsu státu je rozšířený jak v čase, tak v prostoru, avšak nikde jej nenajdeme v takovém měřítku jako v současné Africe.⁸⁶

Dalším typickým rysem jsou dětské vojáky, nechvalně proslulí zejména z konfliktů v Ugandě, Súdánu či Sierra Leone. Ve Zprávě generálního tajemníka OSN pro Radu bezpečnosti z roku 2000 jsou dětské vojáky definováni jako „osoby mladší 18 let, které jsou ... součástí ozbrojených sil a skupin tyto síly doprovázejících jinak než jako rodinní příslušníci a dívky odvedené k armádě pro sexuální účely a z důvodu nucených sňatků“.⁸⁷ Dětské vojáky jsou na základě brutálních a sofistikovaných technik izolováni od svých komunit a drženi v zajetí, stávají se svědky a oběťmi fyzického a sexuálního násilí a pod vlivem manipulace se podílejí na páchaní těžkých válečných zločinů.⁸⁸

V afrických konfliktech hrají významnou roli nerostné suroviny. Povstalci jejich prodejem získají finanční prostředky, nutné na nákup zbraní a dalšího válečného materiálu, čímž si zajistí pokračování konfliktu. Mnozí autoři v této souvislosti upozorňují na ekonomiku války a vyzdvihují skutečnost, že konflikt je prodlužován tak dlouho, dokud jsou k dispozici prostředky na jeho udržení.⁸⁹ S takovým postupem se lze setkat v případě konfliktů v DR Kongo, Angole či Sierra Leone, kde povstalci kontrolují oblasti těžby nerostných surovin a využívají je k financování své rebelie.

---

⁸⁴ VRANÝ, J.: c. d., s. 13.

⁸⁵ ZARTMAN, William: *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Boulder 1995, s. 1.

⁸⁶ Tamtéž, s. 1.

⁸⁷ *Sexuální a genderové násilí proti uprchlíkům*. In: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, květen 2003, <http://www.unhcr.cz/publikace/?cid=166> (12.9.2007)

⁸⁸ *Recruiting or using child soldiers*. In: Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, <http://www.un.org/children/conflict/english/childsoldiers21.html> (16.10.2007)

⁸⁹ COLLIER, Paul: *Economic Causes of Civil Conflict and Their Implications for Policy*. In: CROCKER, Chester A. – HAMPSON, Fen Osler Hampson – ALL, Pamela (edd.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C. 2001, s. 143-162; nebo LEONARD, David K. – STRAUS, Scott: *Africa's Stalled Development: International Causes and Cures*. Boulder 2003.

3.2 Vliv mezinárodního prostředí

„... jak se vyvíjely mezinárodní vztahy, vyvíjela se i OSN. Jak se měnil charakter vztahů mezi státy, měnila se i OSN.“⁹⁰ Cílem následující části práce je ukázat, jaký vliv má mezinárodně politické uspořádání světa jednak na politiku klíčových členů OSN a jednak na činnost samotné organizace, a to se zaměřením na africký kontinent. V tomto světle poté vynikne, jaký prostor mají operace OSN na udržení míru v Africe k tomu, aby úspěšně vykonávaly své poslání.

Prostředí studené války

Afrika se za studené války stala „geopolitickou kořistí“ obou supervelmocí, USA a SSSR. V dobách dekolonizace Sovětský svaz využíval každou příležitost navázat přátelské vztahy s nově vznikajícími státy, zatímco Spojené státy se vyrovnávaly s výzvou udržet bývalé evropské kolonie v západní sféře vlivu.⁹¹ Každý aspekt postoje supervelmocí vůči Africe byl charakterizován jejich ideologickou a vojenskou konkurencí. V tomto smyslu například diktovala rivalita se Sovětským svazem podobu, ve které Spojené státy prosazovaly ideje demokracie a lidských práv na africkém kontinentu: charakterizovala ji spojitost americké zahraniční politiky s brutálními režimy v bývalém Zairu, Keni, Súdánu či Etiopii, maření protikoloniálních bojů v Mozambiku, Angole či Namibii nebo více či méně přímý podíl na udržování apartheidu v Jihoafrické republice.⁹² O strategii USA svědčí slova Richarda Nixona z doby, kdy byl americkým viceprezidentem: americké národní zájmy v Africe budou nadlouho určeny „*bojem proti mezinárodní komunistické hrozbě*“.⁹³ Ve světle americké politiky nemohl zůstat Sovětský svaz pasivní, přestože byl na africké půdě značným nováčkem. Časem si zajistil postavení předního dodavatele zbraní na africký kontinent: v letech 1975 až 1979 dosáhl sovětský obchod se zbraněmi částky 3,4 miliardy USD, což představovalo patnáctinásobný nárůst oproti letům 1965 až 1974.⁹⁴

Činnost Spojených národů na poli udržování míru obecně, Afriku nevyjímaje, byla během studené války konfliktem Západ-Východ poznamenána. Politické klima mezi velmocemi zabraňovalo aktivaci mechanismů na udržení, resp. obnovení světového míru tak, jak byly navrženy v Chartě OSN. Důsledkem blokování těchto mechanismů byly vytvořeny

⁹⁰ FÜLE, Štefan: *OSN na prahu třetího tisíciletí*. Mezinárodní politika, 19, 1995, č. 9, s. 6.

⁹¹ *Politics and Society in Contemporary Africa*. Boulder 1999, s. 421.

⁹² GEDLU, Mesfin: *Spojené státy americké a Afrika: minulost a současnost*. Mezinárodní politika, 28, 2004, č. 4, s. 34.

⁹³ GEDLU, M.: *Spojené státy americké a Afrika*, s. 34.

⁹⁴ *Politics and Society in Contemporary Africa*, s. 434.

právě operace OSN na udržení míru, které se soustředily na pokojné ukončení konfliktů za pomoci vojenských pozorovatelů. Většina sporů však ležela bezprostředně ve sféře vlivu velmocí, takže se úloha Spojených národů omezovala převážně na utlumení, ne na vyřešení těchto sporů.⁹⁵

Zcela ve vleku americko-sovětské ideologické konfrontace byla Rada bezpečnosti. Tuto skutečnost dokládá Korejská válka z let 1950-1953: Radě se vyslání operace do Koreje podařilo autorizovat jen díky tomu, že v ní Sovětský svaz momentálně nebyl přítomen.⁹⁶ Všechny následné záležitosti byly řešeny ve Valném shromáždění s cílem předejít sovětskému vetu. Aby se členské státy OSN vyhnuly americko-sovětskému sporu, přenechaly zodpovědnost za korejskou operaci Spojeným státům. Fasáda, že se jedná o operaci OSN, však byla zachována po celou dobu působení operace. Dokládají to vlajky OSN vlající nad vojenskými zařízeními v Koreji či symboly OSN umístěné na všech vojenských automobilech.⁹⁷

Operace na udržení míru v Kongu (ONUC), vyslaná Radou bezpečnosti roku 1960, slouží jako další příklad vlivu mocností na řešení konfliktů prostřednictvím OSN. Administrativa amerického prezidenta Dwighta Davida Eisenhowera (1953-1961) se zdráhala zapojit americké vojenské jednotky v Africe, zároveň se jí však nelíbila sovětská přítomnost v Kongu. Východiskem se stala podpora operace OSN, od které si slibovala utlumení vlivu SSSR v zemi.⁹⁸ Vedle toho USA v Kongu finančně přispívaly na armádu vedenou Josephem Mobutem, která se zapojila do vojenských operací proti sousední, Sovětským svazem podporované Angole.⁹⁹ Sovětský svaz a jeho východoevropští spojenci se po vypuzení J. Mobutem ze země staly silnými oponenty operace a přestali na ni finančně přispívat.¹⁰⁰

Konec studené války

Uvolňování mezinárodně politického napětí (*détente*) a rostoucí ochota ke spolupráci mezi USA a Sovětským svazem se promítly i do afrických záležitostí, přestože se toto období

---

⁹⁵ BARONI, Franca: *Völkerrechtliche Auswirkungen der Friedenssicherungspraxis der Vereinten Nationen nach dem Ende des Kalten Krieges*. Basel 1995, s. 267.

⁹⁶ Sovětský svaz právě bojkotoval jednání na protest proti vyloučení komunistické Číny z Rady bezpečnosti. Od té doby sovětský velvyslanec při OSN nezmeškal jediné jednání; Rada také do konce studené války neschválila žádnou jinou operaci na vnucení míru. Zdroj: MOCKAITIS, T. R.: c. d., s. 1.

⁹⁷ RIKHYE, I. J.: c. d., s. 226.

⁹⁸ RIKHYE, I. J.: c. d., s. 227.

⁹⁹ BUREŠ, Oldřich: *Kongo – nejkrvavější mise*. In: Infoservis společnosti Člověk v tísni, 18.12.2002, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1040228056> (14.9.2007)

¹⁰⁰ RIKHYE, I. J.: c. d., s. 179.

ukázalo jen jako přechodné.¹⁰¹ S poklesem významu soupeření o moc v Africe se na jednu stranu otevřel prostor pro napravení problémů, jejichž řešení bylo důsledkem studenoválečného antagonismu zablokováno, na druhou stranu se však prohloubil nezáměr o problémy jiné, které byly v době studené války v „péči“ politiky sfér vlivu.

Změna uspořádání mezinárodních vztahů z bipolárního na post-bipolární se projevila např. v otázce odstranění apartheidu v Jihoafrické republice. Spojené národy přijaly po dobu existence apartheidu řadu opatření, zahrnujících embargo na dovoz zbraní či ekonomické a politické sankce (včetně bojkotu v oblasti sportu a kultury), kterými jihoafrický režim nutily změnit kurs.¹⁰² Země jako USA, Velká Británie, Francie, Německo či Japonsko však nebyly ochotny přijímat přísná opatření proti danému režimu, neboť jej vnímaly spíše jako svého ideologického spojence než jako odsouzeného protivníka, kterého je nutno izolovat.¹⁰³ Polevení politických tlaků důsledkem kolapsu dosavadního mezinárodně politického uspořádání Spojeným národům konečně umožnilo sehrát konstruktivní úlohu v řešení otázky apartheidu, což představovalo výrazný mezník ve vztazích mezi Afrikou a OSN.¹⁰⁴

V negativním slova smyslu se konec studené války projevil na přístupu Francie ke konfliktu ve Rwandě, jedné ze zemí tzv. frankofonní zóny v Africe. Francie si zde udržovala sféru vlivu, aby se mohla prezentovat jako mocnost hodná respektu a zároveň získala podporu na fóru OSN (pozicí zástupce zemí třetího světa mohla ospravedlnit své stálé místo v Radě bezpečnosti).¹⁰⁵ USA stejně jako Sovětský svaz francouzskou sféru vlivu respektovaly, neboť uplatňovaly stejnou politiku. Zánik bipolarity však ve světovém vývoji vyzvedl jiné priority a zájem mezinárodního společenství o dění v Africe poklesl. Tento trend se projevil i v politice Francie, která po přezkoumání svých vztahů vůči frankofonním státům došla mimo jiné k rozhodnutí snížit počet svých vojsk v Africe.¹⁰⁶ To se vzápětí projevilo ve Rwandě: po podepsání Arušské mírové dohody a příjezdu prvních jednotek OSN do hlavního města Kigali byly staženy všechny francouzské sbory. Jakmile vypukly začátkem dubna 1994 masakry, uzavřela Francie své velvyslanectví v zemi a evakuovala (pouze) svůj personál.¹⁰⁷ Když pod tlakem vývoje událostí vyslala do země vojska pod hlavičkou vojenské operace Tyrkys (*Turquoise*), bylo již na záchranu statisíců obětí genocidy pozdě. Navíc byla operace Tyrkys podle mínění velitele UNAMIR kanadského generála Romea Dallaira a mnoha dalších určena

---

¹⁰¹ *Politics and Society in Contemporary Africa*, s. 451.

¹⁰² VRANÝ, J.: c. d., s. 12.

¹⁰³ Tamtéž, s. 12.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 12-13.

¹⁰⁵ HASENCLEVER, Andreas: *Die Macht der Moral in der internationalen Politik. Militärische Interventionen westlicher Staaten in Somalia, Ruanda und Bosnien-Herzegovina*. Frankfurt am Main 2001, s. 299.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 303.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 314.

k tomu, aby udržela u moci spřátelený hutuský režim, jež měl na svědomí probíhající genocidu.¹⁰⁸

Proměna chápání suverenity

Praxi udržování míru také ovlivnila změna v pojetí svrchovanosti státu. Úlohu Spojených národů lze chápat z hlediska dvou směrů mezinárodního práva: právního pozitivismu a přirozeného práva. Pozitivisté tvrdí, že OSN, která je složena ze států, musí chránit státy (před jinými státy). Stoupenci přirozeného práva jsou naopak přesvědčeni, že OSN nezastupuje státy, ale obyvatele planety, a měla by proto chránit jednotlivce, a to i proti vlastnímu státu.¹⁰⁹ V období studené války se poměrně jednoznačně prosazoval pozitivistický směr. Pokud se Rada bezpečnosti vyjádřila k vnitropolitické otázce určitého státu, bylo to vždy s ohledem na mezinárodní souvislosti: u konfliktu v Kongu byl za ohrožení míru označen zásah Belgičanů a přítomnost cizích žoldáků, Jižní Rhodesie byla v roce 1965 odsouzena za akt vzpoury proti Velké Británii a sankce vůči Jihoafrické republice z roku 1977 byly uvaleny primárně s ohledem na její jaderný program.¹¹⁰

S ohledem na genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny ve střední Africe, na Balkáně a jinde vystoupila do popředí potřeba vytvořit legitimní a všeobecné zásady ochrany civilistů před masivním a systematickým porušováním lidských práv.¹¹¹ Důraz začal být kladen na morální povinnost mezinárodního společenství zasahovat do vnitrostátních záležitostí konfliktem postižených zemí. Nový přístup je symbolizován pojmem „humanitární intervence“. Lze ji definovat jako „vojenský zásah intervenujícího státu či aliance států na území jiného státu s cílem ochránit životy a lidská práva osob, které se na tomto území nacházejí a nejsou příslušníky intervenujícího státu nebo aliance států“.¹¹² Jedním z brzkých projevů přechodu k přirozeně-právnímu pojetí mezinárodního práva se stalo schválení zásahu OSN v Somálsku v podobě operace UNOSOM. Vzápětí následovaly další zahraniční intervence podložené přirozeným právem.¹¹³ Suverenita státu a princip nevměšování se do vnitřních záležitostí se při vysílání operací OSN do Afriky staly podstatně menší překážkou,

---

¹⁰⁸ MELVERN, Linda: *Der Völkermord und die Beteiligung der westlichen Welt*. München 2004, s. 288.

¹⁰⁹ PAVKA, Marek: Rapsodie v modrém: Role Organizace spojených národů při udržování míru. *Mezinárodní politika*, 29, 2005, č. 9, s. 10.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 10.

¹¹¹ *Fakta a čísla OSN*, s. 64.

¹¹² ŠTĚPÁNEK, Přemysl: *Humanitární intervence – srozumitelný pojem?* *Mezinárodní politika*, 27, 2003, č. 3, s. 33.

¹¹³ PAVKA, M.: c. d., s. 10.

než jakou byly v době studené války. Dokládá to ostatně samotný počet intervencí, které byly africké země ochotny přijmout.

Post-bipolární uspořádání mezinárodních vztahů

Konec studené války přivodil nový, optimistický pohled na mezinárodní vztahy. Západní svět byl po pádu Berlínské zdi a rozpadu Sovětského svazu opojený vítězstvím. Prezident George Bush po osvobození Kuvajtu operací OSN vedenou Spojenými státy okázale vyhlásil počátek „nového světového řádu“, ve kterém by OSN jako Leviathan ochraňovala svět před „zlobivými“ (*rogue*) státy a krutými válečníky.¹¹⁴ Podstatou „nového světového řádu“ byl koncepční posun bezpečnosti z národní na globální úroveň.¹¹⁵

Tato atmosféra ukončila paralýzu operací OSN na udržení míru. Od roku 1988 počet vyslaných operací dramaticky narůstal (viz příloha č. 3). Zatímco mezi lety 1948 a 1978 bylo vysláno pouhých 13 operací a v následujícím desetiletí dokonce žádná,¹¹⁶ od května 1988 do října 1993 bylo náhle schváleno dalších dvacet (!) operací.¹¹⁷ Hlavním důvodem této expanze byla zvýšená kapacita Rady bezpečnosti dohodnout se na postupu v situacích bezpečnostní krize. Zmírňující se ideologické střety mezi USA a SSSR se projevíly v poklesu používání veta v Radě bezpečnosti: mezi červnem 1990 a květnem 1993 se objevilo jediné veto, a to ruské v souvislosti s financováním operace OSN na Kypru. V letech 1945 až 1990 přitom SSSR uplatnil veto 114-krát a USA 69-krát!¹¹⁸

Dalším důvodem expanze byla zvýšená „poptávka“ po operacích OSN na udržení míru. Kolaps dvou mnohonárodnostních komunistických států, Sovětského svazu a Jugoslávie, vyvolal řadu etnických konfliktů, které si žádaly intervenci OSN (např. v Gruzii a Bosně). Také etnický nacionalismus v Africe na sebe značně upozornil a zničil tak optimistické předpoklady z 60. let 20. století, že se zvolna vytratí a bude nahrazen méně hroživým občanským nacionalismem.¹¹⁹ Mírové dohody v Afghánistánu, Angole, Namibii, Střední Americe a Kambodže bylo třeba zabezpečit nestrannými mezinárodními silami, které

---

¹¹⁴ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 166.

¹¹⁵ GEDLU, Mesfin: *Intervencionismus a soudobé bezpečnostní debaty – dilema bezmocných*. Mezinárodní politika, 20, 1996, č. 10, s. 17.

¹¹⁶ Tato suspenze operací OSN byla dána především nedostatečnou politickou vůlí řešit hrozby mezinárodnímu míru a bezpečnosti v rámci Rady bezpečnosti. Zdrženlivost stálých členů RB vyplývala z několika faktorů, zahrnujících pokračující napětí mezi Západem a Východem, světový hospodářský útlum a přesvědčení USA, že OSN se stávají baštou zemí třetího světa. Zdroj: MALONE, D. M. – WERMESTER, K.: c. d., s. 39.

¹¹⁷ YILMAZ, M. E.: c. d., s. 16-17.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 17.

¹¹⁹ OTTAWAY, Marina: *Ethnic Politics in Africa: Change and Continuity*. In: JOSEPH, Richard (ed.): *State, Conflict and Democracy in Africa*. Boulder 1999, s. 305.

by pomáhaly implementovat příměří a monitorovat volby či stažení vojenských jednotek.¹²⁰ Studenoválečný bipolarismus byl nahrazen nadějným multipolarismem, který se vyznačoval atmosférou spolupráce. Státy byly v nových podmínkách ochotnější akceptovat způsob vyrovnávání se s konflikty v rámci OSN a svěřily jí roli hlavního prostředníka při řešení mezinárodních problémů.

Vypjatou euforii však brzy vystřídal skeptický pesimismus a hluboká deziluze. „Nový světový řád“ se ukázal jako neadekvátní a jinou strategii světové společnosti nemělo.¹²¹ Smrt amerických vojáků v Somálsku v říjnu 1993 symbolizovala zánik „nového světového řádu“ a započala útlum aktivit OSN na udržení míru.¹²² Od té doby bylo jen malé množství operací schváleno v „nových“ zemích; o ty schválené se buď intenzivně zasazovala některá z velmocí (např. UNMIH na Haiti), nebo byly značně omezeny velikostí (např. UNOMIG v Gruzii) či dobou trvání (např. UNASOG v Čadu).¹²³ Tolik diskutovaný duch multilateralismu se náhle ocitl v banku a do popředí vystoupily obavy, zda nebude nahrazen unilateralismem Spojených států amerických.¹²⁴

Vakuum vytvořené stažením jednotek OSN z Afriky po debaklech v Somálsku a ve Rwandě se pokusily vyplnit africké regionální organizace.¹²⁵ ECOMOG (*ECOWAS Monitoring Group*), která se přes osm let pokoušela zajistit mír v Libérii a Sierra Leone, však byla ztělesněním nedostatku logistické a finanční podpory pro intervence v občanských válkách v Africe. Jihoafričany vedené úsilí obnovit pořádek v Lesothu bylo poznamenáno obdobnými vojenskými a politickými problémy.¹²⁶ Poznání, že regionální iniciativy čelí těm samým problémům jako iniciativy OSN a že (sub)regionální organizace nemusí být vhodné pro řešení lokálních konfliktů, neboť jsou často jejich součástí,¹²⁷ vedlo k návratu mírových jednotek OSN do Afriky s operacemi UNAMSIL v Sierra Leone a MONUC v Kongu.

---

¹²⁰ YILMAZ, M. E.: c. d., s. 17.

¹²¹ NICKLISCH, Andreas: *OSN a měnící se světový řád*. Mezinárodní politika, 19, 1995, č. 4, s. 10.

¹²² ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 166.

¹²³ KOVANDA, Karel: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN*. Mezinárodní politika, 20, 1996, č. 4, s. 21.

¹²⁴ BARIAGABER, A.: c. d., s. 11.

¹²⁵ K tématu regionalizace udržování míru v Africe, tj. přesunu aktivit v oblasti udržování míru z úrovně OSN na úroveň afrických regionálních organizací, viz BERMAN, Eric G. – SAMS, Katie E.: *The Limits of Regional Peacekeeping in Africa*. *Peacekeeping & International Relations*, 28, 1999, č. 4, s. 1-2; OLONISAKIN, Funmi – COMFORT, Ero: *Africa and the Regionalization of Peace Operations*. In: PUGH, Michael – SIDHU, Waheguru P. S. (edd.): *The United Nations and Regional Security: Europe and Beyond*. Boulder 2003, s. 233-251; FROWEIN, Jochen Abraham: *Das Verhältnis zwischen den Vereinten Nationen und Regionalorganisationen bei der Friedenssicherung und Friedenserhaltung*. Saarbrücken 1996.

¹²⁶ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 175.

¹²⁷ GUÉHENNO, Jean-Marie: *On the Challenges and Achievements of Reforming UN Peace Operations*. *International Peacekeeping*, 9, 2002, č. 2, s. 71.

4 Případové studie operací OSN v Africe

4.1 Operace OSN v Angole (UNAVEM)

4.1.1 Charakteristika konfliktu v Angole

Na vývoji dlouholetého konfliktu v Angole a snahách o jeho řešení lze ukázat možnosti proměny mandátu operace OSN na udržení míru, komplexitu řešení (zahrnuje ukončení násilí, dosažení přijatelných podmínek pro všechny zúčastněné strany, postkonfliktní smíření stran konfliktu, rekonstrukci státu a společnosti a další) a obtížnost jeho následného udržení.¹²⁸

Angola je rozlehlou zemí s několika výraznými skupinami obyvatelstva, které jsou politicky rozdělené podél etnických linií. Během desetiletí bojů za nezávislost na Portugalsku se jako nejsilnější skupiny projeví MPLA (Lidové hnutí za osvobození Angoly) v čele s José Eduardem dos Santosem a UNITA (Národní svaz pro úplnou nezávislost Angoly) pod vedením Jonase Malheiro Savimbiho, které mezi sebou soupeřily o moc. Stejně jako mnoho dalších konfliktů v Africe se i občanská válka v Angole stala součástí studené války: MPLA se těšila podpoře Sovětského svazu, který si podřídil nejvyšší vládní struktury a zajistil si tak přístup ke všem zdrojům země, a Kubu, jež ovládla angolskou armádu a zlikvidovala svého konkurenta produkujícího cukr a kávu.¹²⁹ Na druhou stranu za UNITA stály Spojené státy, které prostřednictvím CIA usilovaly o zadržení komunistického vlivu v zemi, spolu s Jihoafrickou republikou, jež se v Angole snažila potírat guerillové válečníky SWAPO, bojující pod ochranou MPLA proti jihoafrické vládě v Namibii.¹³⁰

Poté co v Portugalsku roku 1974 došlo ke změně režimu (výrazně k ní přispěl právě protikoloniální boj v Africe), vyjádřila nová portugalská vláda rozhodnutí poskytnout nezávislost všem svým dosavadním africkým koloniím. V listopadu 1975 se tak Angola stala svobodnou zemí. Nebylo však komu předat moc, a tak MPLA i UNITA samy vyhlásily svrchovanost nad oblastmi, které měly pod kontrolou. Občanská válka pokračovala i v průběhu 80. let, živena vnější pomocí oběma stranám. V druhé polovině 80. let vzrostla mezi zúčastněnými aktéry ochota k jednání, jejímž výsledkem byly dvě dohody podepsané v prosinci 1988 v sídle OSN v New Yorku: dohoda o nezávislosti Namibie a dohoda o stažení

---

¹²⁸ WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 150.

¹²⁹ KLÍMA, Jan: *Nová Angola v novém světě*. Mezinárodní politika, 16, 1992, č. 10, s. 26.

¹³⁰ FORTNA, Virginia Page: *United Nations Angola Verification Mission I*. In: DURCH, J. William: *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York 1993, s. 377.

kubánských vojáků z Angoly.¹³¹ Přestože se dohody nezabývaly podstatou konfliktu v Angole, ukázaly se jako nezbytný výchozí krok k jeho řešení. Až po vyjasnění otázky přítomnosti cizích vojsk v zemi a komplikovaného politického statusu Namibie mohla být zahájena vyjednávání mezi angolskou vládou (MPLA) a UNITA.¹³²

4.1.2 Operace OSN v Angole I (UNAVEM I)

4.1.2.1 Charakteristika operace UNAVEM I

Konec studené války umožnil zapojení OSN do řešení konfliktu v Angole, kam Rada bezpečnosti v průběhu následujících let vyslala několik vojenských a politických operací.¹³³ Před podepsáním dohody o stažení kubánských vojsk byl generální tajemník OSN požádán, aby doporučil Radě bezpečnosti vytvoření vojenské pozorovací skupiny OSN v Angole. Rezoluce č. 626 z prosince 1988 poté operaci pod názvem UNAVEM I (*United Nations Angola Verification Mission*) ustavila.¹³⁴ Samotnému počátku operace předcházela podmínka Rady bezpečnosti, že k rozmístění jednotek UNAVEM I dojde až v momentě, kdy strany konfliktu projeví oddanost míru, stvrzenou mírovou dohodou.¹³⁵

Mandát operace zahrnoval úkol ověřovat přemístění kubánských vojsk na místo určení a jejich postupné a kompletní stažení z území Angoly na základě časového plánu, který byl dohodnut mezi vládami Angoly a Kuby. Stahování bylo dokončeno v květnu 1991, tedy o měsíc dříve, než předpokládal plán. Následujícího měsíce generální tajemník OSN oznámil Radě bezpečnosti, že UNAVEM I plně a efektivně vykonala svůj mandát.¹³⁶

UNAVEM I byla klasickou operací „starého“ typu.¹³⁷ Zúčastnilo se jí 70 vojenských pozorovatelů z deseti zemí světa (mj. i z Československa), kteří byli doprovázeni mezinárodním i místním civilním personálem.¹³⁸ Náklady na operaci činily 16,4 miliony amerických dolarů.¹³⁹ Vzhledem k tomu, že angolská vláda poskytla operaci UNAVEM I prostory pro úřadování a ubytování, bylo využito o jeden milion dolarů méně, než se původně

¹³¹ DANOVÁ, Eva: *Mírový proces v Angole*. Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 3, s. 24.

¹³² FORTNA, V. P.: *United Nations Angola Verification Mission I*, s. 385.

¹³³ *Fakta a čísla OSN*, s. 73.

¹³⁴ *S/RES/626 (1988), 20 December 1988*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/541/53/IMG/NR054153.pdf?OpenElement> (17.10.2007)

¹³⁵ THAROOR, Shashi: *Should UN Peacekeeping Go 'Back to Basics'?* Survival, 37, 1995-1996, č. 4, s. 58.

¹³⁶ *United Nations Angola Verification Mission I. Facts and Figures*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIF.html> (17.10.2007)

¹³⁷ DEBIEL, Tobias: *UN-Friedensoperationen in Afrika. Weltinnenpolitik und die Realität von Bürgerkriegen*. Bonn 2003, s. 88-89.

¹³⁸ *United Nations Angola Verification Mission I. Facts and Figures*.

¹³⁹ Tamtéž.

předpokládalo. Tato částka byla později převedena na účet operace UNAVEM II.¹⁴⁰ Doba trvání operace byla v rezoluci č. 626 stanovena na 31 měsíců. Odchod byl naplánován tak, aby následoval jeden měsíc po stažení kubánských jednotek.¹⁴¹

Po celou dobu působení operace probíhala intenzivní jednání za portugalského zprostředkování pod širším mezinárodním dozorem.¹⁴² Celkem sedm kol vyústilo v uzavření mírových dohod mezi MPLA a UNITA v květnu 1991 v portugalském městě Bicesse.¹⁴³ Tyto dohody měly představovat konec občanské války, trvající prakticky nepřetržitě od vyhlášení nezávislosti Angoly v roce 1975.

4.1.2.2 Zhodnocení operace UNAVEM I

Na výsledku operace UNAVEM I se podílela celá řada faktorů. Především šlo o přímočarý mandát, který operaci zadal jasné úkoly. Stejně tak časový plán stahování byl realistický, což dokládá skutečnost, že operace svůj úkol i přes poměrně malý počet vojenských pozorovatelů splnila ještě před datem plánovaného ukončení své činnosti. Navíc se nemusela potýkat s nedostatkem finančních zdrojů, o čemž svědčí fakt, že ani nevyčerpala přidělené prostředky.

Mezinárodní politická podpora pro dohodu, která vedla k vytvoření UNAVEM I, byla značná. Vychází to z toho, že operace představovala nejméně kontroverzní článek celé mírové dohody a byla ku prospěchu těch, kdo měli zájem na stažení kubánských vojsk – tedy Západu a zejména Jihoafrické republiky. Spojené státy vyvinuly na UNAVEM I určitý tlak, když se jim zdálo, že operace přehnaně důvěřuje Kubáncům, avšak jinak byla jejich role veskrze podpůrná.¹⁴⁴

Stejně tak místní aktéři se vůči UNAVEM I stavěli vcelku kladně. Generální tajemník OSN v této souvislosti poznamenal, že „úspěch UNAVEM opět ukazuje, čeho může operace Spojených národů na udržení míru dosáhnout, získá-li plnou spolupráci zúčastněných stran“.¹⁴⁵ Postoj stran vycházel z patové situace, která se stala pro obě neúnosnou a vedla je k závěru, že politická jednání jsou lepším řešením než pokračování v bojích. UNAVEM I nevyžadovala od UNITA žádné oběti, a proto její příslušníci činnost operace na poli

---

¹⁴⁰ FORTNA, V. P.: *United Nations Angola Verification Mission I*, s. 381.

¹⁴¹ S/RES/626 (1988), 20 December 1988.

¹⁴² KLÍMA, Jan: *Nová Angola v novém světě*, s. 26.

¹⁴³ DANOVA, E.: c. d., s. 25.

¹⁴⁴ FORTNA, V. P.: *United Nations Angola Verification Mission I*, s. 379.

¹⁴⁵ *United Nations Angola Verification Mission I. Background*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIB.htm> (17.10.2007)

monitorování a verifikování odchodu vojsk nijak zásadně nenarušovali.¹⁴⁶ Komplikace nenastaly ani ve spolupráci mezi kubánskými jednotkami a pozorovateli OSN a mezi angolskými a kubánskými úřady.¹⁴⁷

Přestože byla implementace dohody vedoucí k vytvoření UNAVEM I dobře technicky zvládnuta, neobsahovala žádné politické řešení angolského konfliktu, což se pro budoucí vývoj ukázalo jako klíčové. Po stažení kubánských jednotek ze země se poměr sil vychýlil v neprospěch angolské vlády a v následující době došlo k eskalaci bojů.¹⁴⁸

4.1.3 Operace OSN v Angole II (UNAVEM II)

4.1.3.1 Charakteristika operace UNAVEM II

Mírové dohody z Bicesse, uzavřené v květnu 1991, obsahovaly dohodu o příměří, základní principy vytvoření míru v Angole (včetně vzniku Společné politicko-vojenské komise) a koncepty pro vyřešení dosud nevyjasněných záležitostí.¹⁴⁹ Na základě mírové dohody z Bicesse měly o rok později proběhnout první volby. Ve snaze podpořit jednání stran konfliktu a udržet příměří zřídila Rada bezpečnosti rezolucí č. 696 z května 1991 operaci UNAVEM II.¹⁵⁰

Mandátem operace bylo verifikovat opatření dohodnutá stranami konfliktu ohledně monitorování příměří a angolské policie. Rezolucí č. 747 bylo rozhodnuto o rozšíření mandátu tak, aby zahrnoval pozorování a ověřování prezidentských a legislativních voleb v Angole. Po obnovení bojů mezi vládou a UNITA byl mandát UNAVEM II upraven, aby napomohl stranám konfliktu dokončit mírový proces a realizovat příměří na národní i lokální úrovni. Po podepsání Lusackého protokolu byla UNAVEM II autorizována k ověřování počáteční fáze mírové dohody.¹⁵¹

Doba trvání byla stanovena na 17 měsíců, tedy do uskutečnění plánovaných voleb.¹⁵² K verifikaci voleb nasadila OSN 400 pozorovatelů, kteří museli pokrýt 6 tisíc volebních místností. Již několik měsíců před volbami přitom mnoho diplomatů upozorňovalo na

---

¹⁴⁶ FORTNA, V. P.: *United Nations Angola Verification Mission I*, s. 378-379.

¹⁴⁷ DANOVA, E.: c. d., s. 24.

¹⁴⁸ DEBIEL, T.: c. d., s. 89.

¹⁴⁹ *Peace Accords for Angola*. In: International Conflict Research, <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/ang1.pdf> (18.10.2007)

¹⁵⁰ WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 152.

¹⁵¹ *United Nations Angola Verification Mission II. Mandate*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/UnavemIIM.htm> (17.10.2007)

¹⁵² *S/RES/696 (1991), 30 May 1991*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/32/IMG/NR059632.pdf?OpenElement> (20.9.2007)

nebezpečí, že pokud nebude operaci včas poskytnuta dodatečná podpora, volby budou muset být buď posunuty, nebo budou kvůli chabé organizaci zcela postrádat důvěryhodnost.¹⁵³ Vzhledem k obrovskému množství volebních místností se pozorovatelé museli spokojit s náhodným pozorováním. Jejich týmy mohly strávit průměrně 20 minut v každé stanici, což odpovídalo odsledování pouhých čtyř voličů.¹⁵⁴ Celkové náklady na operaci se vyšplhaly k necelým 176 milionům dolarů.¹⁵⁵

Podmínkou uskutečnění voleb byla demobilizace a vytvoření jednotné armády, avšak k datu plánovaného konce tohoto procesu bylo odzbrojeno pouze 65 % sil MPLA a 26 % sil UNITA. Hlavním důvodem byla nechuť obou stran odzbrojit své jednotky a vzájemná nedůvěra a obviňování. Skutečnost, že volby proběhly i přes nedokončený proces demobilizace, usnadnila návrat k násilí.¹⁵⁶ Následné boje přinesly během šesti měsíců smrt téměř půl milionu lidí.¹⁵⁷

Parlamentní volby skončily vítězstvím MPLA, stejně jako první kolo prezidentských voleb, avšak UNITA jejich výsledek neuznala a obnovila boje. Vzhledem k úzkému mandátu nemohla UNAVEM II do rozbourené situace zasáhnout. Následkem své pasivity vůči násilí začala ztrácet na autoritě a musela evakuovat většinu svých působišť. Za tohoto stavu navrhl generální tajemník OSN prozatímní prodloužení mandátu UNAVEM II v redukovaném rozsahu, s hlavním úkolem poskytovat „dobré služby“ a hrát roli zprostředkovatele mezi bojujícími stranami. Ve snaze dosáhnout vytyčených cílů Rada bezpečnosti opakovaně prodlužovala mandát UNAVEM II až do února 1995, kdy operaci vystřídala UNAVEM III.¹⁵⁸

4.1.3.2 Zhodnocení operace UNAVEM II

Operace UNAVEM II spadala svým mandátem a činností do kategorie operací druhé generace. Byla multidimenzionální a dynamická, zahrnovala civilní komponenty a směřovala k řešení příčin konfliktu a dosažení smíru.¹⁵⁹ Působila přitom v nebezpečné a složité krizové situaci, která vyžadovala flexibilitu a inovování. Přestože byl její mandát mírovými dohodami omezen, musela stranám konfliktu od začátku aktivně napomáhat v překonávání překážek,

---

¹⁵³ BERDAL, Mats R.: *Whither UN Peacekeeping?* London 1993, s. 37-38.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 38.

¹⁵⁵ *United Nations Angola Verification Mission II. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/UnavemIIF.html> (17.10.2007)

¹⁵⁶ DANOVA, E.: c. d., s. 25.

¹⁵⁷ GEDLU, Mesfin: *Nové boje v Angole: možnost vzkříšení ideálů angolské revoluce.* Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 2, s. 20.

¹⁵⁸ DANOVA, E.: c. d., s. 25.

¹⁵⁹ WAISOVA, Š.: c. d., s. 153.

kteře vyplývaly z implementace dohod. Její politická role však přitom zůstala omezená,¹⁶⁰ což snižovalo možnosti efektivního splnění úkolů.

Závažným nedostatkem bylo neúměrné finanční zajištění operace a nedostatečný počet vojenských pozorovatelů a civilních pracovníků. Zejména pro úkol demobilizace se počet jednotek OSN ukázal jako zcela neadekvátní. To samé platilo i pro počet volebních pozorovatelů vzhledem k přibližně 4,8 milionům zaregistrovaných voličů.¹⁶¹ Volební pozorovatelé navíc museli čelit násilí a zastrašování při výkonu svých povinností. Vzhledem k rozloze země (stejná jako dvě třetiny západní Evropy) a infrastruktury zničené několika desetiletími občanské války se objevily nedostatky logistické povahy. Efektivita operace byla podkopána kritickým nedostatkem pozemní a vzdušné podpory pro transport v rámci Angoly, spolehlivé komunikace a ubytování pro personál OSN.¹⁶²

Kromě slabého mandátu a nedostatečných zdrojů si Zvláštní vyslankyně OSN Margaret Anstee stěžovala i na nedostatek politické vůle mezi členy Rady bezpečnosti.¹⁶³ Po vyřešení otázky přítomnosti cizích vojsk na území Angoly zájem mezinárodního společenství o konflikt v Angole skutečně výrazně polevil.¹⁶⁴ Absence trvalé mezinárodní podpory při implementaci mírové dohody záhy ukázala, jak snadno může konflikt znovu vypuknout.¹⁶⁵ Mírový proces v Angole zcela závisel na vůli a ochotě MPLA a UNITA a OSN neměla pravomoc do tohoto vztahu podstatně zasahovat. Byla vždy postavena před hotovou věc, kterou již neměla možnost ovlivnit.¹⁶⁶

Jednu z klíčových rolí v rozboru neúspěchu UNAVEM II je nutno připisat vůdci UNITA, J. Savimbimu, který se projevoval jako zdatný narušitel (*spoiler*). Odmítal jak odzbrojení svých jednotek, tak respektování volebních výsledků. K udržování bojového nasazení mu sloužily ekonomické zdroje, pocházející zejména z obchodu s diamanty.¹⁶⁷ Podle některých zpráv měla UNITA dokonce větší příjmy z prodeje diamantů než samotná angolská vláda.¹⁶⁸ Jednotkám UNAVEM II se J. Savimbi otevřeně stavěl na odpor a OSN se nedařilo přimět jej ke spolupráci.¹⁶⁹ Spolu s ostatními členy UNITA se odmítal účastnit diskusních

---

¹⁶⁰ *United Nations Angola Verification Mission II. Background.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/UnavemIIB.htm#conclusion> (17.10.2007)

¹⁶¹ BERDAL, M. R.: c. d., s. 38.

¹⁶² Tamtéž, s. s. 38.

¹⁶³ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 169.

¹⁶⁴ DEBIEL, T.: c. d., s. 81.

¹⁶⁵ FORTNA, Virginia Page: *United Nations Angola Verification Mission II.* In: DURCH, J. William (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis.* New York 1993, s. 388.

¹⁶⁶ DANOVA, E.: c. d., s. 25.

¹⁶⁷ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 163.

¹⁶⁸ GEDLU, M.: *Nové boje v Angole*, s. 20.

¹⁶⁹ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 163.

panelů o mírovém procesu, sponzorovaných OSN. Podle Mesfina Gedlu se tak konflikt v Angole zúžil na bezbřehé ambice jednoho muže, který se chtěl stát neomezeným vládcem země. Jeho posedlost mocí nemohly zmírnit žádné nabídky, včetně úřadu viceprezidenta v rámci vlády národní jednoty.¹⁷⁰

4.1.4 Operace OSN v Angole III (UNAVEM III)

4.1.4.1 Charakteristika operace UNAVEM III

V únoru 1995 schválila Rada bezpečnosti rezolucí č. 976 ustavení operace UNAVEM III s cílem pomáhat stranám konfliktu v obnově míru a dosažení národního usmíření.¹⁷¹ Její vyslání následovalo po podpisu mírové dohody známé pod názvem Lusacký protokol z listopadu 1994. Protokolem měly být znovupotvrzeny závazky z roku 1991, zabezpečena autorita vlády nad celým územím Angoly, podpořeno konání voleb a zajištěno sjednocení armády.¹⁷² Protokol byl vyústěním zprostředkovatelského úsilí Zvláštního vyslance generálního tajemníka OSN Aliouneho Blondina Beye, jež spolu s dalšími příslušníky OSN zahynul při leteckém neštěstí o čtyři roky později.¹⁷³

Operaci UNAVEM III bylo přiděleno široké spektrum úkolů. Mezi hlavní body patřilo: poskytovat „dobré služby“ a zprostředkování mezi stranami konfliktu; monitorovat a verifikovat proces národního usmíření a rozšíření státní administrativy po celé zemi; dohlížet nad stažením a demobilizací jednotek UNITA; monitorovat příměří; ověřovat informace přijaté od vládní MPLA a UNITA týkající se jejich vojenských sil a pohybů jednotek (v tomto smyslu je vhodné poznamenat, že J. Savimbi informace silám UNAVEM III bojkotoval¹⁷⁴); ověřovat neutralitu Angolské národní policie; koordinovat a podporovat humanitární aktivity spojené s mírovým procesem; účastnit se aktivit na odstraňování min a dohlížet nad volebním procesem.¹⁷⁵

Rezoluce č. 976 schválila vyslání až sedmi tisíc vojenských jednotek spolu s 350 vojenskými a 260 policejními pozorovateli.¹⁷⁶ Těto síly však operace nikdy nedosáhla; k

---

¹⁷⁰ GEDLU, M.: *Nové boje v Angole*, s. 20.

¹⁷¹ S/RES/976 (1995), 8 February 1995. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/038/14/PDF/N9503814.pdf?OpenElement> (17.10.2007)

¹⁷² ROTCHILD, Donald: *Ethnic Insecurity, Peace Agreements, and State Building*. In: JOSEPH, Richard (ed.): *State, Conflict and Democracy in Africa*. Boulder 1999, s. 325.

¹⁷³ *Fakta a čísla OSN*, s. 74.

¹⁷⁴ KLÍMA, Jan: *Váhavé kroky k míru*. Mezinárodní politika, 20, 1996, č. 5, s. 18.

¹⁷⁵ *United Nations Angola Verification Mission III. Profile*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm (20.9.2007)

¹⁷⁶ S/RES/976 (1995), 8 February 1995.

červnu 1997 čítala celkově 4220 jednotek.¹⁷⁷ Výdaje na operace činily přibližně 752 milionů dolarů.¹⁷⁸ Operace disponovala lepším vybavením než poddimenzované předchůdkyně UNAVEM I a zejména UNAVEM II.¹⁷⁹ Doba trvání byla původně naplánována na šest měsíců. Důsledkem neschopnosti realizovat stanovené úkoly a vzhledem k neustále vyhrcoené situaci v zemi však Rada bezpečnosti působení UNAVEM III prodlužovala až do června 1997, kdy byla operace definitivně ukončena, aniž by dosáhla svých cílů.¹⁸⁰

4.1.4.2 Zhodnocení operace UNAVEM III

Podle Šárky Waisové je UNAVEM III příkladem operace třetí generace. Šlo o multilaterální, multidimenzionální a multinárodní operaci, která obsahovala výrazné aspekty postkonfliktní rekonstrukce politického, ekonomického a společenského systému. Cílem byla podpora národního usmíření a obnova fungování společenských vztahů tak, aby se minimalizovala možnost obnovení konfliktu.¹⁸¹

Způsob vymezení mandátu UNAVEM III ukázal, že se OSN dokázala poučit z chyb předchozí angolské operace, a to zejména těch, které se týkaly nejasnosti mandátu. Jednotky OSN v Angole si však na základě předchozího působení v zemi poškodily reputaci, a tak UNAVEM III postrádala kredibilitu.¹⁸² Přestože byl částečně napraven nesprávný odhad finančního a personálního zabezpečení operace (UNAVEM III disponovala několikanásobně větším rozpočtem i počtem jednotek než UNAVEM II), zůstával poměr příslušníků UNAVEM vůči celkové populaci Angoly velmi malý (1:16 000). Srovnáme-li početní poměr s operací UNTAG v Namibii, která operovala v poměrně klidném prostředí, jde o poměr stonásobný.¹⁸³ Jak uvádí Eva Danová, je možné pouze spekulovat, zda by mohla operace v případě svého zasazení do širšího komplexu opatření (např. odstranění nedůvěry mezi stranami konfliktu, větší respekt k specifickým angolským podmínkám) dosáhnout větších úspěchů.¹⁸⁴

UNAVEM III ukázala důležitost odzbrojování v mírovém procesu. Mandát operace, zahrnující úkol dohlížet na ozbrojence a prověřovat, zda odevzdávají zbraně, nezajišťoval

---

¹⁷⁷ *United Nations Angola Verification Mission III. Facts and Figures*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm (20.9.2007)

¹⁷⁸ *United Nations Angola Verification Mission III. Facts and Figures*.

¹⁷⁹ DEBIEL, T.: c. d., s. 97.

¹⁸⁰ DANOVA, E.: c. d., s. 26.

¹⁸¹ WAISOVA, S.: c. d., s. 153.

¹⁸² DANOVA, E.: c. d., s. 26.

¹⁸³ GEDLU, M.: *Prevence a řešení konfliktů a OSN*, s. 37.

¹⁸⁴ DANOVA, E.: c. d., s. 26.

pravomocné šetření, jak se dohody plní. Sankce se daly snadno obejít a nedostatek podpory ze strany klíčových států zvyšoval formálnost procesu odzbrojení.¹⁸⁵ J. Savimbi svým stoupencům v březnu 1996 příznačně sdělil, že se ještě žádný vůdce v dějinách, kterého zná, nepodvolil odzbrojení a současně zůstal u moci („*No leader in history that I have known disarmed and stayed in power.*“).¹⁸⁶

K neúspěchu operace přispěla také skutečnost, že MPLA a UNITA měly dlouhodobě vyrovnané síly. Obě vlastnily přístup k bohatým zdrojům nerostných surovin s obchodními vazbami na mezinárodní trh se zbraněmi.¹⁸⁷ To je odlišovalo od aktérů mozambického konfliktu, kteří podobnými zdroji k financování svého boje nedisponovali. Stěžejní pro výsledek operace byla skutečnost, že ani MPLA, ani UNITA nemyslely implementaci podepsaných mírových dohod vážně.¹⁸⁸ Za stavu, kdy chyběla elementární vůle stran konfliktu dojít k jeho zdárnému konci, nebylo v silách UNAVEM III dané cíle splnit.

Čtyři roky po podepsání Lusackého protokolu občanská válka nanovo vypukla, a to i přes přítomnost Pozorovatelské mise OSN v Angole (MONUA) a působení Úřadu OSN v Angole (UNOA). Zvratem se stalo až zabití J. Savimbiho v únoru 2002 během bojů proti vládním jednotkám. Po této události se vládní síly dohodly s UNITA na příměří.¹⁸⁹

4.2 Operace OSN v Namibii (UNTAG)

4.2.1 Charakteristika konfliktu v Namibii

Namibie, země ležící na jihu Afriky při pobřeží Atlantického oceánu, představovala poslední kolonii na tomto kontinentě. Za první světové války byla coby německé panství pod názvem Jihozápadní Afrika okupována Jižní Afrikou,¹⁹⁰ které od Společnosti národů po skončení války připadla zodpovědnost za území ve formě tzv. mandátu C. Po druhé světové válce Jižní Afrika odmítla přijmout autoritu OSN coby nástupkyně Společnosti národů nad územím Namibie¹⁹¹ a pokusila se území anektovat. Mezi obyvatelstvem Namibie vznikla organizace SWAPO (*South West African People's Organization*) s cílem dosáhnout

---

¹⁸⁵ GEDLU, M.: *Prevence a řešení konfliktů a OSN*, s. 37.

¹⁸⁶ ROTCHILD, D.: c. d., s. 327.

¹⁸⁷ GEDLU, M.: *Prevence a řešení konfliktů a OSN*, s. 37.

¹⁸⁸ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 170.

¹⁸⁹ *Fakta a čísla OSN*, s. 74.

¹⁹⁰ Název platil až do získání nezávislosti v roce 1961, kdy byla země přejmenována na Jihoafrickou republiku.

¹⁹¹ Pro zjednodušení v textu uvádím název Namibie, ačkoli se až do roku 1990 jednalo o Jihozápadní Afriku.

nezávislosti země, a to i za využití vojenských prostředků.¹⁹² Jedním z prvních významných kroků směrem k řešení namibijské otázky bylo prohlášení Valného shromáždění v roce 1973, že je SWAPO „jediný a autentický představitel namibijského lidu“.¹⁹³ Organizace africké jednoty učinila to samé již v roce 1960.¹⁹⁴

Řešení konfliktu mezi Namibií a Jižní Afrikou doprovázelo po desetiletí trvající diplomatické úsilí. V rámci OSN se asijským a africkým státům podařilo mobilizovat široký konsensus proti apartheidní politice Jižní Afriky/Jihoafrické republiky.¹⁹⁵ V roce 1976 západní státy v Radě bezpečnosti (Kanada, Francie, Velká Británie, USA a Západní Německo) vytvořily tzv. Kontaktní skupinu, která pod dohledem Spojených národů hrála roli zprostředkovatele mírového urovnání konfliktu. V pozadí jejich snah stála obava, že by mohl boj za osvobození země vyvolat další šíření sovětského vlivu v oblasti. Kontaktní skupina v dopise Radě bezpečnosti z dubna 1978 navrhla plán urovnání konfliktu, který zahrnoval vytvoření operace asistující Namibii v přechodu k demokracii (v podobě později vytvořené UNTAG), včetně pomoci při dohledu nad svobodnými volbami. Plán byl schválen Radou bezpečnosti v rezoluci č. 435 ze září 1978, avšak trvalo další desetiletí, než mohl být uveden do praxe.¹⁹⁶ Pod vlivem změny svého politického konceptu vůči Africe navrhly Spojené státy uplatněním „politiky spojování“ (*linkage*) svázat nezávislost Namibie s odsunem kubánských jednotek z Angoly.¹⁹⁷ Tím daly silný impulz k rozhybání mírového procesu a zároveň si zajistily podporu ze strany Jihoafrické republiky, která měla na stažení kubánských jednotek velký zájem.

4.2.2 Charakteristika operace UNTAG

Začátek působení UNTAG (*United Nations Transition Assistance Group*) se datuje k 1. dubnu 1989, kdy byl zahájen mírový proces vytyčený rezolucí č. 435 z roku 1978.¹⁹⁸ Tato rezoluce měla představovat jediný mezinárodně uznávaný podklad pro pokojné řešení

---

¹⁹² FORTNA, Virginia Page: *United Nations Transition Assistance Group*. In: DURCH, J. William: *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York 1993, s. 353-354.

¹⁹³ A/RES/38/3111 (1973), 12 December 1973. In: United Nations Documentation Centre, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/281/83/IMG/NR028183.pdf?OpenElement> (20.10.2007)

¹⁹⁴ DEBIEL, T.: c. d., s. 75-76.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 74.

¹⁹⁶ FORTNA, V. P.: *United Nations Transition Assistance Group*, s. 355.

¹⁹⁷ HUFNAGEL, Frank-Erich: *UN-Friedensoperationen der zweiten Generation. Vom Puffer zur Neuen Treuhand*. Berlin 1996, s. 45.

¹⁹⁸ *United Nations Transition Assistance Group. Background – full text*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagFT.htm (20.10.2007)

namibijské otázky.¹⁹⁹ Počítala s délkou trvání operace 12 měsíců, tj. do dubna 1990.²⁰⁰ Úkolem UNTAG bylo pomoci Zvláštnímu vyslanci generálního tajemníka OSN zabezpečit včasnou nezávislost Namibie prostřednictvím svobodných a spravedlivých voleb za dohledu Spojených národů. Kromě toho měla UNTAG přispět k zastavení všech nepřátelských akcí, stažení jihoafrických vojenských jednotek ze země, zrušení diskriminačních zákonů, propuštění politických vězňů, návratu uprchlíků a dodržování práva a pořádku.²⁰¹

Operace OSN v Namibii představovala přechod od tradičního ke komplexnímu udržování míru.²⁰² Poprvé zde vedle vojenské složky vystoupila také civilní policie a objemná civilní složka. K operaci se váže několik „nej“: byla dosud nejdražší (celkové výdaje činily přes 368 milionu dolarů),²⁰³ od dob operace ONUC v Kongu největší (téměř 4,5 tisíce příslušníků vojenské složky, 1,5 tisíce příslušníků civilní policie, další 2 tisíce členů mezinárodního a místního personálu a 1 tisíc osob zajišťujících volby)²⁰⁴ a svým složením nejvíce mezinárodní (tvořili ji příslušníci 124 národností).²⁰⁵ K zajištění dostatku personálu přispěla skutečnost, že šlo o první velkou operaci Spojených národů po mnoha letech; ve světle uvolňování mezinárodně politického prostředí měla slušné vyhlídky na úspěch a po udělení Nobelovy ceny míru v roce 1988 operacím OSN na udržení míru se těšila velkému uznání.²⁰⁶

Vzhledem k dlouhé době, která uplynula mezi vytvořením koncepce UNTAG a jeho nasazením, disponovala OSN dostatkem informací o situaci v Namibii. Příslušníci operace byli obeznámeni s politicky citlivými záležitostmi, takže byli schopni se mezi nimi zdárně pohybovat. OSN však nebyla schopna informace vhodně využít pro operační účely, takže se objevilo mnoho organizačních a logistických chyb. Plánování operace se ukázalo jako nejslabší aspekt UNTAG. Přestože byl k dispozici dostatek finančních prostředků, došlo ke zpoždění ve schvalování rozpočtu a tedy i přísunu financí, což problémy s logistikou a plánováním ještě umocnilo.²⁰⁷

---

¹⁹⁹ S/RES/632 (1989), 16 February 1989. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/557/69/IMG/NR055769.pdf?OpenElement> (20.10.2007)

²⁰⁰ S/RES/435 (1978), 29 September 1988. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement> (21.9.2007)

²⁰¹ *United Nations Transition Assistance Group. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagM.htm (20.10.2007)

²⁰² MALONE, D. M. – WERMESTER, K.: c. d., s. 38.

²⁰³ *United Nations Transition Assistance Group. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagF.htm (21.9.2007)

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ *United Nations Transition Assistance Group. Background - summary.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagS.htm (21.9.2007)

²⁰⁶ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 81-82.

²⁰⁷ FORTNA, V. P.: *United Nations Transition Assistance Group*, s. 362-363.

4.2.3 Zhodnocení operace UNTAG

Operace UNTAG se řadí k nejúspěšnějším v dějinách OSN. Výsledky přechodu hovoří jasně: volby byly Zvláštním zástupcem generálního tajemníka OSN pro Namibii Marti Ahtisaarim prohlášeny za „svobodné a spravedlivé“²⁰⁸ a v únoru 1990 jednomyslně přijatá ústava si v odborné literatuře vysloužila přívlastek „znamenitá“.²⁰⁹ Hlavní cíl operace byl naplněn – Namibie se v březnu 1990 stala svobodnou zemí. O měsíc později Rada bezpečnosti Valnému shromáždění doporučila přijetí Namibie do OSN.²¹⁰

Na úspěchu operace se podílela celá řada vnějších i vnitřních faktorů. Základem byla plná spolupráce stran konfliktu, pokračující podpora ze strany Rady bezpečnosti a včasné poskytnutí finančních zdrojů na činnost operace.²¹¹ Zajištěna byla spolupráce jak mezinárodních, tak regionálních aktérů. Protože namibijský konflikt zapadal do rámce bipolarismu, otevřela se s koncem studené války cesta k jeho vyřešení. UNTAG těžil především ze skutečnosti, že byl součástí mírové dohody, která se zdála být ku prospěchu všem zúčastněným stranám. Úspěšné vyřešení konfliktu Spojeným státem coby zprostředkovateli jednání dodalo na prestiži a Sovětskému svazu poskytlo únikovou cestu pryč od nákladné rivality na jihu Afriky.²¹²

Také zájmy regionálních aktérů se nacházely ve výhodné konfiguraci. Namibijská organizace SWAPO s řešením navrhovaným v rezoluci č. 435 souhlasila od samého začátku. Uvědomovala si, že by vojenskou cestou nikdy nedosáhla svého cíle, a ochotně akceptovala každý návrh, který ji stavěl do role legitimního politického hráče. Angola s dohodou také souhlasila – udržování kubánských jednotek v zemi ji každoročně stálo 20 milionů dolarů, které si už nemohla dovolit vydávat. Kubánská vojska měla chránit území Angoly před útoky Jihoafrické republiky proti SWAPO, částečně působící v Angole, avšak s vyřešením namibijského konfliktu by udržování vojsk ztratilo své opodstatnění.²¹³ Ani Kuba neměla proti mírové dohodě námitky a výroky, že dokázala ubránit Angolu před Jihoafrickou republikou, jí umožňovaly zachovat si svou tvář. Výraznější námitky proti dohodě vyslovovala Jihoafrická republika, avšak ekonomická situace země, vojenské neúspěchy a

---

²⁰⁸ *Fakta a čísla OSN*, s. 243.

²⁰⁹ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 48.

²¹⁰ *S/RES/652 (1990), 17 April 1990*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/02/IMG/NR057502.pdf?OpenElement> (20.10.2007)

²¹¹ *United Nations Transition Assistance Group. Background – full text*.

²¹² FORTNA, V. P.: *United Nations Transition Assistance Group*, s. 357.

²¹³ Tamtéž, s. 357.

domácí politické podmínky změnil její názor na pokračování v konfliktu – náklady vložené do udržování Namibie již převážily nad přínosy.²¹⁴

Další výhodou UNTAG bylo, že období přechodu Namibie k nezávislosti probíhalo z větší části klidně. Země se nenacházela uprostřed občanské války, jako tomu bylo v případě Angoly. Operace se pohybovala na základech stabilního, funkčního státu a její úloha spočívala spíše v kontrole stávající administrativy než v jejím výkonu.²¹⁵ Nebyla na ni přenesena žádná svrchovaná moc jako v případě Somálska, což by představovalo náročný úkol vyžadující značné nasazení. Mandát operace měl jasné hranice a byl omezen na ty pravomoci, které měly přímou souvislost s uskutečněním voleb.

Operace UNTAG měla mnoho dosud nebývalých znaků, kterými přesahovala tradiční roli OSN na poli udržování míru.²¹⁶ Podle Rogera Hearna přímo vydláždila cestu nadcházejícím intervencím Spojených národů v Kambodži, Střední Americe a Mozambiku.²¹⁷ Její úspěchy pomohly ukotvit víru v rámci Rady bezpečnosti, že i ambiciózní rozhodnutí mohou být uskutečněna. Případ Namibie tak povzbudil členy Rady v tom, aby i dále experimentovaly s koncepty řešení vnitrostátních konfliktů prostřednictvím voleb a prosazování demokracie.²¹⁸

4.3 Operace OSN v Somálsku (UNOSOM)

4.3.1 Charakteristika konfliktu v Somálsku

Somálsko, země dominující Africkému rohu, je typickým příkladem vnitrostátního konfliktu. Země se vyznačuje vysokým stupněm homogenity obyvatelstva: takřka výlučně je somálského původu, sdílí společný jazyk, náboženství a kulturní tradice. Představuje tak jednu z největších etnických skupin v Africe. Přes tuto jednotu je jeho převládající charakteristikou rozdělení mezi klany – rodinná seskupení po staletí svázaná s určitým územím.²¹⁹ Právě tyto klanové vazby stojí v pozadí dlouholeté občanské války.²²⁰

Somálský vývoj byl značně poznamenán diktaturou Siada Barreho, jež byla od roku 1969 až do začátku 90. let udržována při životě střídavou podporou obou supervelmocí. S. Barre vydal zákaz politických stran, rozpustil parlament, zrušil ústavu a usiloval o narušení

---

²¹⁴ Tamtéž, s. 358.

²¹⁵ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 65.

²¹⁶ *United Nations Transition Assistance Group. Background – full text.*

²¹⁷ HEARN, Roger: *UN Peacekeeping in action: the Namibian experience.* Commack, N.Y. 1999, s. 219.

²¹⁸ MALONE, D. M. – WERMESTER, K.: c. d., s. 39.

²¹⁹ SENS, Allen G.: *Somalia and the Changing Nature of Peacekeeping.* Ottawa 1997, s. 70.

²²⁰ GEDLU, Mesfin: *Zaostřeno na Africký roh.* Mezinárodní politika, 19, 1995, č. 11, s. 30.

tradiční klanové struktury.²²¹ Jeho brutální taktika postupně vedla k odcizení mnoha důležitých klanových a rodinných skupin, což prohlubovalo zhoršování téměř všech oblastí somálského politického a ekonomického života. Konflikt s klany dostal Barreho do bezvýchodné situace, která vedla ke stále krvavějším masakrům na civilistech. Definitivní kolaps diktatury v lednu 1991 zanechal zemi v mocenském vakuu, na které mnoho klanů reagovalo s cílem získat rozhodující podíl na moci. Svou roli sehrál také nesoulad mezi dvěma stěžejními postavami hlavní povstalecké organizace, Spojeného somálského kongresu, Alím Mahdímm Muhammadem a Muhammadem Farahem Aididem, který přerostl v ozbrojený konflikt a rozpoutal další meziklanové pŕtky.²²² Země mezitím podle známého scénáře ztratila s koncem studené války pro supervelmoci význam a tím i jejich podporu.²²³ Rozhořela se občanská válka, která vyhnala statisíce lidí z domovů, způsobila hladomor nevídaných rozměrů a přivodila rozpad země a kolaps státních struktur. Právě rozsáhlý hladomor vedl ke snahám OSN utišit vnitřní konflikt a přivést zneprátelené strany k jednacímu stolu.²²⁴

4.3.2 Operace OSN v Somálsku I (UNOSOM I)

4.3.2.1 Charakteristika operace UNOSOM I

UNOSOM I (*United Nations Operation in Somalia I*) byla ustavena rezolucí Rady bezpečnosti č. 751 z dubna 1992.²²⁵ Úkolem operace bylo monitorovat příměří v hlavním městě Mogadišo, chránit příslušníky a zařízení OSN v přístavech a letištích v Mogadišu a eskortovat dodávky humanitární pomoci z těchto míst do distribučních středisek v městě a jeho blízkém okolí.²²⁶

UNOSOM I původně čítala 500 neozbrojených vojenských pozorovatelů. Ti však nebyli schopni ochránit konvoje s humanitární pomocí, které byly blokovány somálskými bojovníky. Pohybovali se v prostředí anarchie, kde neexistovala organizovaná síla schopná skoncovat s všudypřítomnými násilnostmi. V srpnu 1992 Rada bezpečnosti rezolucí č. 775 rozšířila mandát operace a posílila UNOSOM I o tři tisíce vojáků.²²⁷ Situace se však nadále zhoršovala.

---

²²¹ RADĚJ, Tomáš: *Somálsko: občanská válka a kolaps státu*. Mezinárodní politika, 28, 2004, č. 5, s. 8.

²²² Tamtéž, s. 9.

²²³ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 161.

²²⁴ RADĚJ, T.: c. d., s. 9.

²²⁵ *S/RES/751 (1992), 24 April 1992*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/10/IMG/NR001110.pdf?OpenElement> (21.10.2007)

²²⁶ *United Nations Operation in Somalia I. Mandate*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1mandate.html (27.9.2007)

²²⁷ Tamtéž.

Za těchto okolností pověřila RB v rezoluci č. 794 z prosince 1992 členské státy vytvořením operace UNITAF (*Unified Task Force*) pod kapitolou VII Charty OSN, která by zjedнала bezpečné prostředí pro doručování humanitární pomoci.²²⁸ 28 tisíc vojáků UNITAF pod vedením USA bylo ještě téhož měsíce vysazeno z letadel a lodí nedaleko Mogadiša a během několika měsíců zajistilo distribuci zvýšených dávek pomoci. Mezi vládou USA a vedením Sekretariátu OSN ale existovaly zásadní rozpory v účelu působení amerických jednotek v Somálsku. Generální tajemník OSN naléhal, aby jednotky USA odzbrojily místní mocipány (*warlords*). USA, které se chtěly vyhnout prodloužení pobytu v Somálsku a ztrátám na životech, však tento úkol odmítly. K 1. květnu 1993 stáhly své jednotky z operace UNITAF, která byla nahrazena operací UNOSOM II.²²⁹ Její součástí zůstal také vojenský kontingent Spojených států.²³⁰

4.3.2.2 Zhodnocení operace UNOSOM I

Rezoluce RB č. 751 z dubna 1992 byla založena na konceptu tradičního udržování míru, který předpokládá nestrannost, souhlas stran konfliktu s přítomností operace a minimální užití síly.²³¹ UNOSOM I se však ocitl uprostřed konfrontace jak s válčícími frakcemi, tak mezi nimi navzájem. Tyto frakce byly vybaveny zbraněmi, které obě supervelmoci dodávaly do Somálska během studené války na posilnění stávajícího režimu. Po jeho pádu se však dostaly do rukou klanů, gangů i obyčejných banditů, kteří napadali dodávky humanitární pomoci a následně ji pod svou ochranou a kontrolou „přerozdělovali“.²³²

Úsilí OSN v Somálsku bylo v první řadě ochromeno trváním na požadavku, aby byla operace vedena se souhlasem místních autorit. Lokální klanovní lídři a další bojovníci opakovaně odmítali povolit bezpečnostnímu personálu OSN operovat na územích spadajících pod jejich kontrolu a nebyli ochotni plnit již uzavřené dohody.²³³ Také kvůli tomu UNOSOM I nikdy nedosáhl předpokládané plné síly. Ještě v prosinci 1992 jeho personál čítal pouhých 564 lidí – příliš málo na to, aby byla operace schopna splnit rozšířený mandát.²³⁴

---

²²⁸ S/RES/794 (1992), 3 December 1992. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/772/11/PDF/N9277211.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

²²⁹ NEJEDLÝ, Zdeněk: *UNOSOM v Somálsku – nový typ operace OSN*. Mezinárodní politika, 17, 1993, č. 9, s. 17-18.

²³⁰ Tamtéž, s. 18.

²³¹ SENS, A. G.: c. d., s. 76.

²³² NEJEDLÝ, Z.: c. d., s. 17.

²³³ SENS, A. G.: c. d., s. 77.

²³⁴ Tamtéž, s. 78.

Ani diplomatická jednání nepřinesla žádný zvrat ve vývoji situace. Organizace africké jednoty, Liga arabských států, Organizace islámské konference i země Afrického rohu se sice podílely na různých konferencích, avšak k efektivnímu zásahu jim chyběly schopnosti i síly.²³⁵ OSN byla zase kritizována za nedostatečnou reprezentativnost klanových vůdců, přizvaných k jednáním, kteří tímto získali punc legitimních hráčů.²³⁶ Mohammed Farah Aidid, nejvýznamnější z bojovníků, se projevoval jako spolehlivý *spoiler*, neochotný podělit se s kýmkoli o moc.²³⁷

Až operace UNITAF s donucovacími pravomocemi přivodila nesporný pokrok. Podle generálního tajemníka OSN měla přítomnost a činnost UNITAF pozitivní dopad na bezpečnostní situaci v zemi a na efektivní doručování humanitární pomoci. Přes toto zlepšení se však bezpečné prostředí nepodařilo vytvořit, a proto bylo přikročeno k přeměně UNITAF v UNOSOM II operující pod kapitolou VII Charty OSN.²³⁸

4.3.3 Operace OSN v Somálsku II (UNOSOM II)

4.3.3.1 Charakteristika operace UNOSOM II

Operace UNOSOM II byla zahájena rezolucí RB č. 814 z března 1993, kdy plynule navázala na ukončenou operaci UNITAF. Prozatím byla schválena na dobu do konce října 1993.²³⁹ Byla odvozena od konceptu vnucení míru (*peace enforcement*), navrženého B. Butrussem-Ghálím v Agendě pro mír. Koncept vychází z kapitoly VII Charty OSN a umožňuje užití síly nad rámec sebeobrany. Tato opatření byla umožněna bezprecedentním prohlášením Rady bezpečnosti, že situace v Somálsku představuje ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti; poskytnutí humanitární pomoci bylo označeno jako krok k znovunastolení světového míru.²⁴⁰

Mandátem operace bylo podnikat vhodné kroky, včetně donucovacích opatření, s cílem vytvořit v Somálsku prostředí bezpečné pro doručování humanitární pomoci. UNOSOM II měla monitorovat, zda všechny frakce respektují klid zbraní a dohody, ke kterým se zavázaly; zabraňovat vypuknutí násilí a v případě nutnosti podnikat příslušné kroky

---

²³⁵ NEJEDLÝ, Z.: c. d., s. 17.

²³⁶ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 168.

²³⁷ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 163.

²³⁸ *United Nations Operation in Somalia I. Background*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1backgr2.html (21.10.2007)

²³⁹ *S/RES/814 (1993), 26 March 1993*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/226/18/IMG/N9322618.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

²⁴⁰ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 163.

k uklidnění situace; udržovat kontrolu nad těžkými zbraněmi jednotlivých frakcí; zabavovat neoprávněně držené lehké zbraně; zabezpečit všechny přístavy, letiště a další komunikace za účelem doručení humanitární pomoci; chránit zaměstnance a zařízení OSN, Červeného kříže a neziskových organizací; pokračovat v odstraňování min a pomáhat při repatriaci uprchlíků.²⁴¹

V rezoluci č. 814 z března 1993 uložila Rada bezpečnosti operaci úkol asistovat při obnově tamních politických institucí a hospodářských struktur.²⁴² V této souvislosti se objevilo mnoho legitimních otázek, zda je vzhledem k povaze somálské krize vhodné přijmout tak ambiciózní mandát. Podle mnohých odborníků směřoval důraz na obnovu somálského státu proti mocným ekonomickým a společenským silám země. Mark Bradbury z organizace OXFAM např. upozorňoval, že ústřední vláda je přesně to, proti čemu mnoho Somálců bojuje.²⁴³

Na rozdíl od operace UNAMIR ve Rwandě byla somálská operace finančně zajištěná a její vojáci patřili k nejlépe vybaveným na světě.²⁴⁴ K říjnu 1994 operace čítala 28 tisíc příslušníků, k srpnu 1994 22 tisíc a ke konci svého působení kolem 15 tisíc.²⁴⁵ Po operaci UNPROFOR v bývalé Jugoslávii se jednalo o nejobjemnější operaci OSN.²⁴⁶ Náklady na ni se vyšplhaly k obrovské částce 1,6 miliardy dolarů,²⁴⁷ čímž UNOSOM II předčil dosud rekordní operaci UNTAC v Kambodže.²⁴⁸ Operace byla ukončena v březnu 1995.

4.3.3.2 Zhodnocení operace UNOSOM II

Operace UNOSOM II nebyla zcela novou operací, byla spíše rozšířením předchozí operace s upraveným mandátem. Od UNITAF převzala jak značnou část úkolů, tak velký počet vojáků.²⁴⁹ V praxi se potýkala se stejnými či podobnými problémy jako její předchůdkyně. Pro konečný výsledek bylo určující, že se nadále pohybovala v nepřátelském prostředí zaplaveném množstvím zbraní, kde byla terčem obstrukcí, hrozeb i ozbrojených útoků. Kromě absentující spolupráce stran konfliktu a jejich vůle konflikt ukončit se musela

---

²⁴¹ *United Nations Operation in Somalia II. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2mandate.html (27.9.2007)

²⁴² *S/RES/814 (1993), 26 March 1993.*

²⁴³ BERDAL, Mats: *Lessons Not Learned: The Use of Force in 'Peace Operations' in the 1990s.* International Peacekeeping, 7, 2000, č. 4, s. 59-60.

²⁴⁴ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 163.

²⁴⁵ *United Nations Operation in Somalia II. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2facts.html (27.9.2007)

²⁴⁶ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 197.

²⁴⁷ *United Nations Operation in Somalia II. Facts and Figures.*

²⁴⁸ HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 195.

²⁴⁹ SENS, A. G.: c. d., s. 81.

obejít i bez podpory oficiálních vládních struktur, které v tu dobu nebyly schopné plnit své funkce. Na rozdíl od UNOSOM I však byla UNOSOM II o poznání lépe materiálně i personálně zajištěna, přestože nebyly přislíbené jednotky dodány včas a koordinace nasazení vojáků z různých zemí neprobíhala právě hladce.²⁵⁰

Strategie UNOSOM II, která vycházela z možnosti užít donucovací opatření, příliš spoléhala na palebné síly amerických pěchot. Na klíčové získání důvěry širší somálské veřejnosti zaměřena nebyla. Vojáci navíc nebyli připraveni na realitu Somálska, neznali místní tradice, zvyky a historii, takže působili jako „slon v porcelánu“.²⁵¹ Byla přijata řada rozhodnutí preferujících jednu ze stran konfliktu, čímž byla narušena nestrannost OSN. Vrcholem bylo rozhodnutí amerického velitele admirála Jonathana Howa vypsat odměnu 25 tisíc amerických dolarů za dopadení M. F. Aidida.²⁵² Ten na oplátku nepolevoval ve své otevřené konfrontační politice vůči OSN a USA a podnikal útoky na kontingenty UNOSOM II, při nichž došlo k četným zraněním i úmrtím. Vojenská strategie vedení operace ze strany USA vedla k poněkud paradoxní situaci: zatímco byla OSN dosud kritizována za to, že dělá málo, v Somálsku byla kritizována za to, že zachází příliš daleko.²⁵³

Nejllepších výsledků dosáhla UNOSOM II v humanitární oblasti. V Somálsku působily pod ochranou UNOSOM II mnohé z agentur Spojených národů, zejména UNICEF, WFP, UNDP a UNESCO, z jejichž aktivit benefitovaly miliony Somálců. Minimálně čtvrt milionu lidí bylo díky tomu zachráněno.²⁵⁴ V momentu odjezdu posledních jednotek OSN ze Somálska však zneprátelené strany nebyly o nic blíže dohodě než dříve. Události v Somálsku tak vedly k dlouhodobému poškození mezinárodní důvěry v budoucí operace OSN.

4.4 Operace OSN v Mozambiku (ONUMOZ)

4.4.1 Charakteristika konfliktu v Mozambiku

Mozambik, jedna z nejchudších zemí světa, získal nezávislost na Portugalsku spolu s ostatními portugalskými koloniemi v roce 1975, po mnoha letech gerilové války. Moc přešla do rukou strany FRELIMO (*Frente de Libertacao de Mocambique*), která se prohlásila za

---

²⁵⁰ Zbytečné několikaměsíční čekání německé logistické skupiny v Belet Huen na indický kontingent, jehož podpora měla být hlavní náplní německé logistické skupiny, je toho příkladem. Zdroj: HUFNAGEL, F.-E.: c. d., s. 200.

²⁵¹ ŠULC, František: *Mír s OSN, nebo bez ní?* Mezinárodní politika, 29, 2005, č. 9, s. 14.

²⁵² GEDLU, Mesfin: *Prevence a řešení konfliktů a OSN*, s. 37.

²⁵³ NEJEDLÝ, Z.: c. d., s. 18.

²⁵⁴ *United Nations Operation in Somalia II. Background*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2backgr2.html#five (21.10.2007)

marxisticko-leninskou stranu a zahájila budování socialismu. Marxismus byl chápán jako užitečný nástroj vytváření jednotného národa v silně fragmentalizované společnosti – třídní boj měl upozadit kmenové rozdíly. Příklon k východnímu bloku byl kromě toho dán i podporou, kterou se zemi dostávalo od Sovětského svazu. Pád vietnamského Saigonu v té době navíc vytvářel dojem, že budoucnost patří socialistickému zřízení.²⁵⁵

Proti mozambické vládě zahájilo ozbrojený boj hnutí RENAMO (*Resistencia Nacional Mocambicana*), podporované Jihoafrickou republikou.²⁵⁶ JAR se rozhodla (znepokojena tím, že Mozambik na svém území toleroval činnost Afrického národního kongresu) využít RENAMO jako nástroj k destabilizaci země. RENAMO se následně dařilo paralyzovat státní správu, ničit školy, zdravotnická střediska, infrastrukturu ad.²⁵⁷ V polovině 80. let se země zařadila mezi případy zhrouceného státu. Vláda byla schopna udržet pouze města, organizace RENAMO dosáhla odstranění efektivní přítomnosti státu z rozsáhlých venkovských oblastí. Vzhledem k tomu, že RENAMO žádné funkční administrativní struktury nebudovalo, ujaly se výkonu moci tradiční autority.²⁵⁸

Rozpadem sovětského bloku ztratil vládnoucí režim v Mozambiku dosavadní podporu a zřekl se své marxisticko-leninské orientace. Souběžně s tím docházelo k převratným změnám v Jihoafrické republice, kde bylo postupně likvidováno zákonodárství apartheidu, čímž se i v Mozambiku rozplýval „obraz nepřítele“. Mocenský monopol FRELIMO, vyčerpané neustálými útoky RENAMO, zahraničními tlaky a rozvrácenou ekonomikou, ochaboval a začaly se rýsovat předpoklady pro urovnání situace za zprostředkovatelské pomoci OSN.²⁵⁹ Významné přitom bylo, že jak prezident země Joaquim Chissano, tak jeho protivník z RENAMO Afonso Dhlakama dokázali jednak odložit všechny „choutky“ na řešení situace za pomoci síly a jednak se vypořádat se zatvrzelci ve vlastních řadách.²⁶⁰ Po zdoluhavém jednání byla v Římě v říjnu 1992 podepsána dohoda o příměří, jejíž součástí byla i podoba a náplň operace OSN na udržení míru v Mozambiku.

---

²⁵⁵ JELÍNEK, Petr: *Mozambické bolesti a naděje*. Mezinárodní politika, 24, 2000, č. 5, s. 26.

²⁵⁶ *United Nations Operation in Mozambique. Background*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozS.htm (21.10.2007)

²⁵⁷ JELÍNEK, P.: c. d., s. 26.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 10.

²⁵⁹ KLÍMA, Vladimír: *Peripetie mozambického vývoje*. Mezinárodní politika, 18, 1994, č. 12, s. 33.

²⁶⁰ KOVANDA, K.: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN*, s. 22.

4.4.2 Charakteristika operace ONUMOZ

Operace ONUMOZ (*United Nations Operation in Mozambique*) byla zahájena po podepsání dohody o příměří mezi FRELIMO a RENAMO rezolucí č. 797 z prosince 1992, která stanovila délku trvání operace do října 1993.²⁶¹ Hlavním účelem operace bylo přispět k implementaci mírové dohody.

Mandát ONUMOZ zahrnoval pozorování a ověřování příměří; separaci a demobilizaci vojenských sil; sběr, skladování a zničení zbraní; pozorování a ověřování úplného stažení cizích jednotek ze země; zajištění bezpečnosti infrastruktury a ochrany personálu OSN a dalších subjektů spolupracujících na mírovém procesu; asistenci a monitorování volebního procesu a koordinaci humanitárních aktivit (zejména těch, které se týkaly uprchlíků, vnitřně přesídlených lidí a demobilizovaných vojáků).²⁶² Rozsahem mandátu a úkoly operaci svěřenými (zasahovaly jak do oblasti vojenské, tak i politické a humanitární), se ONUMOZ zařadil mezi operace druhé generace. Mandát byl formálně ukončen v prosinci 1994.

Součástí operace byl důležitý projekt sociální integrace bývalých povstalců, řízený agenturou UNOHAC (*United Nations Office for Humanitarian Assistance Co-ordination*). Úkolem UNOHAC bylo dohlížet nad plněním sociálně humanitárních aspektů odzbrojovacího programu ONUMOZ. Agentura poskytovala potravinovou a zdravotní péči v místech soustředění bývalých povstalců a různými způsoby jim umožňovala snadnější přechod z vojenského do civilního života. Smířlivá atmosféra ve společnosti a ochota mezinárodního společenství projekt podpořit měly za následek dobrovolné rozhodnutí většího počtu povstalců složit zbraně, než tomu bylo např. v Angole.²⁶³

Náklady na ONUMOZ dosáhly částky téměř 493 milionů dolarů.²⁶⁴ Hnutí RENAMO kromě toho prostřednictvím speciálního fondu obdrželo kolem 14 milionů dolarů na jeho transformaci v politickou stranu. Tento krok učinil mírovou perspektivu pro RENAMO ještě více přitažlivou a napomohl tak k relativně hladkému průběhu mírového procesu.²⁶⁵ Ke splnění mandátu měla ONUMOZ k dispozici zhruba 6 a půl tisíce vojáků (k listopadu 1993), ke konci působení operace necelé čtyři tisíce.²⁶⁶ ONUMOZ měl tedy ve srovnání

---

²⁶¹ S/RES/797 (1992), 16 December 1997. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/824/85/IMG/N9282485.pdf?OpenElement> (4.10.2007)

²⁶² *United Nations Operation in Mozambique. Mandate*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozM.htm (4.10.2007)

²⁶³ GEDLU, M.: *Prevence a řešení konfliktů a OSN*, s. 38.

²⁶⁴ *United Nations Operation in Mozambique. Facts and Figures*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozF.html (4.10.2007)

²⁶⁵ DEBIEL, T.: c. d., s. 119.

²⁶⁶ *United Nations Operation in Mozambique. Facts and Figures*.

s předchozími případovými studii operací OSN s výjimkou UNOSOM II k dispozici jak vyšší finanční částku, tak větší počet vojáků.

Operace ONUMOZ vynikala svým hlavním představitelem, Zvláštním vyslancem generálního tajemníka OSN, kterým byl italský diplomat Aldo Ajello. Svou funkci vykonával s mimořádnou zodpovědností. Podařilo se mu včas a ve značné míře zapojit významné subjekty mezinárodního společenství coby „aktivní hráče“ v mírovém procesu. Velký význam má v této souvislosti tzv. „Skupina pěti“, která zahrnovala Francii, Itálii, Velkou Británii, Portugalsko a OAJ (později se připojilo Německo).²⁶⁷

Odsouzeníhodný byl však podíl ONUMOZ na prostituci v Mozambiku. Během let 1992-1994 zaznamenaly mozambické ženské organizace a mezinárodní organizace jako např. britský *Save the Children Fund* v centrální provincii Nampula vzrůst prostitutek v okolí základny vojáků OSN. Jednalo se z velké části o nezletilé dívky, které navštěvovaly základny dokonce rovnou cestou ze školy. Následné vyšetřování ze strany mozambických úřadů potvrdilo, že jednotky OSN tímto způsobem porušovaly místní zákony.²⁶⁸

4.4.3 Zhodnocení operace ONUMOZ

Operace OSN v Mozambiku bývá považována za jednu z nejúspěšnějších operací OSN vůbec. Poměrně ambiciózní mandát operace se podařilo naplnit. Ve spolupráci s Vysokým komisariátem OSN pro uprchlíky byla umožněna repatriace 75 procent vnitřně přesídlených osob a více než jednoho milionu uprchlíků ze zahraničí.²⁶⁹ Soustředování vládních vojáků i bojovníků RENAMO do tzv. sběrných táborů probíhalo postupně, ale cílevědomě.²⁷⁰ Ze zhruba 100 tisíc vojáků obou stran konfliktu se podařilo demobilizovat tři čtvrtiny. Deset tisíc dalších pak bylo zařazeno do nově zformovaných Mozambických ozbrojených sil. Problematické bylo odzbrojení a reintegrace vojáků různých občanských milicí a dalších paravojenských skupin. Pokračující působení těchto skupin, do značné míry umožněné rozšířením zbraní mezi obyvatelstvem, patřilo k destabilizujícím faktorům vývoje v zemi. Inspektoři ONUMOZ sice vybrali přes 111 tisíc kusů zbraní od demilitarizovaných

---

²⁶⁷ DEBIEL, T.: c. d., s. 119.

²⁶⁸ JAKOBSON, Ruth: *Gender, War, and Peace in Mozambique and Angola: Advances and Absences*. In: MAZURANA, Dyan – RAVEN-ROBERTS, Angela – PARPART, Jane (Edd.): *Gender, Conflict, and Peacekeeping*. Oxford 2005, s. 140-141.

²⁶⁹ BUREŠ, Oldřich: *Mozambická mise fungovala*. In: Infoservis společnosti Člověk v tísni, 28.1.2003, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1043751324> (26.2.2007)

²⁷⁰ KLÍMA, V.: *Peripetie mosambického vývoje*, s. 33.

armád oficiální vlády a RENAMO a přes 43 tisíc kusů od paravojenských skupin. Značné množství zbraní se však odhalit a zabavit nepodařilo.²⁷¹

Ukazatelem úspěšnosti operace byl relativně hladký průběh voleb, jehož zajištění bylo jedním z úkolů ONUMOZ. Volby, které i přes původní obstrukce představitelů RENAMO proběhly v říjnu 1994, byly prvními svobodnými volbami od nezávislosti Mozambiku v roce 1975. Na prvním místě se umístila FRELIMO, na druhém RENAMO a do parlamentu se dostala i třetí strana, Demokratická unie.²⁷² Strany výsledky voleb akceptovaly, což je mnohdy ještě důležitější aspekt než samotné konání voleb. Klidný průběh a regulérnost voleb následně potvrdili i zahraniční pozorovatelé, kteří se jich zúčastnili.²⁷³

Bylo štěstí, že mírová dohoda byla uzavřena v roce 1992, v době euforie z konce studené války. Podle Karla Kovandy lze spekulovat o tom, zda by Mozambik coby nejchudší země Afriky bez zjevného zájmu některé z mocností i dnes dostal pomoc, kterou ve své době potřeboval.²⁷⁴ Operace svému úspěchu vděčila zejména atmosféře dobře probíhajícího mírového procesu, o který se mohla opřít. Strany konfliktu byly ochotné mírovou dohodu dodržovat, v čemž je podporovali regionální i mimoregionální hráči (viz tzv. Skupina pěti). Na rozdíl od Angoly chyběl mozambickému povstaleckému hnutí zahraniční sponzor a diamanty, prostřednictvím kterých by mohlo financovat svůj ozbrojený boj.²⁷⁵ ONUMOZ byla dostatečně finančně i personálně zajištěna a problémy s logistikou, koordinací a včasným rozmístěním jednotek, typické pro většinu operací OSN, nebyly pro výsledek operace zásadní. Operaci se za dva roky svého působení podařilo vyřešit většinu palčivých problémů poměrně dlouhodobého a komplikovaného konfliktu. Když byla ONUMOZ v lednu 1995 stažena, vládl na celém území Mozambiku relativní mír.²⁷⁶

4.5 Operace OSN ve Rwandě (UNAMIR)

4.5.1 Charakteristika konfliktu ve Rwandě

Rwanda je multietnickým státem složeným ze tří kmenů: většinových Hutuů, menšinových Tutsiů a početně zanedbatelných Twaů. Během belgické koloniální správy se Tutsiové těšili nadřazenému postavení ve všech sférách života. Vytvoření OSN a nástup

---

²⁷¹ BUREŠ, O.: *Mozambická mise fungovala*.

²⁷² JELÍNEK, P.: c. d., s. 26.

²⁷³ BUREŠ, O.: *Mozambická mise fungovala*.

²⁷⁴ KOVANDA, K.: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN*, s. 22.

²⁷⁵ JELÍNEK, P.: c. d., s. 26.

²⁷⁶ BUREŠ, Oldřich: *Mozambická mise fungovala*.

generace afrických politiků usilujících o získání nezávislosti přispěly ke změně postoje Belgie.²⁷⁷ Bylo jí jasné, že v době silících osvobozeneckých tendencí se v jakýchkoliv volbách prosadí početnější Hutuové, toužící po politickém zrovnoprávnění s Tutsiy. Vztahy mezi Belgií a Hutuy se začaly zlepšovat, zatímco tutsijská menšina se dostávala do stále ostřejších antikoloniálních pozic, obávající se ztráty svého privilegovaného postavení.²⁷⁸

Roku 1973 nastolil ve Rwandě generál Juvénal Habyarimana z kmene Hutuů vojensko-autoritativní režim, který vyvolával odpor nejen domácí opozice, ale především Tutsiů žijících v exilu. Tyto exilové síly vytvořily koncem 70. let Rwandskou vlasteneckou frontu (RPF) a začaly usilovat o návrat do země. RPF byla přesvědčená, že ozbrojený konflikt je jediným způsobem, jak vrátit Rwandu „Rwandanům“ a zastavit diskriminační politiku, a tak v roce 1990 podnikla vojenskou invazi s cílem „osvobodit“ Rwandu.²⁷⁹ Přestože invaze ztroskotala, urychlila proces obnovení politického pluralitního systému v zemi. V srpnu 1993 byly podepsány Arušské mírové dohody, které měly zaručit rozdělení moci ve státě a nasazení mírových jednotek OSN.²⁸⁰

Po dosud neobjasněném sestřelení letadla z 6. dubna 1994, při kterém zahynul prezident J. Habyarimana, vypukla v zemi s novou intenzitou občanská válka. Hutuské militantní kruhy rozpoutaly genocidu Tutsiů a umírněných Hutuů, ochotných spolupracovat s vítězí RPF. Během června a července 1994 bylo podle údajů rwandské vlády zavražděno přes jeden milion lidí.²⁸¹ Nejkrvavější období celé historie Rwandy bylo ukončeno až obsazením hlavního města Kigali jednotkami RPF v červenci 1994.²⁸²

4.5.2 Charakteristika operace UNAMIR

UNAMIR (*United Nations Assistance Mission for Rwanda*) byla ustavena rezolucí Rady bezpečnosti č. 872 z října 1993 na počáteční dobu šest měsíců.²⁸³ Její mandát byl poměrně široký: zahrnoval pomoc zúčastněným stranám s implementací Arušské mírové

---

²⁷⁷ HLAVÁČEK, Jiří: *Burundi a Rwanda – oběti mnohasetletého nerovnoprávného soužití Hutů a Tutsiů*. Mezinárodní vztahy, 32, 1997, č. 2, s. 66.

²⁷⁸ KLÍMA, Vladimír: *Rwanda a Kongo mezi Hutuy a Tutsii*. Mezinárodní politika, 24, 2000, č. 7, s. 28.

²⁷⁹ BAINES, Erin K.: *Les Femmes aux mille bras: Building Peace in Rwanda*. In: MAZURANA, Dyan – RAVEN-ROBERTS, Angela – PARPART, Jane (Edd.): *Gender, Conflict, and Peacekeeping*. Oxford 2005, s. 222.

²⁸⁰ *Peace Agreement between the Government of the Republic of Rwanda and the Rwandese Patriotic Front*. In: International Conflict Research, <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/rwan1.pdf> (21.10.2007)

²⁸¹ *Genocide*. In: Official Website of the Republic of Rwanda, <http://www.gov.rw/> (27.9.2007)

²⁸² HLAVÁČEK, J.: c. d., s. 67.

²⁸³ *S/RES/872 (1993), 5 October 1993*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

dohody, sledování dodržování příměří, podporu přechodné vlády ve Rwandě, zajištění bezpečnosti hlavního města Kigali, vytvoření rozšířené demilitarizované zóny, asistenci při odstraňování min a koordinaci humanitárních aktivit.²⁸⁴

V souvislosti s vývojem situace se mandát měnil, stejně jako se prodlužovala doba působení operace. Rezoluce RB č. 912, vydaná po vypuknutí genocidy v dubnu 1994, operaci ukládala zprostředkovávat mezi válčícími stranami, asistovat při rozdělování humanitární pomoci a monitorovat bezpečnost civilistů.²⁸⁵ Rezoluce č. 918 mandát rozšiřovala za účelem lepšího přispění k bezpečnosti a ochraně uprchlíků a ohrožených civilistů.²⁸⁶ Na základě rezoluce č. 965 měla UNAMIR zajišťovat bezpečnost pracovníků Mezinárodního soudního tribunálu pro Rwandu (ICTR) a ochránců lidských práv a asistovat při ustavení a výcviku nové národní policie.²⁸⁷ Rezoluce s číslem 997 zahrnovala úkol podílet se na dosažení národního usmíření, asistovat při návratu uprchlíků a jejich integraci do společnosti a spoluvytvářet prostředí důvěry.²⁸⁸ UNAMIR ukončila svou činnost v březnu 1996.

Co se týče velikosti a vybavení operace, trvali mnozí představitelé Rady bezpečnosti na tom, že musí jít o malou a finančně nenáročnou operaci. Velvyslanci USA, Francie a Ruska konkrétně požadovali, aby operace nepřesáhla rozpětí pět set až jeden tisíc vojáků.²⁸⁹ Přestože velitel operace, kanadský generál Romeo Dallaire, požadoval odhadem 8 tisíc vojáků, musel se spokojit s kompromisem 2,5 tisíce vojáků, kteří byli navíc jen lehce vyzbrojeni.²⁹⁰ Rozmístění sboru UNAMIR v Kigali bylo dokončeno na počátku prosince 1993, dalších pět měsíců trvalo, než byla původně naplánovaná síla dosažena.²⁹¹ Operaci ve Rwandě doprovázel nejen nedostatek vojáků, ale i nedostatečná výzbroj. Když se v době genocidy rozhodovalo o posílení operace, nabídly USA transportéry z dob studené války – místo předpokládaného darování se však jednalo o zapůjčení za čtyři miliony dolarů, přičemž dalších šest milionů stálo zajištění jejich přepravy.²⁹²

---

²⁸⁴ Tamtéž.

²⁸⁵ S/RES/912 (1994), 21 April 1994. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/190/85/PDF/N9419085.pdf?OpenElement> (8. 11. 2005)

²⁸⁶ S/RES/918 (1994), 17 May 1994. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement> (8. 11. 2005)

²⁸⁷ S/RES/965 (1994), 30 November 1994. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/475/84/PDF/N9447584.pdf?OpenElement> (26.9.2007)

²⁸⁸ S/RES/997 (1995), 9 June 1995. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/173/26/PDF/N9517326.pdf?OpenElement> (26.9.2007)

²⁸⁹ ŠULC, F.: c. d., s. 14.

²⁹⁰ MELVERN: c. d., s. 87.

²⁹¹ *United Nations Assistance Mission for Rwanda. Background.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirS.htm (26.9.2007)

²⁹² ŠULC, F.: c. d., s. 14.

4.5.3 Zhodnocení operace UNAMIR

Osud operace UNAMIR byl pevně svázán s mírovým procesem. Neexistovala alternativa pro případ, že by mírové snažení selhalo. Mezinárodní společenství chápalo Arušskou mírovou dohodu jako správný výchozí bod směrem k míru ve Rwandě a tamní situace byla vnímána spíše jako malá občanská válka, než blížící se katastrofa nevídaných rozměrů. Narůstající politicky motivované násilí bylo ignorováno a zprávy o závažném porušování lidských práv či dokonce o možnosti plánování genocidy přehlíženy.²⁹³ Ve skutečnosti bylo příměří oběma stranami konfliktu porušováno, neboť ani jedna ze stran neměla na dodržování Arušské mírové dohody zájem.

Navzdory časté výtce, že se mezinárodní společenství dostatečně nevěnuje řešení konfliktů v „nevýznamných“ částech světa, jako je Afrika, probíhala ve Rwandě od samého začátku intenzivní diplomatická jednání, vedená regionálními státy a Organizací africké jednoty.²⁹⁴ Radikální frakce Hutuů však neměla nic, co by z rozhovorů mohla získat, a tudíž se z nich sama vyloučila. Dlouhá jednání se tak paradoxně stala oponou, za kterou skrytě probíhaly přípravy na genocidu. Důsledkem toho zahynulo více lidí v době následující po mírových jednáních než před nimi.²⁹⁵

Podíl na neúspěchu operace nese v mnoha ohledech její mandát. Vzhledem k rozbouřené situaci a lehkému vyzbrojení příslušníků UNAMIR se jevilo jako nerealistické jej splnit. Nedostatečná flexibilita OSN neumožňovala operaci rychle reagovat na neustále se měnící situaci ve Rwandě, a tak UNAMIR zůstával vždy o několik kroků pozadu. Poté co Rada bezpečnosti²⁹⁶ rozhodla snížit sílu operace o třetinu, rozhodla se Kanada v lednu 1996 stáhnout své jednotky z UNAMIR. Dospěla totiž k závěru, že s touto silou není možné plnit stávající mandát.²⁹⁷ Ani interpretace mandátu nebyla jasná. Jako příklad slouží zpráva doručená Sekretariátu OSN o přítomnosti skladu zbraní ve Rwandě: nebylo jasné, zda spadá

---

²⁹³ *Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations During the 1994 Genocide in Rwanda, 15 December 1999.* In: United Nations, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

²⁹⁴ CLAPHAM, Christopher: *Rwanda: The Perils of Peacemaking.* Journal of Peace Research, 35, 1998, č. 2, s. 200. Kromě podílu na diplomatických jednáních je nutno připsat Organizaci africké jednoty i snahu zajistit vojáky, kteří by posílili UNAMIR. Na druhou stranu, jak upozorňuje velvyslanec ČR při OSN v letech 1993-1997 Karel Kovanda, OAJ na situaci nahlížela z hlediska stability země, potažmo legitimacy vlády; ve snaze navodit příměří tedy udržela obě strany na stejné úrovni, ačkoli bylo zřejmé, kdo je obětí a kdo je pachatelem. Zdroj: KOVANDA, Karel: *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994.* Mezinárodní vztahy, 39, 2004, č. 3, s. 54.

²⁹⁵ CLAPHAM, C.: c. d., s. 193.

²⁹⁶ Roli Rady bezpečnosti v průběhu působení operace UNAMIR popisuje britská investigativní novinářka Linda Melvern ve své esejí *The Security Council: behind the scenes.* International Affairs, 77, 2001, č. 1, s. 101-111.

²⁹⁷ KOVANDA, K.: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN,* s. 22.

do kompetence UNAMIR zbraně zabavit či nikoliv. Nařízení nepodnikat žádné kroky dalo signál militantním Hutuům, že se rozhodné akce ze strany UNAMIR není třeba obávat.

Slabá politická podpora nejen Rady bezpečnosti, ale i ostatních členů OSN byla dalším významným faktorem, který přispěl k selhání UNAMIR. Ke státům, které nejvíce ovlivnily dění ve Rwandě před genocidou a během ní, patří Belgie. Poté co bylo ve Rwandě zabito deset belgických vojáků, rozhodla se Belgie zbytek svých vojáků stáhnout. Vzhledem k tomu, že tito vojáci patřili k nejlepším a nejlépe vyzbrojeným, znamenal daný krok citelnou ztrátu.²⁹⁸ Spojené státy byly další zemí oslabující UNAMIR. Důvodem jejich jednání byla nechuť riskovat podobný debakl, jaký je potkal předchozí rok v Somálsku. Jakákoliv intervence v „neznámých“ afrických zemích byla od těch dob z důvodu malého národního profitu a vysokého rizika ztrát na životech považována za politicky nepopulární.²⁹⁹ Zcela zvláštní roli hrála Francie. Přes úzké vazby na Rwandu nebylo cílem jejího úsilí získání dostatečné politické podpory pro UNAMIR, ale především uchování francouzských mocenských a hospodářských zájmů ve Rwandě a ubránění francouzské sféry vlivu v Africe.³⁰⁰ V důsledku slabé politické podpory se operace musela potýkat s nedostatkem materiálních i lidských zdrojů. Prostředky, kterými disponovala, ke splnění zadaných úkolů jednoduše nestačily.

Mezinárodní společenství disponuje speciální konvencí o genocidě z roku 1948. Podle ní „*genocida představuje jeden z následujících činů, spáchaný s úmyslem zničit úplně či částečně národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu, jako je zabíjení členů této skupiny, způsobování vážné tělesné či duševní újmy členům skupiny, úmyslné působení na životní podmínky skupiny s cílem způsobit její úplnou nebo částečnou fyzickou destrukci...*“.³⁰¹ Ve Rwandě bylo úmyslně vyvražděno 40 % (!) populace Tutsiů na základě příslušnosti k jiné etnické skupině a cílem bylo Tutsie zcela vyhubit.³⁰² Bylo tedy navýsost jasné, že ve Rwandě o genocidu šlo. Přesto bylo toto klíčové slovo v Radě tabu. Jakmile by ho totiž Rada použila, vyplývaly by z toho právní následky s povinností zasáhnout a viníky potrestat. Fakt, že po dlouhé týdny slovo genocida nikdo oficiálně a veřejně nepoužil, značí naprostý kolaps odpovědnosti OSN.

---

²⁹⁸ ONDERKA, Pavel: *Afrika: dvojnásobné jaro 1994*. Moravská Třebová 2004, s. 42.

²⁹⁹ METZL, Jamie Frederic: *Rwandan Genocide and the International Law of Radio Jamming*. *American Journal of International Law*, 91, 1997, č. 4, s. 629.

³⁰⁰ HASENCLEVER, A.: c. d., s. 296.

³⁰¹ OBERSHALL, Anthony: *Preventing Genocide*. *Contemporary Sociology*, 29, 2000, č. 1, s. 2.

³⁰² *Department of State Legal Analysis of 1994 Genocide in Rwanda*. *American Journal of International Law*, 96, 2002, č. 1, s. 259.

4.6 Operace OSN ve Středoafričké republice (MINURCA)

4.6.1 Charakteristika konfliktu ve Středoafričké republice

Středoafričká republika, čítající pouhých 3 a půl milionu obyvatel, se řadí k frankofonním zemím afrického kontinentu.³⁰³ Od své nezávislosti nabyté v roce 1960 prošla pozoruhodným vývojem, jehož součástí byly vojenské převraty a dlouhá období vojenské vlády. Přední místo mezi těmito vládci zaujímá Jean-Bédél Bokassa, který se v polovině 70. let nechal okázale korunovat na císaře. První polovina 90. let se nesla ve znamení přechodu k pluralitní demokracii, avšak vývoj v druhé polovině tohoto desetiletí opět charakterizovala politická nestabilita a pokusy o převrat vedoucí k znovunastolení vojenské vlády.³⁰⁴

V roce 1996 byla Středoafričká republika otřesena politicko-vojenskou krizí, doprovázenou třemi vzpourami povstaleckých ozbrojených sil proti prezidentovi (od roku 1993 jím byl Ange-Félix Patassé). Krize z velké části vyplývala z nespokojenosti obyvatelstva se sociálními a ekonomickými podmínkami v zemi. Nejvyšší představitelé Gabonu, Burkina Faso, Čadu a Mali byli na summitu hlav států a vlád Francie a Afriky v prosinci 1996 požádáni, aby zprostředkovali příměří mezi prezidentem a rebely. Intenzivní jednání vedla k podepsání dohody z Bangui v lednu 1997.³⁰⁵ Dohoda předpokládala vznik vlády národní jednoty, odzbrojení povstalců i civilního obyvatelstva, zajištění bezpečnosti hlavního města a uspořádání konference s cílem usmířit zneprátené strany.³⁰⁶

V naplňování dohody z Bangui měla zúčastněným stranám pomáhat tzv. Mise monitorující naplnění Banguijské dohody – MISAB (*Mission de Surveillance des Accords de Bangui*), složená z afrických sil a podporovaná Francií.³⁰⁷ MISAB čítala 800 jednotek z Burkina Faso, Čadu, Gabonu, Mali, Senegalů a Toga. Společně se středoafričskými autoritami zahájila proces odzbrojení, demobilizace a reintegrace bývalých ozbrojenců do společnosti, během něhož bylo odstraněno přes 90 procent těžkých a téměř 60 procent lehkých neoprávněně držaných zbraní.³⁰⁸

---

³⁰³ McFARLANE, Fiona – MALAN, Mark: *Crisis and Response in the Central African Republic: A New Trend in African Peacekeeping?* African Security Review, 7, 1998, č. 2, nestránkováno.

³⁰⁴ ŘEHÁK, Vilém: *Středoafričká republika: ztracená existence?* Mezinárodní politika, 30, 2006, č. 2, s. 28.

³⁰⁵ *United Nations Mission in the Central African Republic. Background.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm> (21.10.2007)

³⁰⁶ ŘEHÁK, V.: c. d., s. 30.

³⁰⁷ Francie byla ve Středoafričké republice vojensky přítomna po celá desetiletí, a to prostřednictvím své Cizinecké legie, která představovala hlavní francouzskou sílu v Africe. Zdroj: HOMOLA, Bořek: *Nová etapa soupeření mocností v Africe.* Mezinárodní politika, 21, 1997, č. 10, s. 23.

³⁰⁸ NYAMU, John: *UN mission in CAR makes progress.* Africa Recovery, 12, 1999, č. 4, s. 14.

4.6.2 Charakteristika operace MINURCA

Rozhodnutí Francie stáhnout z MISAB své vojáky a logistickou podporu, které byly pro misi životně důležité, vedlo k požadavku generálního tajemníka OSN zřídit ve Středoafričské republice operaci Spojených národů. V rezoluci č. 1159 z března 1998 Rada bezpečnosti s odkazem na kapitolu VII Charty OSN autorizovala státy, podílející se na MISAB, k zajištění bezpečnosti a svobody pohybu jejich personálu³⁰⁹ a vyjádřila své rozhodnutí ustavit operaci MINURCA (*United Nations Mission in the Central African Republic*) s účinností od poloviny dubna téhož roku.³¹⁰

Rezoluce č. 1159 stanovila následující mandát: asistovat v udržování a zvyšování bezpečnosti a stability v Bangui a blízkém okolí; asistovat národním bezpečnostním silám v udržování pořádku a práva a v ochraně klíčových zařízení v Bangui; kontrolovat uskladnění a monitorovat likvidaci všech zbraní zabavených během procesu odzbrojení; zajišťovat stabilitu a svobodu pohybu pro personál Spojených národů; asistovat při programech vycvičování a organizování národní policie a poskytovat rady a technickou pomoc při plánování voleb do zákonodárského shromáždění.³¹¹

V rezoluci č. 1201 z října 1998 Rada bezpečnosti uvítala rozhodnutí středoafričských autorit uspořádat volby do zákonodárského shromáždění a rozhodla se zahrnout do mandátu MINURCA podporu při uskutečnění těchto voleb.³¹² V únoru 1999 se RB v rezoluci č. 1230 rozhodla prodloužit mandát MINURCA do listopadu téhož roku, pověřila operaci podporou uskutečnění prezidentských voleb a udělila jí úkol dohlížet nad zničením zabavených zbraní.³¹³ Rezolucí č. 1271 z října 1999 Rada bezpečnosti prodloužila mandát operace do února 2000. V plánu přitom měla zajistit postupnou přeměnu z podoby udržování míru do podoby postkonfliktního budování míru (*peace-building*). Během této doby měla být MINURCA pozvolna stažena.³¹⁴

V únoru 2000 byl vytvořen Úřad OSN pro budování míru ve Středoafričské republice – BONUCA (*United Nations Peace-building Support Office in the Central African Republic*), který od operace MINURCA převzal úkol asistovat při budování míru v zemi. BONUCA měla podporovat vládní úsilí zkonsolidovat mír a národní usmíření, posílit demokratické

³⁰⁹ Toto ustanovení mělo účinnost do poloviny dubna 1998.

³¹⁰ *S/RES/1159 (1998), 27 March 1998*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/083/19/PDF/N9808319.pdf?OpenElement> (5.10.2007)

³¹¹ Tamtéž.

³¹² *United Nations Mission in the Central African Republic. Mandate*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaM.htm> (5.10.2007)

³¹³ *S/RES/1230 (1999), 26 February 1999*. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/053/14/PDF/N9905314.pdf?OpenElement> (5.10.2007)

³¹⁴ *United Nations Mission in the Central African Republic. Background*.

instituce a usnadnit mobilizaci politické a ekonomické podpory na mezinárodní úrovni. V neposlední řadě měl úřad na starosti zvyšování veřejného povědomí o lidskoprávních otázkách v zemi a monitorování vývoje v této oblasti.³¹⁵

Operace ukončila svou činnost v únoru 2000. Její rozpočet čítal 60 milionů dolarů za období březen 1998 až červen 1999 a 41 milionů dolarů za období červenec 1999 až červen 2000.³¹⁶ Tento obnos představuje jednu z nejmenších částek určených pro operace na udržení míru, které jsou předmětem této práce. Maximální síla operace obnášela 1350 jednotek. Operace se zúčastnila i civilní policie a ku příležitosti konání voleb byla kromě toho rozmístěna řada mezinárodních pozorovatelů.³¹⁷ Ve srovnání s operací ve Rwandě, kde bylo v době genocidy nasazeno pouhých 270 vojáků, se tento počet vzhledem k intenzitě a povaze konfliktu ve Středoafričské republice (spíše než o složitý konflikt s hlubokými příčinami se jednalo o společensko-ekonomické nepokoje) jeví jako poměrně slušný.

4.6.3 Zhodnocení operace MINURCA

Operaci MINURCA lze do určité míry chápat jako preventivní nasazení za účelem zamezit vypuknutí konfliktu a přispět k zvládnutí situace vytvářením důvěry mezi zneprátenými stranami. V takovém pojetí je zahrnuto i preventivní odzbrojení s cílem omezit počet zbraní v oblasti náchylné ke konfliktu.³¹⁸

Ve své zprávě z ledna 2000 o aktivitách MINURCA generální tajemník OSN konstatoval, že operace díky své přítomnosti a aktivní roli ve Středoafričské republice poskytla tamním obyvatelům potřebnou stabilitu po období závažných otřesů.³¹⁹ Zároveň přispěla k rozvoji dialogu mezi politickými stranami a napomohla v procesu přípravy a konání jak parlamentních, tak prezidentských voleb. Pokrok na politické scéně umožnil za pomoci Breton-woodských institucí nastartovat i ekonomický rozvoj země.³²⁰

Operace měla podporu mezinárodního společenství a z jednotlivých zemí především Francie. Francouzská logistická asistence africkým jednotkám účastnících se operace byla

---

³¹⁵ Tamtéž.

³¹⁶ *United Nations Mission in the Central African Republic. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm> (5.10.2007)

³¹⁷ Tamtéž.

³¹⁸ VRANÝ, J.: c. d., s. 14.

³¹⁹ *United Nations Mission in the Central African Republic. Background.*

³²⁰ Tamtéž.

vitální pro jejich poměrně úspěšné působení. Bez této pomoci by nebylo možné překlenout značné nedostatky armád rozvojových zemí.³²¹

V porovnání s Angolou a řadou dalších zemí jako Rwanda či Somálsko projevovali političtí lídři Středoafričské republiky vůli vyřešit své spory nenásilně. Stejně jako v případě Mozambiku zde neexistovaly zdroje, kterými by bylo možné nelegální cestou prodlužovat konflikt. Absence vnější dimenze konfliktu tak usnadňovala jeho urovnání. Strany sporu dávaly najevo ochotu využít přítomnosti mezinárodního společenství, narozdíl od Angoly, která se snažila přimět Spojené národy k odchodu ze země.³²²

Podle Zvláštního vyslance generálního tajemníka OSN, kterým byl v případě Středoafričské republiky Oluyemi Adeniji, byl dopad aktivit operace omezen limitovaným mandátem. Podobným problémem bylo podle něj příliš pozvolné rozšiřování mandátu, které nechalo mnoho úkolů na poli vytváření míru nesplněných. Kromě toho narušovaly činnost operace geografické podmínky země a její infrastruktura.³²³

Přestože operace za dobu svého působení zklidnila situaci a zvýšila bezpečnost v zemi, nepodařilo se jí zamezit budoucím nepokojům, které vypukly poměrně v zápětí. Pozorovatelný stav skepticky označovali jako „ozbrojený mír“.³²⁴ V květnu 2001 došlo k pokusu o převrat vedený armádními důstojníky a o dva roky později byl svržen demokraticky zvolený prezident A.-F. Patassé.³²⁵

4.7 Operace OSN v Sierra Leone (UNAMSIL)

4.7.1 Charakteristika konfliktu v Sierra Leone

Sierra Leone, malý přímořský stát na západě afrického kontinentu, byla v 90. letech minulého století klasickým příkladem země, jejíž vnitřní neklid destabilizoval celý region a naopak. Vyznačovala se celou řadou nestabilních režimů, proti nimž stála Jednotná revoluční fronta – RUF (*Revolutionary United Front*). Svůj ozbrojený boj vedla i přes opakované výzvy složit zbraně výměnou za amnestii.³²⁶ Za pomoci Vojenské pozorovatelské skupiny ECOMOG se armáda Sierra Leone zpočátku snažila vládu bránit, avšak posléze ji sama

---

³²¹ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 182-183.

³²² NYAMU, J.: c. d., s. 14.

³²³ Tamtéž, s. 14.

³²⁴ DEBIEL, T.: c. d., s. 230.

³²⁵ *Fakta a čísla OSN*, s. 75.

³²⁶ KLÍMA, Vladimír: *Léta zkázy v Sieře Leone*. Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 7, s. 22.

svrhla. I přes mocenské změny pokračovala RUF ve svých útocích, zatímco se představitelé OAJ a ECOWAS snažili vyjednat řešení konfliktu a návrat země k civilní vládě.³²⁷

S určitými obtížemi dosáhla vláda v roce 1996 částečného zklidnění situace. Byla obnovena činnost politických stran, na části území proběhly volby (vítězem se stal Ahmed Tejan Kabbaha) a došlo k podepsání mírové dohody. K moci se však brzy dostala vojenská junta a prezident A. T. Kabbaha byl nucen uprchnout do nigerijského exilu, kde doufal, že mu Nigérie coby vůdčí země ECOMOG vybojuje návrat k moci. Vojenský režim se brzy dostal do mezinárodní izolace a ECOMOG se po vystupňování vojenského úsilí podařilo v únoru 1998 ovládnout hlavní město Free Town, takže se A. T. Kabbaha mohl vrátit ke své funkci.³²⁸ Ozbrojené jednotky se ale stáhly do příhraničních oblastí, kde kousek po kousku začaly ukrajovat z území Sierra Leone. Na přelomu let 1998 a 1999 kontrolovaly asi polovinu území, včetně mnohých oblastí bohatých na diamanty. V rámci operace *No Living Thing* se ozbrojenci při svých útocích dopouštěli mučení, mrzačení, vražd a dalšího krutého násilí.³²⁹ Katastrofální situace se začala uklidňovat v květnu 1999, kdy se vláda a RUF dohodly na dočasném příměří. Vzájemné rozhovory pod dohledem ECOWAS, OSN a OAJ vyvrcholily v červenci téhož roku uzavřením mírové dohody v Lomé, jejíž součástí byla i realizace programu odzbrojování a integrace ozbrojenců do společnosti.³³⁰

4.7.2 Charakteristika operace UNAMSIL

Operace UNAMSIL (*United Nations Mission in Sierra Leone*) byla ustavena Radou bezpečnosti v rezoluci č. 1270 z října 1999.³³¹ Operace měla mandát spolupracovat s vládou Sierra Leone a dalšími stranami v implementaci mírové dohody z Lomé; asistovat v procesu odzbrojení, demobilizace a reintegrace bývalých ozbrojenců do společnosti; být přítomna na klíčových místech Sierra Leone, včetně středisek odzbrojení a demobilizace; zajišťovat bezpečnost a svobodu pohybu pro personál OSN; monitorovat dodržování příměří; podporovat strany ve vytváření mechanismů budování důvěry; umožňovat dodávky

---

³²⁷ *United Nations Mission in Sierra Leone. Background.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/background.html> (21.10.2007)

³²⁸ KLÍMA, V.: *Léta zkázy v Sieře Leone*, s. 22.

³²⁹ ČERNOCH, Filip: *Krvavé diamanty: surovinové pozadí konfliktu v Sieře Leone.* Mezinárodní politika, 30, 2006, č. 4, s. 31.

³³⁰ Tamtéž, s. 31.

³³¹ *S/RES/1270 (1999), 22 October 1999.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/315/02/PDF/N9931502.pdf?OpenElement> (5.10.2007)

humanitární pomoci; podporovat činnost civilních úředníků OSN a poskytovat podporu volebnímu procesu.³³²

Rezolucí č. 1289 z února 2000 byl mandát pozměněn tak, aby mohla operace vykonávat následující úkoly s odvoláním na kapitolu VII Charty OSN: zajišťovat bezpečnost vládních budov a dalších klíčových míst zejména ve Free Townu a u důležitých dopravních tepen a hlavních letišť; umožňovat volný pohyb lidí, zboží a humanitární pomoci; zajišťovat bezpečnost v místech odzbrojení, demobilizace a reintegrace; asistovat autoritám Sierra Leone při vykonávání jejich povinností; strážit zbraně, munici a další vojenské vybavení zabavené bývalým bojovníkům a asistovat při následném zničení tohoto materiálu.³³³

Ve zprávě generálního tajemníka OSN k operaci UNAMSIL z března 2001 je dále uvedeno, že hlavním účelem operace zůstává asistovat vládě Sierra Leone v úsilí o rozšíření své autority, obnovení pořádku a práva, stabilizování situace na celém území a podporování procesu odzbrojení, demobilizaci a reintegraci a uskutečnění svobodných voleb.³³⁴

Rada bezpečnosti autorizovala sílu operace až 17 a půl tisíce jednotek.³³⁵ K březnu 2002 UNAMSIL tento počet skutečně čítala, čímž se stala nejpočetnější z operací OSN, které v té době probíhaly.³³⁶ Celkové náklady činily 2,8 miliardy amerických dolarů,³³⁷ což je nejvíce ze všech zkoumaných případových studií. Tato částka je samozřejmě dána nejen mimořádným počtem nasazených vojáků, ale i délkou trvání operace (říjen 1999 až prosinec 2005). Spojené státy americké podpořily UNAMSIL prostřednictvím operace *Focus Relief* – jednalo se o program zacílený na vybudování kapacit regionálních zemí jako Nigérie či Ghana tak, aby mohly samy přispět k činnosti UNAMSIL.³³⁸

4.7.3 Zhodnocení operace UNAMSIL

UNAMSIL může sloužit jednak jako model pro úspěšné udržování míru a jednak jako prototyp důrazu Spojených národů na budování míru (*peacebuilding*). Operace dokončila

---

³³² *United Nations Mission in Sierra Leone. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/mandate.html> (5.10.2007)

³³³ Tamtéž.

³³⁴ *Ninth Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Sierra Leone, 14 March 2001.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/284/81/IMG/N0128481.pdf?OpenElement> (5.10.2007)

³³⁵ *United Nations Mission in Sierra Leone. Facts and Figures.*

³³⁶ BARIAGABER, A.: c. d., s. 21.

³³⁷ *United Nations Mission in Sierra Leone. Facts and Figures.*

³³⁸ NORBERG, Annika Hilding: *Challenges of Peace Operations.* International Peacekeeping, 10, 2003, č. 4, s. 97.

většinu úkolů, kterými ji Rada bezpečnosti pověřila. Během svého působení odzbrojila a demobilizovala tisíce bývalých bojovníků, asistovala při konání voleb, přispěla k dobrovolnému návratu uprchlíků a vnitřně přesídlených osob, zamezila ve spolupráci s vládou nelegálnímu obchodu s diamanty, pomohla znovuvybudovat policejní síly, stejně jako infrastrukturu země, podílela se na výchově obyvatel země k lidským právům a přispěla k vytvoření Zvláštního soudu pro Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone*).³³⁹

Operace se přirozeně potýkala s řadou potíží. Jednalo se např. o problémy s koordinací činnosti jednotlivých kontingentů UNAMSIL a jejich bojovou pohotovostí, což bylo dáno vysokým počtem přispívajících zemí (33).³⁴⁰ Nigerijský kontingent byl navíc podezřelý z obhajoby zájmů své země. Jeho příslušníci byli dokonce ochotni spolupracovat s RUF, aby si zajistili zisky z diamantů.³⁴¹ Dalším problémem byl omezený mandát UNAMSIL, který nedovoloval silové zakročení ve chvíli, kdy RUF odmítala opustit diamantová pole a demobilizovat.³⁴² Strany konfliktu, podporované spřízněnými režimy v zahraničí, také nebyly v dostatečné míře ochotny respektovat ujednání mírové dohody. Zejména v případě RUF se k působení UNAMSIL stavěly značně nepřátelsky. Hlavní představitel RUF, Foday Sankoh, hrál podobnou roli *spoilera* jako např. J. Savimbi v Angole či M. F. Aidid v Somálsku. Stejně jako v Somálsku byla operace OSN v Sierra Leone nařčena z nedodržování nestrannosti.³⁴³

Operaci UNAMSIL se i přes četné překážky podařilo vzbudit důvěru civilního obyvatelstva i velké části bývalých bojovníků. Vzápětí se objevila mírová dividenda jako bezplatná zdravotní péče, zásobování pitnou vodou, zřízení škol a obnovení dopravní infrastruktury. Náklady na udržování bojů se staly v porovnání se ziskem z míru příliš vysoké.³⁴⁴ Jak však upozorňuje Mathias G. Junkert, bylo by iluzorní přenášet model UNAMSIL na jiné konflikty. Sierra Leone je poměrně malou zemí s homogenní společenskou strukturou. V tomto smyslu by operace jako model např. pro Demokratickou republiku Kongo ve své formě neobstála. Vzhledem k velikosti DR Kongo nelze předpokládat, že by bylo mezinárodní společenství ochotno poskytnout prostředky ve stejném poměru jako v případě Sierra Leone.³⁴⁵

---

³³⁹ *United Nations Mission in Sierra Leone. Background.*

³⁴⁰ BARIAGABER, A.: c. d., s. 22.

³⁴¹ ČERNOCH, F.: c. d., s. 32.

³⁴² Tamtéž, s. 32.

³⁴³ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 177.

³⁴⁴ JUNKERT, Mathias G.: *Auf den Spuren der Kriegsherren. Die Vereinten Nationen und die Privatisierung der Gewalt. Am Beispiel UNAMSIL in Sierra Leone.* Marburg 2003, s. 111-112.

³⁴⁵ Tamtéž, s. 117.

5 Faktory úspěchu operací OSN v Africe

5.1 Podpora v Radě bezpečnosti

Rada bezpečnosti představuje nejmocnější orgán OSN. K jejím úkolům a pravomocem patří udržovat mezinárodní mír a bezpečnost, vyzývat strany konfliktu, aby své spory řešily mírovou cestou, zabývat se situacemi, které by mohly vést k mezinárodnímu napětí, doporučovat způsoby řešení těchto situací, určovat, zda dochází k ohrožení míru či aktu agrese, schvalovat použití síly v zájmu udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti a další.³⁴⁶

Pro výkon operací OSN na udržení míru je Rada bezpečnosti klíčová. Vykonává mimo jiné obecnou kontrolu a řízení operací, specifikuje jejich účel, stanovuje a upravuje mandát a určuje způsob ukončení angažmá.³⁴⁷ Od podpory v Radě bezpečnosti se odvíjí i další aspekty, jako je finanční a personální zajištění operace, šíře pravomocí daných v mandátu či rozsah doby, po kterou mohou jednotky OSN v oblasti konfliktu působit.

Za Radou bezpečnosti coby jedním orgánem je třeba vidět především pět stálých členů s právem veta, které z nich činí nejdůležitější hráče v OSN. Tito stálí členové se při rozhodování v Radě bezpečnosti řídí leckdy více svými zájmy než zájmy postižených stran konfliktu a mírové aktivity OSN podporují jen tehdy, jsou-li i v jejich zájmu. Rusko a Čína mají sklon vetovat všechny aktivity OSN, které by se mohly stát precedentem budoucí mezinárodní intervence do Čechenska a Tibetu.³⁴⁸ Spojené státy se na základě prezidentské direktivy č. 25, nazvané *Reforming Multilateral Peace Operations*, omezily jen na ty operace, které splňovaly širokou škálu podmínek (mimo jiné přítomnost hrozby mezinárodnímu míru a bezpečnosti, možnost k prosazení zájmů USA, přiměřené riziko, zřetelné cíle operace a jasná úniková strategie).³⁴⁹ Tento postoj silně kontrastoval s pozitivním přístupem k udržování míru na počátku funkčního období prezidenta Billa Clintona.³⁵⁰ Francie se zaměřuje především na země, které patřily do francouzské sféry vlivu v dobách studené války a dodnes k ní mají hospodářské, kulturní a další vazby.

---

³⁴⁶ *Fakta a čísla OSN*, s. 8.

³⁴⁷ RIKHYE, I. J.: c. d., s. 180.

³⁴⁸ *Rwandské doznání*. UN Bulletin, 2000, č. 1-2, s. 4.

³⁴⁹ RYAN, S.: c. d., s. 31.

³⁵⁰ Mats Berdal upozorňuje, že byl tento pozitivní přístup založen na řadě nesprávných předpokladů ohledně povahy nového světového řádu, Spojených národů a důsledků vojenských intervencí v etnických konfliktech. Nemělo by proto být překvapením, že přehodnocení americké politiky přišlo krátce poté, co se objevily problémy v Bosně a Somálsku. Zdroj: RYAN, Stephen: *United Nations Peacekeeping: A matter of Principles?* International Peacekeeping, 7, 2000, č. 1, s. 31.

Co se týče případových studií této práce, představovala podpora v Radě bezpečnosti jeden z nejdůležitějších předpokladů úspěchu operací OSN na udržení míru. Angolská operace UNAVEM I měla podporu zejména „západních“ států, což vycházelo ze skutečnosti, že v souladu s jejich zájmy asistovala při stahování kubánských vojsk z Angoly. V případě operace UNAVEM II si již Zvláštní vyslankyně OSN M. Anstee stěžovala na nedostatek politické vůle mezi členy Rady bezpečnosti. Stejně tak UNAVEM III postrádala politický tlak, kterým by strany konfliktu přinutila k dodržování závazků vyplývajících z mírových dohod. Již rok po odchodu jednotek OSN z Angoly zemi opět naplno ovládla občanská válka. Operace UNTAG v Namibii, která svým působením spadala do doby zániku bipolarismu, se stejně jako UNAVEM I zdála být ku prospěchu všech zúčastněných stran, a tak se těšila podpoře jak USA, tak Sovětského svazu a jejich spojenců. Řadí se k nejúspěšnějším operacím OSN vůbec. První operace Spojených národů v Somálsku neprobíhala za plného vojenského i politického nasazení OSN. Vzhledem k výbušným podmínkám v zemi RB výrazně kvantitativně i kvalitativně posílila své angažmá v podobě UNOSOM II, avšak příliš agresivní vojenská strategie v součinnosti se značně nepřátelským prostředím i přes tuto podporu vedly k neúspěchu operace. Mozambická operace ONUMOZ vděčí svému úspěchu především atmosféře dobře probíhajícího mírového procesu, do kterého byla přímo zapojena většina členů RB. ONUMOZ se tak zařadil k operacím, kterým se podařilo vyřešit většinu palčivých problémů konfliktu. Slabá politická podpora Rady bezpečnosti byla nejvýznamnějším faktorem, který přispěl k selhání operace UNAMIR ve Rwandě. Nechť USA riskovat podobný debakl jako v Somálsku, podivná hra Francie zacílená na ochranu spřáteleného genocidního režimu a zdráhavost Rady označit situaci ve Rwandě za genocidu patří ke klíčovým bodům neúspěchu operace. Nepříliš diskutovaná operace MINURCA ve Středoafričské republice měla podporu zejména Francie a právě ta se pro úspěšné působení afrických jednotek v zemi ukázala jako vitální. V případě Sierra Leone tuto roli sehrála Velká Británie, jejíž vojáci pomáhali operaci UNAMSIL v plnění zadaných úkolů.

Podpora v Radě bezpečnosti byla faktorem, bez kterého by operace na udržení míru úspěchu nedosáhly. Jak však dokazuje v mnoha ohledech výjimečný případ operace UNOSOM II, masivní nasazení jednotek a průbojná silová strategie schválená Radou bezpečnosti, avšak nedostatečně vyvážená snahou přimět strany konfliktu ke spolupráci, může mít podobně tragické následky, jako pouze symbolické nasazení jednotek bez jakýchkoli donucovacích pravomocí.

5.2 Jasný a realizovatelný mandát

Mandát operace představuje její stěžejní kámen, neboť definuje činnosti, které má operace podle očekávání vykonávat. Je výsledkem debat v Radě bezpečnosti, při kterých se objevují různé názory na řešení situace a odlišné zájmy členských zemí Rady. Při formulaci mandátu je kladen nesmírný důraz na jeho stylizaci; při mnohahodinových debatách je pečlivě váženo každé slovo, aby bylo výsledné znění průchozí u ostatních delegací. Mandát je odrazem politického vyjednávání a představuje kompromis, který v sobě zahrnuje mnohé ústupky, limitující rozsah plánovaných aktivit OSN. Rozhodnutí vztahující se k operaci bývají přijímána během humanitárních krizí a uprostřed veřejného tlaku, a mají proto tendenci být reaktivní spíše než preventivní. Tlak médií vzhledem k pokrokům v globální komunikační technologii neustále vzrůstá, a není proto divu, že si americká stanice CNN vysloužila označení „šestnáctý člen Rady bezpečnosti“.³⁵¹

Častým problémem mandátu je, že neodpovídá reálné situaci, ve které operace na udržení míru působí. Je to dáno mimo jiné tím, že vojenská složka bývá při vytváření mandátu značně podprezentována, přestože jsou operace převážně vojenské povahy. Jedním z nejvýraznějších příkladů mandátu neodpovídajícímu danému prostředí je situace ve Rwandě – operace UNAMIR měla za úkol dohlížet na dodržování příměří, které však v zemi neexistovalo. Dalším nedostatkem bývá nedostatečná flexibilita mandátu. Každý konflikt prochází určitým vývojem. Většinou však trvá velmi dlouhou dobu, než se mandát změnám přizpůsobí. Vojáci tak se svázanýma rukama přihlížejí pokračování konfliktu, v horším případě jeho intenzifikaci, aniž by jim pravidla nasazení dovozovala zasáhnout. S tím souvisí vysílání operací na základě principů nestrannosti, souhlasu stran konfliktu s působením operace a zákazu použití síly s výjimkou sebeobrany do prostředí, ve kterém tyto principy uplatňovat nelze. Jednotky se tak stávají terčem útoků a jiného obtěžování, musí čelit zvýšenému riziku zranění či úmrtí, a to negativně ovlivňuje ochotu jejich vlád přispívat svými jednotkami do dalších operací. Potíž bývá i s interpretací mandátu – vzhledem ke zmíněnému formulování v diplomatickém žargonu má značně vágní podobu, důsledkem čehož často jasné, co spadá do čí kompetence. Obdobným problémem je šíře mandátu – za omezených zdrojů bývají úkoly svěřené operaci mandátem Rady bezpečnosti takřka nerealizovatelné. Pokud měla operace UNAMIR ve Rwandě za úkol zprostředkovávat mezi válčícími stranami, asistovat při rozdělování humanitární pomoci, přispívat k bezpečnosti uprchlíků, ohrožených civilistů, pracovníků Mezinárodního soudního tribunálu a ochránců lidských práv, asistovat

---

³⁵¹ WILLIAMS, Michael C.: *Civil-Military Relations and Peacekeeping*. New York 1998, s. 21.

při výcviku nové národní policie, podílet se na dosažení národního usmíření a spoluvytvářet prostředí důvěry³⁵² a k tomu měla k dispozici průměrně necelých dva tisíce vojáků, nebylo možné splnění daných úkolů očekávat.

Angolská UNAVEM I se vyznačovala relativně přímočarým a svým rozsahem omezeným mandátem, který se opíral o jasný časový plán. Stejně tak mandát operace UNTAG v Namibii měl jasné hranice, byl omezen na ty pravomoce, které měly přímou souvislost s uskutečněním voleb, a reálně odrážel schopnosti a možnosti operace. Operaci ONUMOZ v Mozambiku byl zadán poměrně ambiciózní mandát, k jehož splnění dozajista přispěla pomoc stran konfliktu a hladký průběh voleb. I operace UNAMSIL v Sierra Leone ukončila svůj mandát úspěšně, ačkoliv se na rozdíl od předchozích dvou potýkala se značně rozbouřeným prostředím. Mandát operace MINURCA ve Středoafričské republice nebyl příliš široký, byl poměrně jasný a nízká intenzita tamního konfliktu přispěla k jeho minimálně částečnému naplnění, přestože se nepodařilo zjednat v zemi trvalý mír. Všem těmto operacím, které se řadí mezi úspěšné, se podařilo mandát zcela nebo z převážné části splnit.

Operace UNAVEM II, která dostala za úkol vypořádat se s volbami, odzbrojením povstalců a demobilizací, měla omezený mandát ve smyslu malého množství pravomocí. Vzhledem k nedostatku zdrojů se ukázalo jako nemožné jej naplnit, což platí i pro její nástupkyni UNAVEM III. Operace UNAMIR ve Rwandě a UNOSOM v Somálsku se vyznačovaly značně širokým mandátem, jehož splnění bylo za daných podmínek takřka nerealistické. V případě Rwandy byl mandát nevhodně a nesprávně formulován pro prostředí, ve kterém je dodržováno příměří, nedostatečně reflektoval změny ve vývoji situace a ukázal se jako učebnicový příklad nejasné interpretace. V případě Somálska, kde vládla anarchie a místní autority na jednotky Spojených národů útočily, také nebylo reálně dané úkoly splnit.

---

³⁵² *United Nations Assistance Mission for Rwanda. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirM.htm (10.10.2007)

5.3 Vybavení operace a její velikost

Přestože členské státy Spojených národů opakovaně slibují podporu operacím OSN na udržení míru v četných rezolucích Rady bezpečnosti a Valného shromáždění, ve skutečnosti se této podpory až příliš často nedostává.³⁵³ V mnohých případech je nedostatečný počet jednotek tím největším hendikepem operací na udržení míru. Kdyby byly podle Roberta C. Johansena jednotky nasazovány v dostatečném počtu, nebylo by nutné volit ofenzivní způsob boje.³⁵⁴ Generální tajemník OSN naráží při každé nové výzvě k příspěví vojáků či technického vybavení na lhostejnost a neochotu zejména zemí, které potřebným vybavením disponují. Poněkud paradoxně tak mezi největší přispěvatele vojenských jednotek patří Pákistán, Bangladéš, Indie, Nepál, Jordánsko či Ghana,³⁵⁵ zatímco např. Spojené státy americké se nachází na 43. místě a Velká Británie na 39. místě³⁵⁶ (k předním přispěvatelům personálu viz příloha č. 4).

Ve chvíli zrodu OSN se vycházelo z předpokladu, že členské státy na základě článku 43 Charty Spojených národů³⁵⁷ poskytnou své vojáky do služeb OSN pro účely udržování míru. Zařazení článku do Charty zřejmě vycházelo z chybného předpokladu, že státy budou posílat své vojáky do boje proti agresorovi stejně přirozeně, jako je posílaly do boje proti Hitlerovi za právě doznívající druhé světové války. Poskytnout Radě bezpečnosti ozbrojené síly, aby byly nasazeny na druhém konci světa, však znamenalo vzdát se zodpovědnosti za životy vojáků, k čemuž žádný stát v dobách relativního míru nebyl ochoten. Proto zůstalo naplnění článku 43 nadále iluzí, přestože generální tajemník OSN B. Butrus-Ghálí v Agendě pro mír znovu navrhl zahájit jednání na tomto základě.³⁵⁸

Nejen počet jednotek, ale i vybavení operace dozajista ovlivňuje její schopnost plnit svěřené úkoly. Jednotky OSN jsou povolávány z celého světa, důsledkem čehož se objevují značné rozdíly v úrovni jednotlivých kontingentů. Mezi kvalitou kontingentu a stupněm rozvoje dané země je do určité míry přímá souvislost: jednotky z „prvního světa“ většinou

³⁵³ BUREŠ, Oldřich: *UN Peacekeeping in the 21st Century: A Capabilities-Expectations Gap Analysis*. Politologický časopis, 13, 2006, č. 4, s. 384.

³⁵⁴ JOHANSEN, Robert C.: *Enhancing United Nations Peacekeeping*. In: CHADWICK, F. Alger (ed.): *The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty-First Century*. Tokio/New York/Paris 1998, s. 100.

³⁵⁵ *United Nations Peacekeeping Fact Sheet*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/factsheet.pdf> (11.10.2007)

³⁵⁶ *Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations, September 2007*. In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2007/sept07_2.pdf (11.10.2007)

³⁵⁷ Článek 43 Charty OSN zní: „Aby přispěli k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu ... dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti ...“ Zdroj: Charta Organizace spojených národů, kapitola VII, článek 43.

³⁵⁸ FROWEIN, J. A.: c. d., s. 6-7.

prošly dostatečným výcvikem a disponují kvalitním vybavením, jednotky z „druhého světa“ bývají hůře vycvičené a ne tak kvalitně vybavené, zatímco chabě vycvičené jednotky z „třetího světa“ se na místo působení dostávají v podstatě se zcela nedostačujícím vybavením.³⁵⁹ Bývá potom obtížné sladit jednotky a vybavení a uvést je jako celek do operabilního stavu.

Podívejme se nyní na případovou studii této práce. Poměrně úspěšná operace UNAVEM I v Angole, která měla za úkol dohlížet nad stahováním kubánských vojsk ze země, čítala pouhých 70 vojenských pozorovatelů, doplněných civilním personálem.³⁶⁰ Operace UNAVEM III čítala více než desetkrát více jednotek³⁶¹ než její předchůdkyně UNAVEM II, avšak ani to ji nepřiblížilo k úspěšnému zakončení svého působení. Porovnáme-li velikost a vybavení operací OSN v Somálsku a ve Rwandě, zjistíme, že do Somálska bylo v operaci UNOSOM II nasazeno až 28 tisíc vojáků a kvalitní vojenské vybavení USA,³⁶² zatímco do Rwandy maximálně 5 a půl tisíce nedostatečně vybavených vojáků, po dobu největšího násilí dokonce pouhých 270.³⁶³ Přesto se obě dvě akce řadí mezi největší selhání mezinárodního společenství. Operace UNTAG v Namibii a ONUMOZ v Mozambiku měly k dispozici 4500, resp. 6500 vojenských jednotek, zatímco operace v Sierra Leone takřka třikrát více (přes 17 tisíc vojáků). Všechny tři přitom patří k povedeným operacím.

Jak ukázalo srovnání, mezi úspěchem operace OSN na udržení míru a počtem jejích jednotek neexistuje přímá úměrnost. Nejpočetnější operace UNOSOM II v Somálsku skončila fiaskem a naopak nejméně početná operace UNAVEM I v Angole svůj mandát splnila. Spíše než tedy požadovat, aby operace na udržení míru disponovaly co největším množstvím jednotek a co nejkvalitnějším vybavením, je třeba zajistit, aby počet jednotek a vybavení operace odpovídaly zadanému mandátu a prostředí, ve kterém operace působí.

---

³⁵⁹ AHLQUIST, Leif: *Co-operation, Command and Control in UN Peace-keeping Operations*. Swedish War College 1996, s. 47.

³⁶⁰ *United Nations Angola Verification Mission I. Facts and Figures*.

³⁶¹ *United Nations Angola Verification Mission II. Facts and Figures*. *United Nations Angola Verification Mission III. Facts and Figures*.

³⁶² *United Nations Operation in Somalia II. Facts and Figures*.

³⁶³ *United Nations Assistance Mission for Rwanda. Facts and Figures*. In: *United Nations Peacekeeping*, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirF.htm (11.10.2007)

5.4 Délka trvání operace

Při psaní této práce autorka vycházela z předpokladu, že je pro výsledek operace důležité, aby měla čas na naplnění svého mandátu. Mandát ve většině případů obsahoval poměrně složité a časově náročné úkoly, které leckdy nebylo možné splnit v omezené době. Vytyčit nerealisticky krátkou dobu působení operace by mohlo zhatit její šanci na úspěch. Je zapotřebí určité doby, než se příslušníci operace spolu s vybavením dostanou do místa působení, seznámí se s prostředím, které může být kulturně odlišné, aklimatizují se, rozpoznají souvislosti konfliktu a podobně. Klíčový je také moment ukončení operace. Je třeba, aby byla operace stažena až v momentě, kdy byl naplněn její mandát a kdy jsou místní aktéři schopni převzít zodpovědnost za dalším vývojem mírového procesu a sami plnit jeho ustanovení. Následující tabulka ukazuje délku trvání jednotlivých operací:

Název operace	Rozmezí od - do	Délka trvání (v měsících)	Pořadí (od nejdelší k nejkratší)
UNAVEM I	12/1988-5/1991	30	3.-4.
UNAVEM II	5/1991-2/1995	46	2.
UNAVEM III	2/1995-6/1997	29	5.
UNTAG	4/1989-3/1990	12	9.-10.
UNOSOM I	4/1992-3/1993	12	9.-10.
UNOSOM II	3/1993-3/1995	25	6.-7.
ONUMOZ	12/1992-12/1994	25	6.-7.
UNAMIR	10/1993-3/1996	30	3.-4.
MINURCA	4/1998-2/2000	23	8.
UNAMSIL	10/1999-12/2005	75	1.

Zdroj: vlastní vyhotovení na základě <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/> (11.10.2007)

Jak je z tabulky patrné, nejdelší operací byla UNAMSIL v Sierra Leone, následovaná operacemi UNAVEM II a UNAVEM I v Angole a UNAMIR ve Rwandě. Nejkratší dobu trvala UNTAG v Namibii a UNOSOM I v Somálsku, následovány operací MINURCA ve Středoafričské republice. Již tento výčet naznačuje, že mezi délkou trvání operace a jejím úspěšným výsledkem neexistuje zřejmá souvislost. Stejnou dobu trvala úspěšná operace UNTAG jako nevydařená operace UNOSOM I a stejně je tomu v případě dvojice mozambické ONUMOZ a somálské UNOSOM II. Můžeme dokonce říci, že většina

úspěšných operací se umístila v první polovině žebříčku, tj. měly v porovnání s ostatními operacemi kratší dobu trvání.

Ke stejnému výsledku došla i autorka Darya Pushkina, která ve své disertační práci *United Nations Peacekeeping in Civil Wars: Conditions for Success* zkoumala 17 operací OSN na udržení míru ze všech částí světa. Ve svém článku *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission* představila 12 hypotéz ohledně předpokladů úspěchu operací, z nichž jedna se přímo dotýkala délky trvání operace. Analýza D. Pushkiny naznačila, že pouhá délka operace není vhodným ukazatelem pravděpodobnosti (ne)úspěchu operace. Zajímavým je mimo jiné také poznatek, že ani jedna z operací, kterou D. Pushkina do výzkumu zahrnula a která trvala déle než pět let, nebyla dosud ukončena.³⁶⁴ To znovu podtrhuje skutečnost, že ani dlouhé působení operace nezaručuje její zdárný výsledek.

5.5 Vůle zneprátelených stran konflikt ukončit

Sebevětší podpora Rady bezpečnosti, díky které se podaří shromáždit tisíce a tisíce kvalitně vyzbrojených vojenských jednotek disponujících možnostmi užít donucovací opatření, nikdy nezaručí vyřešení sporu, nebudou-li mu protivníci nakloněni. Podle Františka Šulce Spojené národy a Západ obecně dlouho nechápaly, že strany bojující ve vnitrostátních konfliktech neměly zájem jednat upřímně, že nefungoval nátlak jako během studené války a že naopak místní válečníci chtěli zatáhnout mírové jednotky do konfliktu, aby je poté využili ve svůj prospěch.³⁶⁵ Zajistit vůli zneprátelených stran konflikt ukončit se ukázalo být mimořádnou výzvou, zvláště vzhledem k tomu, že operace bývají vysílány právě do míst, kde jsou zneprátelené strany odhodlány pokračovat v bojích a nedávají na jevo touhu oddat se míru.³⁶⁶ Proč by také měly strany konfliktu podporovat mírové řešení, když je násilná cesta v souladu s jejich zájmy a cíli?

Na otázku odpovídá W. Zartman, přičemž klíčovým slovem jeho úvahy je „zralý“ (*ripe*). Zneprátelené strany začnou projevovat vůli vyřešit své spory ve chvíli, kdy konflikt „uzraje“ – tj. dostane se do situace, kdy dojde k zablokování dosavadních způsobů, kterými

---

³⁶⁴ PUSHKINA, D.: c. d., s. 143-144.

³⁶⁵ ŠULC, F.: c. d., s. 14.

³⁶⁶ FORTNA, Virginia Page: *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War*. *International Studies Quarterly*, 48, 2004, s. 288. Zjištění V. P. Fortny se shoduje s výsledky výzkumu Michaela Gilligana a Stephena Johna Stedmana, podle kterých nic nenapovídá tomu, že Spojené národy s větší pravděpodobností intervenují do konfliktů, kde byla mezi zneprátelenými stranami vyjednána mírová dohoda. O to překvapivější toto zjištění je, vezmeme-li v úvahu, že OSN před vysláním operace na udržení míru takovou dohodu přímo vyžaduje. Zdroj: GILLIGAN, Michael – STEDMAN, Stephen John: *Where Do the Peacekeepers Go?* *International Studies Review*, 5, 2003, č. 4, s. 49-50.

aktéři konfliktu usilovali o dosažení svých cílů. Žádná ze stran nemůže v tuto chvíli zvítězit, avšak pokračování konfliktu by bylo velmi bolestivé pro obě dvě.³⁶⁷ Tento stav (*mutually hurting stalemate*) nutí strany konfliktu k hledání alternativního postupu. Je založen na analýze nákladů a výnosů, na základě které si strany konfliktu zvolí tu variantu, která za daných okolností nejlépe odpovídá jejich zájmům.³⁶⁸ *Ripe moment* je potom pravou chvílí, kdy zprostředkovatelé mohou stranám konfliktu představit nové myšlenky a nápady, vytvořit mechanismy pro jednání, identifikovat záležitosti, které je nutné projednat, a oddělit je od bodů, které je lepší ponechat stranou, zprostředkovat kontakty, „postavit mosty“ mezi stranami a podobně.³⁶⁹

Pokud si strany konfliktu zvolí za alternativní postup ke svému dosavadnímu boji mírovou cestu, nastává čas pro intervenci třetí strany: je vyjednáno příměří, po kterém následuje mírová dohoda. Její součástí bývá nasazení mírových jednotek OSN, které mají za úkol monitorovat dodržování příměří, asistovat při demobilizaci, odzbrojení a integraci bývalých bojovníků do společnosti, pomoci při organizování voleb, podílet se na znovuvybudování státních struktur či na programech národního usmíření a mnoho dalších. Pokud vůle stran konfliktu skutečně jej ukončit přetrvává, mají operace na udržení míru podporu jak místních autorit, tak místního obyvatelstva, a pravděpodobnost, že se jim podaří naplnit svůj mandát, tím vzrůstá. Často se však objevují aktéři, kteří z různých důvodů narušují mírový proces (již zmínění *spoilers*). Nejen že nejsou ochotni spolupracovat s jednotkami OSN, ale znemožňují jim také výkon jejich práce či je v horším případě napadají s cílem přimět je k odchodu. Přítomnost těchto aktérů je přirozeně překážkou na cestě jednotek OSN za úspěchem.

Nyní se podívejme, jaká byla v případových studiích této práce vůle jednotlivých stran konfliktu jej ukončit. Především byla dána tím, zda vyřešení konfliktu bylo v souladu se zájmy stran či ne. Poměry v Angole před vytvořením první z operací OSN na udržení míru v této zemi odpovídají Zartmanovu *mutually hurting stalemate*: vojenská situace se dostala do mrtvého bodu a stala se bolestivou pro obě strany; narůstající lidské a finanční ztráty vedly obě strany k závěru, že politická dohoda bude lepší volbou než pokračování v bojích.³⁷⁰ Operace UNAVEM II a III již tak výhodnou konfiguraci neměly. Ani vládní MPLA, ani povstalecká UNITA nehodlaly mírový proces podporovat, protože se neslučoval s jejich

---

³⁶⁷ ZARTMAN, William: *Ripeness*. In: *Beyond Intractability*, srpen 2003, <http://www.beyonدينtractability.org/essay/ripeness/> (12.10.2007)

³⁶⁸ Tamtéž.

³⁶⁹ ZARTMAN, William: *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. *The Global Review of Ethnopolitics*, 1, 2001, č. 1, s. 14-15.

³⁷⁰ FORTNA, V. P.: *United Nations Angola Verification Mission I*, s. 378.

zájmy. Občanskou válku chápaly jako hru s nulovým součtem, ve které není prostor pro ústupky. J. Savimbi, představitel rebelů, hrál klasickou roli *spoilera*: odmítal odevzdat zbraně, nerespektoval výsledek voleb a nehodlal se účastnit diskusních panelů o mírovém procesu. Příklad UNTAG je podobný první angolské operaci: konflikt zapadal do atmosféry spolupráce na konci studené války a předkládané řešení zapadalo do představ všech zúčastněných stran. V případě UNOSOM I a UNOSOM II naopak docházelo k porušování příměří od samého začátku. Místní autority nesouhlasily s rozmístěním jednotek OSN na svém území a zpochybňovaly jejich nestrannost. Operace se nemohly opřít ani o podporu oficiálních vládních struktur, neboť ty se nacházely v rozkladu. Situace v Mozambiku stejně jako v Angole odpovídala *hurting stalemate*: vládní FRELIMO byla vyčerpána útoky RENAMO, ekonomika země se nacházela v troskách a s koncem studené války strana ztratila i svůj ideologický základ. Vytvořily se tak předpoklady pro urovnání situace politickou cestou, kterou byly ochotny následovat obě strany. Ve Rwandě docházelo stejně jako v Somálsku k porušování příměří takřka od začátku. Ani jedna ze stran neměla zájem na dodržení dohody: vláda si byla jista svou pozicí, posílena vojenskou podporou Francie, RPF by více než politickou dohodou dosáhla vojenskou cestou a frakce radikálních Hutuů se z jednání rovnou sama vyloučila, neboť jí nic „zajímavého“ nenabízela.³⁷¹ Političtí představitelé Středoafričké republiky si dle slov Zvláštního vyslance O. Adeniji zasloužili uznání za jejich politickou vůli vyřešit problémy své země pokojně. S operací MINURCA spolupracovali a snažili se využít její přítomnosti. Protože do konfliktu nebyli zapleteni externí aktéři, kteří by jej dále komplikovali, bylo jednodušší přesvědčit strany konfliktu, že je v jejich zájmu, aby operace fungovala.³⁷² Operace UNAMSIL se z daného scénáře poněkud vymyká: přestože byl její mandát úspěšně dokončen, povstalecká organizace RUF nedávala najevo vůli vyřešit konflikt pokojnou cestou. UNAMSIL ji svou vojenskou převahou musela donutit ke kapitulaci, než mohla být uzavřena mírová dohoda a nastartován proces obnovy země.

Lze shrnout, že vůle stran konfliktu jej nenásilně ukončit představuje velmi důležitý, zřejmě vůbec nejdůležitější předpoklad úspěchu operací OSN na udržení míru. Jak ukazuje W. Zartman ve své analýze pojmů *ripe moment* a *mutually hurting stalemate*, lze navíc vysledovat nejvhodnější okamžik, kdy do konfliktu coby třetí strana vstoupit, aby byl výsledek intervence co nejefektivnější.

---

³⁷¹ CLAPHAM, Ch.: c. d., s. 201, 203, 204.

³⁷² NYAMU, J.: c. d., s. 14.

5.6 Podpora africké regionální organizace

Řada afrických regionálních organizací byla ve sledovaném období nápomocna při řešení konfliktů zejména coby nástroj mediace (*mediation*). Podle Maurice Marniky zmírňují regionální organizace konflikty třemi způsoby: za prvé podporují vztahy mezi regionálními uskupeními států, za druhé zvyšují úroveň závislosti mezi regionálními státními aktéry a za třetí za pomoci diplomatických prostředků provádějí samotné řešení konfliktů.³⁷³ Výhodou zapojení regionálních organizací do řešení konfliktů je, že bývají citlivější vůči konkrétnímu konfliktu v regionu (s ohledem na tzv. *spill over effect*, kdy hrozí přenesení konfliktu za hranice jednoho státu), a proto s větším nasazením hledají řešení krize. Regionální organizace jsou také lépe obeznámeny s kořeny konfliktů. U nepřátelených stran se těší větší legitimitě, než jakou připisují mimoregionálním aktérům. A konečně mají rozsáhlejší kapacity zjišťování skutečností (*fact finding*), týkajících se konfliktů, a včasného varování (*early warning*).³⁷⁴

Na druhou stranu však, jak uvádí Walter Dorn, regionální organizace často nahlízejí na konflikty skrze své úzké národní či regionální zájmy. Jejich členské státy mívají úzké ekonomické, politické, vojenské a někdy i etnické vazby na strany konfliktu, a tudíž jen obtížně zůstávají nestrannými. Až příliš často jsou členové regionálních organizací spíše součástí konfliktu než jeho řešení.³⁷⁵ Další podstatnou překážkou efektivnímu zapojení regionálních organizací do řešení konfliktů je jejich malá kapacita: regionální organizace postrádají prostředky, pomocí kterých by mohly dosáhnout svých cílů. Slabost regionálních organizací demonstruje jejich nepříliš úspěšná historie zapojení do aktivit na udržování míru: první mise OAJ svého druhu, vyslaná do Čadu v roce 1981, musela během necelého roku skončit, protože nedokázala zastavit boje v zemi a sama se stávala terčem útoků.³⁷⁶ Finanční, právní a politické problémy, které z této mise vyplynuly, vyvolaly pochybnosti o organizační kapacitě OAJ provádět podobné akce.³⁷⁷ Liga arabských států vyslala v roce 1986 jednotky na udržení míru v Libanonu, avšak spíše než aby plnila poslání odpovídající operacím na udržení míru, sloužila regionálním zájmům Sýrie, jejíž složka byla v operaci zdaleka největší. Ani operace Hospodářského společenství západoafrických států v Libérii nebyla i přes vojenské akce schopná zajistit v zemi příměří.³⁷⁸

---

³⁷³ MARNIKA, M.: c. d., s. 9.

³⁷⁴ Tamtéž, s. 9-10.

³⁷⁵ DORN, W.: c. d., s. 1.

³⁷⁶ DIEHL, Paul F.: *Institutional alternatives to traditional U.N. peacekeeping: An assessment of regional and multinational options*. Armed Forces and Society, 19, 1993, č. 2, s. 210.

³⁷⁷ O'BRIEN, D.: c. d., s. 65.

³⁷⁸ DIEHL, P. F.: c. d., s. 210.

Jak konstatuje D. Pushkina, i přes uvedené nedostatky je spolupráce s regionálními organizacemi stále více citována jako faktor, který přispívá k úspěchu operací OSN na udržení míru. Alan Henrikson uvádí, že udržování míru ze strany OSN postrádá bez zahrnutí regionálních aktérů kontinuitu a důslednost.³⁷⁹ K nejaktivnějším regionálním organizacím na poli řešení konfliktů v Africe patří OAJ, vytvořená s cílem podněcovat jednotu a solidaritu mezi africkými státy, koordinovat a zvyšovat jejich spolupráci, hájit jejich suverenitu, teritoriální integritu a nezávislost a podporovat mezinárodní spolupráci v souladu s Chartou OSN.³⁸⁰ Charta OAJ uložila členským státům povinnost řídit se principem pokojného urovnávání sporů prostřednictvím vyjednávání, mediace, usmíření a arbitráže a za účelem řešení vnitrostátních sporů ustavila Komisi pro mediaci, usmíření a arbitráž (*Commission on Mediation, Conciliation and Arbitration*).³⁸¹

Co se týče případových studií této práce, do Angoly vyslala Organizace africké jednoty misi, která měla za cíl zabránit hrozící válce po volbách z roku 1992.³⁸² OAJ se také zapojila do procesu diplomatického vyjednávání. Multilaterální diplomacie, a tedy i úsilí OAJ, však v případě občanské války v Angole celkově ztroskotala. Vzhledem k dominanci supervelmocí na sebe OAJ (stejně jako další regionální aktéři, např. *Southern African Development Co-ordination Conference*, SADCC) v případě Namibie, podobně jako v Angole, nemohla vzít roli hlavního manažera konfliktů. Podařilo se jí alespoň vytvořit určitou protiváhu k hegemonii Jihoafrické republiky.³⁸³ Mezi příklady úspěšného zapojení regionálních organizací do řešení krize není možné zařadit ani Somálsko. OAJ a Liga arabských států podnikly příliš málo na to, aby zabránily rozpadu státu. Zúčastněné státy sledovaly spíše vlastní zájmy než potřeby a výzvy tamního konfliktu. Co se týká konfliktu v Mozambiku, byla OAJ spolu s čtyřmi evropskými státy zapojena do tzv. Skupiny pěti, která měla velký význam při řízení mírového procesu. Představitel OAJ byl také zastoupen v tzv. *Supervisory and Monitoring Commission*, která představovala rozhodující politickou instanci při ověřování jednotlivých ustanovení mozambické mírové dohody.³⁸⁴ OAJ se svou misí kromě toho podílela i na pozorování voleb z roku 1994. V případě Rwandy se OAJ poměrně brzy zaktivizovala, avšak výsledky stupně aktivity neodpovídaly, neboť se ukázaly jako

---

³⁷⁹ PUSHKINA, D.: c. d., s. 141.

³⁸⁰ *Charter of the Organization of African Unity*, Article II. In: African Union Documents, http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/text/OAU_Charter_1963.pdf (15.10.2007)

³⁸¹ ZARTMAN, William: *Mediation by Regional Organizations: the OAU in Chad and Congo*. In: BERCOVITCH, Jakob (ed.): *Studies in International Mediation*. New York 2002, s. 82.

³⁸² DEBIEL, T.: c. d., s. 92.

³⁸³ Tamtéž, s. 218.

³⁸⁴ Tamtéž, s. 120.

přínejmenším krátkodobé.³⁸⁵ Arušská mírová dohoda, vyjednaná pod záštitou OAJ, odhalila slabost organizace, která postrádala zdroje k implementaci vyjednané dohody.³⁸⁶ Ve Středoafričské republice byla umístěna tzv. Mise monitorující naplnění Bainguské dohody (MISAB), kterou tvořilo 450 vojáků ze šesti členských států OAJ, podpořených Francií.³⁸⁷ Podle Rady bezpečnosti mise přispěla ke stabilizaci situace ve Středoafričské republice, a to zejména svým dozorem nad odevzdáváním zbraní.³⁸⁸ V Sierra Leone bylo do řešení konfliktu zapojeno kromě OAJ také Hospodářského společenství západoafričských států (ECOWAS). V zemi financovalo své ozbrojené síly, které však nebyly na vleklejší boje proti partyzánům vybaveny a vycvičeny.³⁸⁹ Jejich činnost musela být podpořena nejprve pozorovatelskou misí OSN (UNOMSIL) a posléze operací UNAMSIL.³⁹⁰

Africké regionální organizace (ať již Organizace africké jednoty, Liga arabských států či Hospodářské společenství západoafričských států) byly více či méně zapojeny do řešení všech konfliktů, které jsou předmětem této práce. Jejich zapojení však vykazuje smíšené výsledky, které nemají souvislost s výkony příslušných operací OSN. Vzhledem k nedostatečné kapacitě nebyly organizace schopny rozhodnou měrou kladně ovlivnit výkon operací OSN. Podporu regionálních organizací obecně lze hodnotit příznivě, avšak nelze ji zařadit mezi určující faktory úspěchu operací OSN na udržení míru.

---

³⁸⁵ SUHRKE, Astri – BRUCE, Jones: *Preventive Diplomacy in Rwanda: Failure to Act or Failure of Actions?* In: JENTLESON, Bruce W. (ed.): *Opportunities Missed, Opportunities Seized: Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World*. Lanham 2000, s. 240.

³⁸⁶ ADEBAJO, A. – LANDSBERG, Ch.: c. d., s. 181.

³⁸⁷ McFARLANE, F. – MALAN, M.: c. d., nestránkováno.

³⁸⁸ *S/RES/1152 (1998), 5 February 1998*. In: United Nations Peacekeeping, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAR%20SRES1152.pdf> (15.10.2007)

³⁸⁹ KLÍMA, V.: *Léta zkázy v Sieře Leone*, s. 23.

³⁹⁰ BARIAGABER, A.: c. d., s. 20.

6 Závěr

Operace na udržení míru představují jednu z nejviditelnějších činností Organizace spojených národů. Od první operace UNTSO na Blízkém východě, která byla zahájena v roce 1948, bylo vysláno přes 60 operací, z nichž více než třetina směřovala na africký kontinent. V současné době v Africe pod vlajkou Spojených národů působí šest z celkového počtu 15 probíhajících operací.³⁹¹

Operace na udržení míru nejsou zakotveny v Chartě OSN, jejich podoba byla formována až v průběhu praxe. Můžeme je chápat jako „*techniku, která byla vyvinuta především Spojenými národy, aby pomohla kontrolovat a řešit ozbrojené konflikty*“.³⁹² Od 50. let 20. století se ustálily základní principy, kterými se operace na udržení míru řídily: jedná se o souhlas stran konfliktu s rozmístěním operace, nestrannost a minimální užití síly. M. Goulding je v této souvislosti charakterizuje jako „*operace zřízené Spojenými národy, se souhlasem zúčastněných stran, s cílem pomoci kontrolovat a vyřešit problémy mezi nimi, pod vedením a kontrolou Spojených národů, na kolektivní náklady členských států a s vojenským a dalším personálem a vybavením jimi dobrovolně poskytnutým, jednající nestranně mezi stranami a užívající síly jen v minimálním možném rozsahu*“.³⁹³ Pro takové operace se vžilo označení tradiční, klasický *peacekeeping* či operace první generace. Opírají se zejména o kapitoly VI Charty OSN, jejíž náplní je pokojné řešení sporů, a jejich úkolem je zabránit další eskalaci konfliktů. Takové pojetí bylo uplatňováno především v dobách studené války, která operacím OSN vytyčovala určité limity, kam až může jejich činnost sahat. Pro řešení složitějších konfliktů se klasické operace na udržování míru ukázaly jako nedostačující, čímž se otevřel prostor pro operace druhé generace. Jedná se o multifunkční a multidimenzionální operace, které plní nejen vojenské, ale i politické a humanitární funkce. Vychází přitom také z kapitoly VII Charty OSN, jež dovoluje uplatnit silové prostředky směřující k vynucení míru. Někteří autoři vydělují i operace třetí generace, jejichž určující charakteristikou je absence souhlasu stran konfliktu s rozmístěním operace.

Při pokusu zasadit operace OSN na udržení míru do teoretického rámce narážíme na problém neexistence vlastní teorie *peacekeepingu*. Operace lze zkoumat z perspektivy teorie mezinárodních vztahů, jako je (neo)realismus, (neo)idealismus a řada menších sub-teorií, či z perspektivy teorie řešení konfliktů. Řešení konfliktů se jako vědecký obor začal rozvíjet v 90. letech 20. století, přičemž vychází z oborů jako mezinárodní vztahy, bezpečnostní studia

---

³⁹¹ *United Nations Peacekeeping Operations, 31 July 2007.*

³⁹² GOULDING, M.: c. d., s. 452.

³⁹³ GOULDING, M.: c. d., s. 455.

a výzkum míru. Soustředí se na způsob proměny konfliktů, jež minimalizuje násilí, umožňuje překonání antagonismu mezi zneprátenými stranami a podporuje přijatelnost a udržitelnost řešení v dlouhodobé perspektivě.³⁹⁴ Touto charakteristikou odpovídá současným operacím OSN na udržení míru, které Spojeným národům umožňují zabývat se příčinami konfliktu, uspokojováním základních potřeb stran konfliktu, změnami ve vnímání nepřítele a nutností institucionálních změn.³⁹⁵

Při řešení konfliktů v Africe čelí operace OSN na udržení míru celé řadě problémů, více méně typických pro africký kontinent. Jedná se např. o problém rozpadu státu, kdy musí jednotky OSN operovat v prostředí anarchie bez možnosti spolupráce s vládními strukturami, problém dětských vojáků, problém uprchlíků, vysokou míru postižení civilního obyvatelstva, mimořádnou četnost konfliktů, jejich vzájemnou provázanost a komplexitu příčin, snadnou dostupnost zbraní, existenci řady povstaleckých jednotek operujících v odlehlých oblastech či o nelegální obchod s nerostnými surovinami, prostřednictvím kterého ozbrojenci znovu a znovu prodlužují svůj boj.

Také aktuální uspořádání mezinárodních vztahů se podepsalo na praxi udržování míru. Během studené války představovala Afrika „geopolitickou kořist“ dvou supervelmocí, Spojených států amerických a Sovětského svazu. Každý aspekt jejich postoje vůči Africe byl poznamenán ideologickou a vojenskou konkurencí. OSN byla studenoválečnou konfrontací značně paralyzována, což se nejzřetelněji projevilo v neschopnosti Rady bezpečnosti plnit své poslání na poli udržování mezinárodního míru a bezpečnosti. Uvolňování napětí a rostoucí ochota ke spolupráci s koncem studené války se promítly i do afrických záležitostí. Nejvýrazněji to lze ilustrovat odstraněním apartheidu v Jihoafrické republice: během studené války byl důsledně zachováván status quo, který byl v souladu s tehdejšími rozložením sil, a až díky polevení politických tlaků mohly Spojené národy sehrát konstruktivní roli v řešení dané otázky.

S koncem studené války se též začalo měnit pojetí svrchovanosti státu. Zatímco během studené války byla na základě právního pozitivismu úloha OSN spatřována v ochraně států, po konci studené války se v souladu s přirozeným právem začal prosazovat názor, že OSN musí ochraňovat především jedince. Jedním z brzkých projevů tohoto přechodu bylo schválení zásahu OSN v Somálsku, kde byla neutěšená situace tamního obyvatelstva prohlášena za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti („*the magnitude of the human tragedy caused by the conflict in Somalia ... constitutes a threat to international peace and*

---

³⁹⁴ WAISOVÁ, Š.: c. d., s. 23.

³⁹⁵ BUREŠ, O.: *Mírové operace OSN*, s. 29.

security“).³⁹⁶ Princip nevměšování se do vnitřních záležitostí tím byl při vysílání operací OSN překonán. Atmosféra po konci studené války ukončila paralýzu operací OSN na udržení míru a jejich počet začal prudce narůstat. Kromě zvýšené schopnosti RB dohodnout se na postupu v případech krize to bylo dáno zejména zvýšenou „poptávkou“ po operacích na udržení míru: na mnoha místech světa propukávaly občanské války, ve kterých byla Spojeným národům svěřena role hlavního prostředníka při jejich řešení. Pod náhlým náporům úkolů se však brzy ukázala nedostatečná kapacita OSN v oblasti udržování míru a euforii záhy vystřídal skeptický pesimismus, ze kterého se OSN musela dlouhé roky pomocí řady reformních procesů vzpamatovávat.

Úspěch operací na udržení míru závisí na množství často i náhodných nebo nepředvídatelných faktorů. Proto je nezbytné všechny zkušenosti a aspekty z nich vyplývající neustále zaznamenávat, analyzovat a vyhodnocovat.³⁹⁷ Autorka si proto ve své diplomové práci položila otázku: *Jaké jsou předpoklady úspěchu operací OSN na udržení míru při řešení konfliktů v Africe v době po skončení studené války?* Zaměřila se přitom na šest faktorů úspěchu, kterými byly: podpora v Radě bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát, vybavení operace a její velikost, délka trvání operace, vůle nepřátelených stran konflikt ukončit a podpora relevantní africké regionální organizace. Jejich přítomnost ověřovala na vybraných operacích OSN na udržení míru, působících v Africe: operace v Angole (UNAVEM I, II a III), Namibii (UNTAG), Somálsku (UNOSOM I a II), Mozambiku (ONUMOZ), Rwandě (UNAMIR), Středoafrické republice (MINURCA) a Sierra Leone (UNAMSIL).

Případové studie ukázaly, že ne všechny faktory mají stejnou váhu. Podpora v Radě bezpečnosti představuje jeden z nejdůležitějších předpokladů pro úspěch operací. Jedná se o faktor, bez kterého by operace na udržení míru úspěchu nedosáhly. Je ovšem třeba zmínit výjimečný případ operace UNOSOM II, kterou Rada bezpečnosti podpořila schválením masivního nasazení jednotek a průbojně silové strategie, avšak úspěch to operaci nezajistilo. Další faktor, jasný a realizovatelný mandát, se také ukázal být stěžejním. Pokud mandát neodpovídá reálné situaci v místě konfliktu, je formulován vágně, takže vyvstávají potíže s jeho interpretací, nebo je koncipován příliš široce, a tudíž není v možnostech operace jej naplnit, je operace předem takřka odsouzena k nezdaru. Autorka dále předpokládala, že operace musí disponovat kvalitním vybavením a početným personálem. Případové studie však ukázaly, že úspěšná může být i malá operace bez náročného technického vybavení, zatímco

---

³⁹⁶ S/RES/794 (1992), 3 December 1992.

³⁹⁷ LUKÁŠEK, Libor: *Některé mezinárodní aspekty mírových operací*. Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 5, s. 19.

zdaleka největší operace vybavená *high-tech* zařízením může skončit fiaskem. Podstatné je tedy to, aby vybavení operace a počet jednotek odpovídaly zadanému mandátu a prostředí, ve kterém operace působí. Následně autorka vycházela z předpokladu, že je pro výsledek operace důležité, aby měla na splnění svého poslání dostatek času. Faktor délky trvání operace se však ukázal jako nepodstatný. Stejně dlouho např. trvala úspěšná operace UNTAG a neúspěšná operace UNOSOM I. Dokonce se ukázalo, že většina úspěšných operací měla v porovnání s ostatními kratší dobu trvání. Jako zdaleka nejdůležitější předpoklad úspěchu operací na udržení míru se projevila vůle stran konfliktu jej nenásilně ukončit. Budou-li naplněny všechny ostatní předpoklady úspěchu, avšak strany konfliktu nebudou mít zájem na jeho vyřešení pokojnou cestou, operace s největší pravděpodobností nebude úspěšná. Jak již bylo v textu naznačeno, lze za určitých okolností vysledovat nejvhodnější moment, kdy může třetí strana do konfliktu co nejefektivněji zasáhnout. Právě zde spatřuji důležitý námět dalšího zkoumání problematiky: propojení operací na udržení míru s teorií i praxí řešení konfliktů a volba nejvhodnějšího momentu, kdy do konfliktu vstoupit. Konečně posledním faktorem byla podpora africké regionální organizace. Autorka předpokládala, že mají-li být operace na udržení v Africe úspěšné, musí být jejich úsilí podpořeno regionální organizací, která má u afrických států mnohdy větší autoritu a legitimitu než OSN, tudíž by se prostřednictvím její podpory úsilí OSN stalo legitimnější a důvěryhodnější. Účast afrických regionálních organizací při řešení konfliktů prostřednictvím OSN se však neukázala jako určující pro úspěch snah OSN. Tyto organizace byly ve větší či menší míře zapojeny do všech případových studií, ale jejich zapojení nevykazuje souvislost s výsledky daných operací.

Jako odpověď na výzkumnou otázku lze závěrečným shrnutím uvést, že k předpokladům úspěchu operací OSN na udržení míru při řešení konfliktů v Africe v době po skončení studené války patří plná politická podpora v Radě bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát a vůle relevantních stran konfliktu nenásilně jej ukončit. Namísto požadavku kvalitního technického vybavení a početného personálu je přesnějším předpokladem to, zda vybavení a počet jednotek odpovídají zadanému mandátu a situaci v místě působení operace. Faktor času se neprojevil jako předpoklad úspěchu operací OSN a totéž platí i pro faktor podpory africké regionální organizace. Diplomová práce ukázala, jakou roli hrály stanovené faktory v průběhu operací OSN na udržení míru a jak se promítly do výsledku operací. Upozornila, že ne všechny faktory mají stejnou váhu, přičemž vyzdvihla ty, které jsou pro výkon mírových jednotek nejzásadnější. Právě na tyto předpoklady by tudíž měla být zaměřena pozornost při pokusech o zdokonalování praxe udržování míru ze strany OSN.

Bibliografie

Prameny

- A/RES/38/3111 (1973), 12 December 1973.* In: United Nations Documentation Centre, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/281/83/IMG/NR028183.pdf?OpenElement> (20.10.2007)
- Charta Organizace spojených národů.* In: Informační centrum OSN v Praze, <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf> (25.2.2007)
- Charter of the Organization of African Unity.* In: African Union Documents, http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/text/OAU_Charter_1963.pdf (15.10.2007)
- Ninth Report of the Secretary-General on the United Nations Mission in Sierra Leone, 14 March 2001.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/284/81/IMG/N0128481.pdf?OpenElement> (5.10.2007)
- Peace Accords for Angola.* In: International Conflict Research, <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/ang1.pdf> (18.10.2007)
- Peace Agreement between the Government of the Republic of Rwanda and the Rwandese Patriotic Front.* In: International Conflict Research, <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/rwan1.pdf> (21.10.2007)
- Ranking of Military and Police Contributions to UN Operations, September 2007.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/contributors/2007/sept07_2.pdf (11.10.2007)
- Report of the Independent Inquiry into the Actions of the United Nations During the 1994 Genocide in Rwanda, 15 December 1999.* In: United Nations, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/395/47/IMG/N9939547.pdf?OpenElement> (27.9.2007)
- S/RES/435 (1978), 29 September 1988.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement> (21.9.2007)

S/RES/626 (1988), 20 December 1988. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/541/53/IMG/NR054153.pdf?OpenElement> (20.9.2007)

S/RES/632 (1989), 16 February 1989. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/557/69/IMG/NR055769.pdf?OpenElement> (20.10.2007)

S/RES/652 (1990), 17 April 1990. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/575/02/IMG/NR057502.pdf?OpenElement> (20.10.2007)

S/RES/696 (1991), 30 May 1991. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/32/IMG/NR059632.pdf?OpenElement> (20.9.2007)

S/RES/751 (1992), 24 April 1992. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/10/IMG/NR001110.pdf?OpenElement> (21.10.2007)

S/RES/794 (1992), 3 December 1992. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/772/11/PDF/N9277211.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

S/RES/797 (1992), 16 December 1997. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/824/85/IMG/N9282485.pdf?OpenElement> (4.10.2007)

S/RES/814 (1993), 26 March 1993. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/226/18/IMG/N9322618.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

S/RES/872 (1993), 5 October 1993. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/540/63/PDF/N9354063.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

S/RES/912 (1994), 21 April 1994. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/190/85/PDF/N9419085.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

S/RES/918 (1994), 17 May 1994. In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/218/36/PDF/N9421836.pdf?OpenElement> (27.9.2007)

- S/RES/965 (1994), 30 November 1994.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/475/84/PDF/N9447584.pdf?OpenElement> (27.9.2007)
- S/RES/976 (1995), 8 February 1995.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/038/14/PDF/N9503814.pdf?OpenElement> (17.10.2007)
- S/RES/997 (1995), 9 June 1995.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/173/26/PDF/N9517326.pdf?OpenElement> (27.9.2007)
- S/RES/1152 (1998), 5 February 1998.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/CAR%20SRES1152.pdf> (15.10.2007)
- S/RES/1159 (1998), 27 March 1998.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/083/19/PDF/N9808319.pdf?OpenElement> (5.10.2007)
- S/RES/1270 (1999), 22 October 1999.* In: United Nations Peacekeeping, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/315/02/PDF/N9931502.pdf?OpenElement> (5.10.2007)
- United Nations Angola Verification Mission I. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/unavem1/UnavemIF.html> (11.10.2007)
- United Nations Angola Verification Mission II. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/Unavem2/UnavemIIF.html> (11.10.2007)
- United Nations Angola Verification Mission III. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm (20.9.2007)
- United Nations Angola Verification Mission III. Profile.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unavem_f.htm (20.9.2007)
- United Nations Assistance Mission for Rwanda. Background.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirS.htm (26.9.2007)

- United Nations Assistance Mission for Rwanda. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirF.htm (11.10.2007)
- United Nations Assistance Mission for Rwanda. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unamirM.htm (26.9.2007)
- United Nations Mission in Sierra Leone. Background.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/background.html> (5.10.2007)
- United Nations Mission in Sierra Leone. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/mandate.html> (5.10.2007)
- United Nations Mission in Sierra Leone. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unamsil/mandate.html> (5.10.2007)
- United Nations Mission in the Central African Republic. Background.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm> (5.10.2007)
- United Nations Mission in the Central African Republic. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaB.htm> (5.10.2007)
- United Nations Mission in the Central African Republic. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/DPKO/Missions/minurcaM.htm> (5.10.2007)
- United Nations Operation in Mozambique. Background.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozS.htm (21.10.2007)
- United Nations Operation in Mozambique. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozF.html (4.10.2007)
- United Nations Operation in Mozambique. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozM.htm (4.10.2007)
- United Nations Operation in Somalia I. Background – full text.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1backgr2.html (21.10.2007)
- United Nations Operation in Somalia I. Background – summary.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unsom1backgr1.html (27.9.2007)
- United Nations Operation in Somalia I. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom1mandate.html (27.9.2007)

- United Nations Operation in Somalia II. Background.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2backgr2.html#five (21.10.2007)
- United Nations Operation in Somalia II. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/unosom2facts.html (27.9.2007)
- United Nations Peacekeeping Fact Sheet.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/factsheet.pdf> (11.10.2007)
- United Nations Peacekeeping Operations, 31 July 2007.* In: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/bnote.htm> (29.8.2007)
- United Nations Transition Assistance Group. Facts and Figures.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagF.htm (21.9.2007)
- United Nations Transition Assistance Group. Background – full text.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagFT.htm#Conclusion (20.10.2007)
- United Nations Transition Assistance Group. Background – summary.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagS.htm (21.9.2007)
- United Nations Transition Assistance Group. Mandate.* In: United Nations Peacekeeping, http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagM.htm (20.10.2007)

Literatura

- ADEBAJO, Adekeye – LANDSBERG, Chris: *Back to the Future: UN Peacekeeping in Africa*. *International Peacekeeping*, 7, 2000, č. 4, s. 161-188.
- AHLQUIST, Leif: *Co-operation, Command and Control in UN Peace-keeping Operations*. Swedish War College 1996. 151 s.
- BAECHLER, Günther: *Hintergründe der Kriege und bewaffneten Konflikte in Afrika*. In: ENGEL, Ulf – MEHLER, Andrea (edd.): *Gewaltsame Konflikte und ihre Prävention in Afrika. Hintergründe, Analyse und Strategien für die entwicklungspolitische Praxis*. Hamburg, Institut für Afrika-Kunde 1998, s. 1-24.
- BAINES, Erin K.: *Les Femmes aux mille bras: Building Peace in Rwanda*. In: MAZURANA, Dyan – RAVEN-ROBERTS, Angela – PARPART, Jane (edd.): *Gender, Conflict, and Peacekeeping*. Oxford, Rowman & Littlefield Publishers 2005, s. 220-241.
- BARIAGABER, Assefaw: *United Nations Peace Operations in Africa: A Cookie-Cutter Approach?* *Journal of Third World Studies*, 23, 2006, č. 2, s. 11-29.
- BARONI, Franca: *Völkerrechtliche Auswirkungen der Friedenssicherungspraxis der Vereinten Nationen nach dem Ende des Kalten Krieges*. Basel, Helbing & Lichtenhahn 1995. 270 s.
- BELLAMY, Alex J.: *The 'Next Stage' in Peace Operations Theory?* *International Peacekeeping*, 11, 2004, č. 1, 17-38.
- BELLAMY, Alex J. – WILLIAMS, Paul: *Introduction: Thinking Anew about Peace Operations*. *International Peacekeeping*, 11, 2004, č. 1, s. 1-15.
- BELLAMY, Alex J. – WILLIAMS, Paul – GRIFFIN, Stuart: *Understanding Peacekeeping*. Cambridge, Polity Press 2004. 325 s.
- BERDAL, Mats: *Lessons Not Learned: The Use of Force in 'Peace Operations' in the 1990s*. *International Peacekeeping*, 7, 2000, č. 4, s. 55-74.
- BERDAL, Mats R.: *Whither UN Peacekeeping?* London, Brassey's 1993. 88 s.
- BERG-SCHLOSSER, Dirk – STAMMEN, Theo: *Úvod do politické vědy*. Praha, Institut pro středoevropskou politiku 2000. 372 s.
- BERMAN, Eric G. – SAMS, Katie E.: *The Limits of Regional Peacekeeping in Africa*. *Peacekeeping & International Relations*, 28, 1999, č. 4, s. 1-2.
- BRATT, Duane: *Defining Peacekeeping Success: The Experience of UNTAC*. *Peacekeeping & International Relations*, 25, 1996, č. 4, nestránkováno.

- BRATT, Duane: *Peace over Justice: Developing a Framework for UN Peacekeeping Operations in Internal Conflicts*. *Global Governance*, 5, 1999, s. 63-81.
- BUREŠ, Oldřich: *Kongo – nejkrvavější mise*. In: *Infoservis společnosti Člověk v tísní*, 18.12.2002, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1040228056> (14.9.2007)
- BUREŠ, Oldřich: *Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více*. *Mezinárodní vztahy*, 38, 2003, č. 3, s. 24-43.
- BUREŠ, Oldřich: *Mozambická mise fungovala*. In: *Infoservis společnosti Člověk v tísní*, 28.1.2003, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1043751324> (26.2.2007)
- BUREŠ, Oldřich: *Rwanda: když uprchne tři sta tisíc lidí za den*. In: *Infoservis společnosti Člověk v tísní*, 13.2.2003, <http://www.infoservis.net/art.php?id=1045161422> (26.2.2007)
- BUREŠ, Oldřich: *UN Peacekeeping in the 21st Century: A Capabilities-Expectations Gap Analysis*. *Politologický časopis*, 13, 2006, č. 4, s. 379-398.
- BUREŠ, Oldřich: *Wanted: A Mid-Range Theory of International Peacekeeping* (v tisku).
- CLAPHAM, Christopher.: *Rwanda: The Perils of Peacemaking*. *Journal of Peace Research*, 35, 1998, č. 2, s. 193-210.
- COLLIER, Paul: *Economic Causes of Civil Conflict and Their Implications for Policy*. In: CROCKER, Chester A. – HAMPSON, Fen Osler Hampson – ALL, Pamela (edd.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C., United States Institute of Peace Press 2001, s. 143-162.
- ČERNOCH, Filip: *Krvavé diamanty: surovinové pozadí konfliktu v Sieře Leone*. *Mezinárodní politika*, 30, 2006, č. 4, s. 30-33.
- DANOVÁ, Eva: *Mírový proces v Angole*. *Mezinárodní politika*, 23, 1999, č. 3, s. 24-27.
- DEBIEL, Tobias: *UN-Friedensoperationen in Afrika. Weltinnenpolitik und die Realität von Bürgerkriegen*. Bonn, Dietz 2003. 309 s.
- Department of State Legal Analysis of 1994 Genocide in Rwanda*. *American Journal of International Law*, 96, 2002, č. 1, s. 258-262.
- Dětiští vojáci*. In: *Jeden svět na školách*, http://jedensvetnaskolach.cz/download/pdf/jsnsfilmpdfsynopsis_28.pdf (12.9.2007)
- Die Agenda für den Frieden. Analysen und Empfehlungen des UN-Generalsekretärs. Forderung an die deutsche Politik*. Bonn, Stiftung Entwicklung und Frieden 1993. 125 s.

- DIEHL, Paul F.: *Institutional alternatives to traditional U.N. peacekeeping: An assessment of regional and multinational options*. *Armed Forces and Society*, 19, 1993, č. 2, s. 209-231.
- DONALD, Dominick: *Neutral is not Impartial: The Confusing Legacy of Traditional Peace Operations Thinking*. *Armed Forces & Society*, 29, 2003, č. 1, s. 415-448.
- DORN, Walter: *Regional peacekeeping is not the way*. *Peacekeeping and International Relations*, 27, 1998, č. 3-4, s. 1-3.
- DOYLE, Michael W.: *War Making and Peace Making: The United Nations' Post-Cold War Record*. In: CROCKER, Chester A. – HAMPSON, Fen O. – AALL, Pamela (edd): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington DC, United States Institute of Peace Press 2001, s. 529-560.
- EHRHART Hans-Georg – KLINGENBURG, Konrad: *UN-Friedenssicherung 1985-1995*. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1996. 397 s.
- Fakta a čísla OSN. Základní údaje o Organizaci spojených národů*. New York – Praha, Informační centrum OSN 2005. 297 s.
- FORTNA, Virginia Page: *Does Peacekeeping Keep Peace? International Intervention and the Duration of Peace After Civil War*. *International Studies Quarterly*, 48, 2004, s. 269-292.
- FORTNA, Virginia Page: *Inside and Out: Peacekeeping and the Duration of Peace after Civil and Interstate Wars*. *International Studies Review*, 5, 2003, č. 4, s. 97-114.
- FORTNA, Virginia Page: *United Nations Angola Verification Mission I*. In: DURCH, J. William (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York, St. Martin's Press 1993, s. 376-387.
- FORTNA, Virginia Page: *United Nations Angola Verification Mission II*. In: DURCH, J. William (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York, St. Martin's Press 1993, s. 388-404.
- FORTNA, Virginia Page: *United Nations Transition Assistance Group*. In: DURCH, J. William (ed.): *The Evolution of UN Peacekeeping. Case studies and Comparative Analysis*. New York, St. Martin's Press 1993, s. 353-374.
- FROWEIN, Jochen Abraham: *Das Verhältnis zwischen den Vereinten Nationen und Regionalorganisationen bei der Friedenssicherung und Friedenserhaltung*. Saarbrücken, Europa-Institut 1996. 32 s.
- FÜLE, Štefan: *OSN na prahu třetího tisíciletí*. *Mezinárodní politika*, 19, 1995, č. 9, s. 6-9.

- GEDLU, Mesfin: *Intervencionismus a soudobé bezpečnostní debaty – dilema bezmocných*. Mezinárodní politika, 20, 1996, č. 10, s. 16-19.
- GEDLU, Mesfin: *Nové boje v Angole: možnost vzkříšení ideálů angolské revoluce*. Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 2, s. 20-21.
- GEDLU, Mesfin: *Prevence a řešení konfliktů a OSN: africké zkušenosti*. Mezinárodní politika, 26, 2002, č. 4, s. 36-38.
- GEDLU, Mesfin: *Spojené státy americké a Afrika: minulost a současnost*. Mezinárodní politika, 28, 2004, č. 4, s. 34-36.
- GEDLU, Mesfin: *Zaostřeno na Africký roh*. Mezinárodní politika, 19, 1995, č. 11, s. 28-31.
- Genocida ve Rwandě*. In: *Situace uprchlíků ve světě v roce 2000*, Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, http://www.unhcr.cz/dokumenty/state2000_10.pdf (15.10.2007)
- Genocide*. In: Official Website of the Republic of Rwanda, <http://www.gov.rw/> (27.9.2007)
- GILLIGAN, Michael – STEDMAN, Stephen John: *Where Do the Peacekeepers Go?* International Studies Review, 5, 2003, č. 4, s. 37-54.
- GOULDING, Marrack: *The Evolution of United Nations peacekeeping*. International Affairs, 69, 1993, č. 3, s. 451-464.
- GUÉHENNO, Jean-Marie: *On the Challenges and Achievements of Reforming UN Peace Operations*. International Peacekeeping, 9, 2002, č. 2, s. 69-81.
- HAAS, Harald – KERNIC, Franz: *Zur Soziologie von UN-Peacekeeping-Einsätzen*. Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft 1998. 255 s.
- HASENCLEVER, Andreas: *Die Macht der Moral in der internationalen Politik. Militärische Interventionen westlicher Staaten in Somalia, Ruanda und Bosnien-Herzegovina*. Frankfurt am Main, Campus Verlag 2001. 468 s.
- HEARN, Roger: *UN Peacekeeping in action: the Namibian experience*. Commack, N.Y., Nova Science Publishers 1999. 272 s.
- HILDENBRAND, Jan Christian: *Zur Krisenreaktionsfähigkeit der Friedenstruppen der VN*. Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft 2001. 141 s.
- HLAVÁČEK, Jiří: *Burundi a Rwanda – oběti mnohasetletého nerovnoprávného soužití Hutů a Tutsiů*. Mezinárodní vztahy, 32, 1997, č. 2, s. 63-69.
- HOFMEIER, Rolf – MATTHIES, Volker: *Vergessene Kriege in Afrika*. Göttingen, Lamuv Verlag 1992. 367 s.
- HOMOLA, Bořek: *Nová etapa soupeření mocností v Africe*. Mezinárodní politika, 21, 1997, č. 10, s. 22-23.

- HUFNAGEL, Frank-Erich: *UN-Friedensoperationen der zweiten Generation. Vom Puffer zur Neuen Treuhand*. Berlin, Duncker & Humblot 1996. 349 s.
- Politics and Society in Contemporary Africa*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1999. 545 s.
- International Peacekeeping. Aims and Scope*. In: *International Peacekeeping*, <http://www.internationalpeacekeeping.org/scope.html> (22.10.2007)
- JAKOBSON, Ruth: *Gender, War, and Peace in Mozambique and Angola: Advances and Absences*. In: MAZURANA, Dyan – RAVEN-ROBERTS, Angela – PARPART, Jane (edd.): *Gender, Conflict, and Peacekeeping*. Oxford, Rowman & Littlefield Publishers 2005, s. 134-149.
- JELÍNEK, Petr: *Mosambické bolesti a naděje*. *Mezinárodní politika*, 24, 2000, č. 5, s. 26-28.
- JELÍNEK, Petr: *Rekonstrukce zhrouteného státu. Případ mosambického distriktu Maringué*. *Mezinárodní politika*, 28, 2004, č. 5, s. 10-12.
- JOHANSEN, Robert C.: *Enhancing United Nations Peacekeeping*. In: CHADWICK, F. Alger (ed.): *The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty-First Century*. Tokio/New York/Paris, United Nations University Press 1998, s. 89-126.
- JOHNSON, Janet Buttolph – REYNOLDS, H. T.: *Political Science Research Methods*. Washington, CQ Press 2005. 515 s.
- JUNKERT, Mathias G.: *Auf den Spuren der Kriegsherren. Die Vereinten Nationen und die Privatisierung der Gewalt. Am Beispiel UNAMSIL in Sierra Leone*. Marburg, Tectum 2003. 157 s.
- KARLAS, Jan: *Současné teorie mezinárodních institucí*. *Mezinárodní vztahy*, 42, 2007, č. 1, s. 66-85.
- KLÍMA, Jan: *Nová Angola v novém světě*. *Mezinárodní politika*, 16, 1992, č. 10, s. 26-28.
- KLÍMA, Jan: *Váhavé kroky k míru*. *Mezinárodní politika*, 20, 1996, č. 5, s. 18-19.
- KLÍMA, Vladimír: *Léta zkázy v Sieře Leone*. *Mezinárodní politika*, 23, 1999, č. 7, s. 22-23.
- KLÍMA, Vladimír: *Peripetie mosambického vývoje*. *Mezinárodní politika*, 18, 1994, č. 12, s. 33.
- KLÍMA, Vladimír: *Půlstoletí subsaharské dekolonizace*. *Mezinárodní politika*, 30, 2006, č. 12, s. 4-6.
- KLÍMA, Vladimír: *Rwanda a Kongo mezi Hutuy a Tutsii*. *Mezinárodní politika*, 24, 2000, č. 7, s. 27-28.
- KOCOUREK, Aleš: *Subsaharská Afrika: Problémy a perspektivy*. *Mezinárodní politika*, 30, 2006, č. 12, s. 18-19.

- KOVANDA, Karel: *Česká republika v Radě bezpečnosti OSN. Genocida ve Rwandě, 1994.* Mezinárodní vztahy, 39, 2004, č. 3, s. 45-65.
- KOVANDA, Karel: *Potřeba analyzovat mírové operace OSN.* Mezinárodní politika, 20, 1996, č. 4, s. 21-23.
- LEONARD, David K. – STRAUS, Scott: *Africa's Stalled Development: International Causes and Cures.* Boulder 2003. 159 s.
- LUKÁŠEK, Libor: *Některé mezinárodní aspekty mírových operací.* Mezinárodní politika, 23, 1999, č. 5, s. 17-19.
- MALONE, David M. – WERMESTER, Karin: *Boom and Bust? The Changing Nature of UN Peacekeeping.* International Peacekeeping, 7, 2000, č. 4, s. 37-54.
- MARNIKA, Maurice: *Regional Peacekeeping: The case for complementary efforts.* Peacekeeping and International Relations, 25, 1996, č. 3, s. 9-11.
- MARTIN, Guy: *Conflict Resolution in Africa.* In: MEEK, Satan (ed.): *Controlling Small Arms Proliferation and Reversing Cultures of Violence in Africa and the Indian Ocean,* <http://www.iss.co.za/Pubs/Monographs/No30/Contents.html> (15.10.2007)
- McFARLANE, Fiona – MALAN, Mark: *Crisis and Response in the Central African Republic: A New Trend in African Peacekeeping?* African Security Review, 7, 1998, č. 2, nestránkováno.
- MELVERN, Linda: *Der Völkermord und die Beteiligung der westlichen Welt.* München, Heinrich Hugendubel Verlag 2004. 384 s.
- MELVERN, Linda: *The Security Council: Behind the scenes.* International Affairs, 77, 2001, č. 1, s. 101-111.
- METZL, Jamie Frederic: *Rwandan Genocide and the International Law of Radio Jamming.* American Journal of International Law, 91, 1997, č. 4, s. 628-651.
- MOCKAITIS, Thomas R.: *Peace Operations and Intrastate Conflict. The Sword or the Olive Branch?* London, Praeger 1999. 166 s.
- NEJEDLÝ, Zdeněk: *UNOSOM v Somálsku – nový typ operace OSN.* Mezinárodní politika, 17, 1993, č. 9, s. 17-18.
- NICKLISCH, Andreas: *OSN a měnící se světový řád.* Mezinárodní politika, 19, 1995, č. 4, s. 10-12.
- NORBERG, Annika Hilding: *Challenges of Peace Operations.* International Peacekeeping, 10, 2003, č. 4, s. 94-103.
- NYAMU, John: *UN mission in CAR makes progress.* Africa Recovery, 12, 1999, č. 4, s. 14.

- OBERSHALL, Anthony: *Preventing Genocide*. Contemporary Sociology, 29, 2000, č. 1, 1-13.
- O'BRIEN, David: *The Search for Subsidiarity: The UN, African Regional Organizations and Humanitarian Action*. International Peacekeeping, 7, 2000, č. 3, s. 57-83.
- OLONISAKIN, 'Funmi – COMFORT, Ero: *Africa and the Regionalization of Peace Operations*. In: PUGH, Michael – SIDHU, Waheguru P. S. (edd.): *The United Nations and Regional Security: Europe and Beyond*. Boulder, Lynne Rienner Publishers 2003, s. 233-251.
- OLSSON, Louise: *The Namibian Peace Operation in a Gender Context*. In: MAZURANA, Dyan – RAVEN-ROBERTS, Angela – PARPART, Jane (edd.): *Gender, Conflict, and Peacekeeping*. Oxford, Rowman & Littlefield Publishers 2005, s. 168-181.
- OTTAWAY, Marina: *Ethnic Politics in Africa: Change and Continuity*. In: JOSEPH, Richard (ed.): *State, Conflict and Democracy in Africa*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1999, s. 299-317.
- PAVKA, Marek: *Rapsodie v modrém: Role Organizace spojených národů při udržování míru*. Mezinárodní politika, 29, 2005, č. 9, s. 10-12.
- PEOU, Sorpong: *The UN, Peacekeeping and Collective Human Security: From An Agenda for Peace to the Brahimi Report*. International Peacekeeping, 9, 2002, č. 2, s. 51-68.
- PUGH, Michael: *Peacekeeping and Critical Theory*. International Peacekeeping, 11, 2004, č. 1, s. 39-58.
- PUGH, Michael: *Peacekeeping and IR Theory: Phantom of the Opera?* International Peacekeeping, 10, 2003, č. 4, s. 104-112.
- PUSHKINA, Darya: *A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission*. International Peacekeeping, 13, 2006, č. 2, s. 133-49.
- RADĚJ, Tomáš: *Somálsko: občanská válka a kolaps státu*. Mezinárodní politika, 28, 2004, č. 5, s. 8-10.
- RAMSBOTHAM, David: *The Changing Nature of Intervention. The Role of UN Peacekeeping*. London, Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism 1995. 28 s.
- Recruiting or using child soldiers*. In: Office of the Special Representative of the Secretary-General for Children and Armed Conflict, <http://www.un.org/children/conflict/english/childsoldiers21.html> (16.10.2007)

- RICHMOND, Oliver P.: *The Limits of UN Multidimensional Peace Operations*. In: NEWMAN, Edward – RICHMOND, Oliver P. (edd.): *The United Nations and Human Security*. New York, Palgrave 2001, s. 31-46.
- RIKHYE, Indar Jit: *The Theory & Practice of Peacekeeping*. London, C. Hurst & Company 1984. 255 s.
- ROTCHILD, Donald: *Ethnic Insecurity, Peace Agreements, and State Building*. In: JOSEPH, Richard (ed.): *State, Conflict and Democracy in Africa*. Boulder, Lynne Rienner Publisher 1999, s. 319-337.
- Rwandské doznání*. UN Bulletin, 2000, č. 1-2, s. 4.
- RYAN, Stephen: *United Nations Peacekeeping: A matter of Principles?* International Peacekeeping, 7, 2000, č. 1, s. 27-47.
- ŘEHÁK, Vilém: *Středoafriká republika: ztracená existence?* Mezinárodní politika, 30, 2006, č. 2, s. 28-31.
- SEGAL, David: *Five Phases of United Nations Peacekeeping: An Evolutionary Typology*. Journal of Political and Military Sociology, 22, 1995, č. 2, s. 65-79.
- SENS, Allen G.: *Somalia and the Changing Nature of Peacekeeping*. Ottawa, Minister of Public Works and Government Services 1997. 145 s.
- Sexuální a genderové násilí proti uprchlíkům*. In: Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky, květen 2003, <http://www.unhcr.cz/publikace/?cid=166> (12.9.2007)
- STEPHENS, Dale: *The Lawful Use of Force by Peacekeeping Forces: The Tactical Imperative*. International Peacekeeping, 12, 2005, č. 2, s. 157-172.
- SUHRKE, Astri – BRUCE, Jones: *Preventive Diplomacy in Rwanda: Failure to Act or Failure of Actions?* In: JENTLESON, Bruce W. (ed.): *Opportunities Missed, Opportunities Seized: Preventive Diplomacy in the Post-Cold War World*. Lanham, Rowman & Littlefield Publishers 2000, s. 238-264.
- ŠTĚPÁNEK, Přemysl: *Humanitární intervence – srozumitelný pojem?* Mezinárodní politika, 27, 2003, č. 3, s. 33-35.
- ŠULC, František: *Mír s OSN, nebo bez ní?* Mezinárodní politika, 29, 2005, č. 9, s. 13-16.
- TELLIS, Winston: *Application of a Case Study Methodology*. Qualitative Report, 3, 1997, č. 3, s. 1-16.
- TELLIS, Winston: *Introduction to Case Study*. Qualitative Report, 3, 1997, č. 2, s. 1-11.
- THAROOR, Shashi: *Should UN Peacekeeping Go 'Back to Basics'?* Survival, 37, 1995-1996, č. 4, s. 52-64.

- THOMAS, Timothy L.: *Mírové operace: terminologická výzva mezinárodnímu společenství v období kooperace po skončení studené války*. Mezinárodní vztahy, 29, 1994, č. 2, s. 41-47.
- TRNĚNÝ, Vladimír: *Použití armád v mírových operacích po roce 2000*. Vojenské rozhledy, 2000, č. 2. In: Ministerstvo obrany České republiky, http://www.army.cz/avis/vojenske_rozhledy/2000_2/trneny.htm (23.7.2007)
- VRANÝ, Jan: *OSN a konflikty v rozvojovém světě se zaměřením na Afriku*. Mezinárodní politika, 26, 2002, č. 9, s. 12-15.
- WAIŠOVÁ, Šárka: *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha, Portál 2005. 206 s.
- WALLENSTEEN, Peter: *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London & Thousands Oaks, Sage 2002. 344 s.
- WILLIAMS, Michael C.: *Civil-Military Relations and Peacekeeping*. New York, Oxford University Press 1998. 93 s.
- WISEMAN, Henry: *Peacekeeping in the International Political Context: Historical Analysis and Future Directions*. In: RIKHYE, Indar Jit – SKJELSBAEK, Kjell (edd.): *The United Nations and Peacekeeping. Results, Limitations and Prospects: The Lessons of 40 Years of Experience*. London, Macmillan 1990, s. 32-51.
- WOODHOUSE, Tom – RAMSBOTHAM, Oliver: *Cosmopolitan Peacekeeping and the Globalization of Security*. International Peacekeeping, 12, 2005, č. 2, s. 139-156.
- YILMAZ, Muzaffer Ercan: *UN Peacekeeping in the Post-Cold War Era*. International Journal on World Peace, 22, 2005, č. 2, s. 13-28.
- ZARTMAN, William: *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Boulder, Lynne Rienner Publishers 1995. 303 s.
- ZARTMAN, William: *Mediation by Regional Organizations: the OAU in Chad and Congo*. In: BERCOVITCH, Jakob (ed.): *Studies in International Mediation*. New York, Palgrave Macmillan 2002, s. 80-97.
- ZARTMAN, William: *Ripeness*. In: Beyond Intractability, <http://www.beyondintractability.org/essay/ripeness/> (12.10.2007)
- ZARTMAN, William: *The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments*. The Global Review of Ethnopolitics, 1, 2001, č. 1, s. 8-18.

Přílohy

Seznam

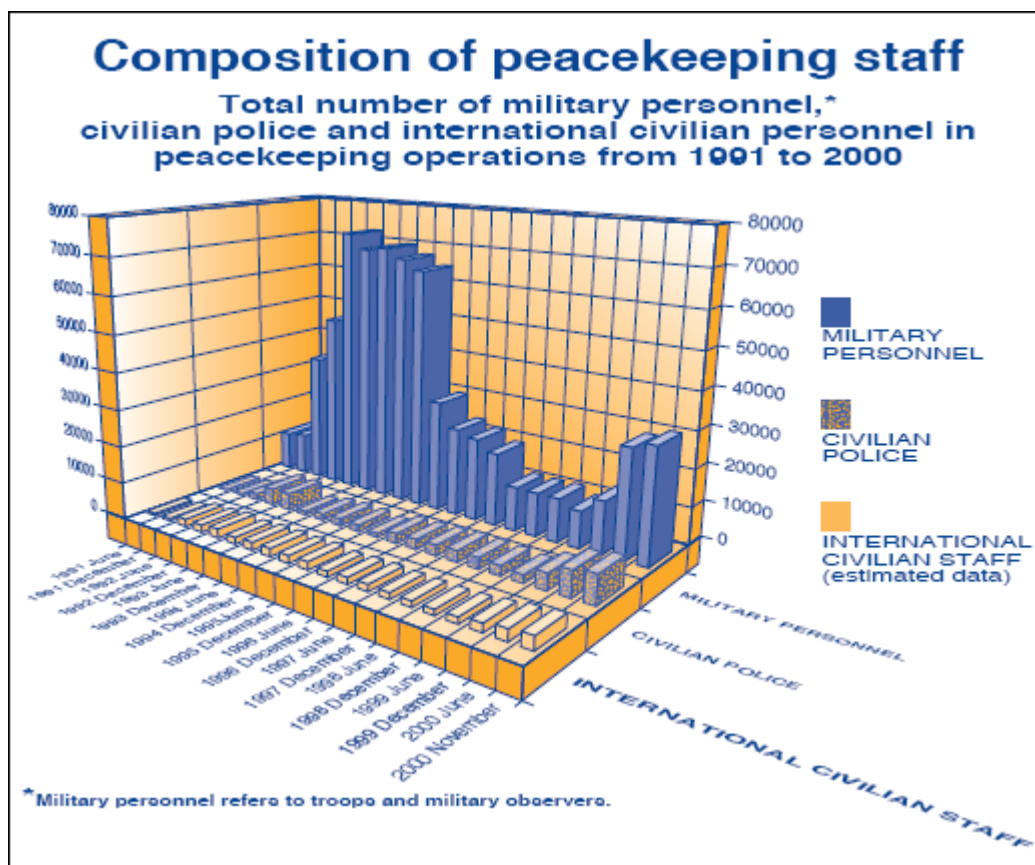
Příloha č. 1: Složení operací OSN na udržení míru: vojenský a civilní personál a civilní policie (1991-2000)

Příloha č. 2: Válečné konflikty v Africe (1989-2000)

Příloha č. 3: Celkový počet operací OSN na udržení míru (1991-2000)

Příloha č. 4: Přední přispěvatelé personálu do operací OSN na udržení míru (k roku 2007)

Příloha č. 1: Složení operací OSN na udržení míru: vojenský a civilní personál a civilní policie (1991-2000)

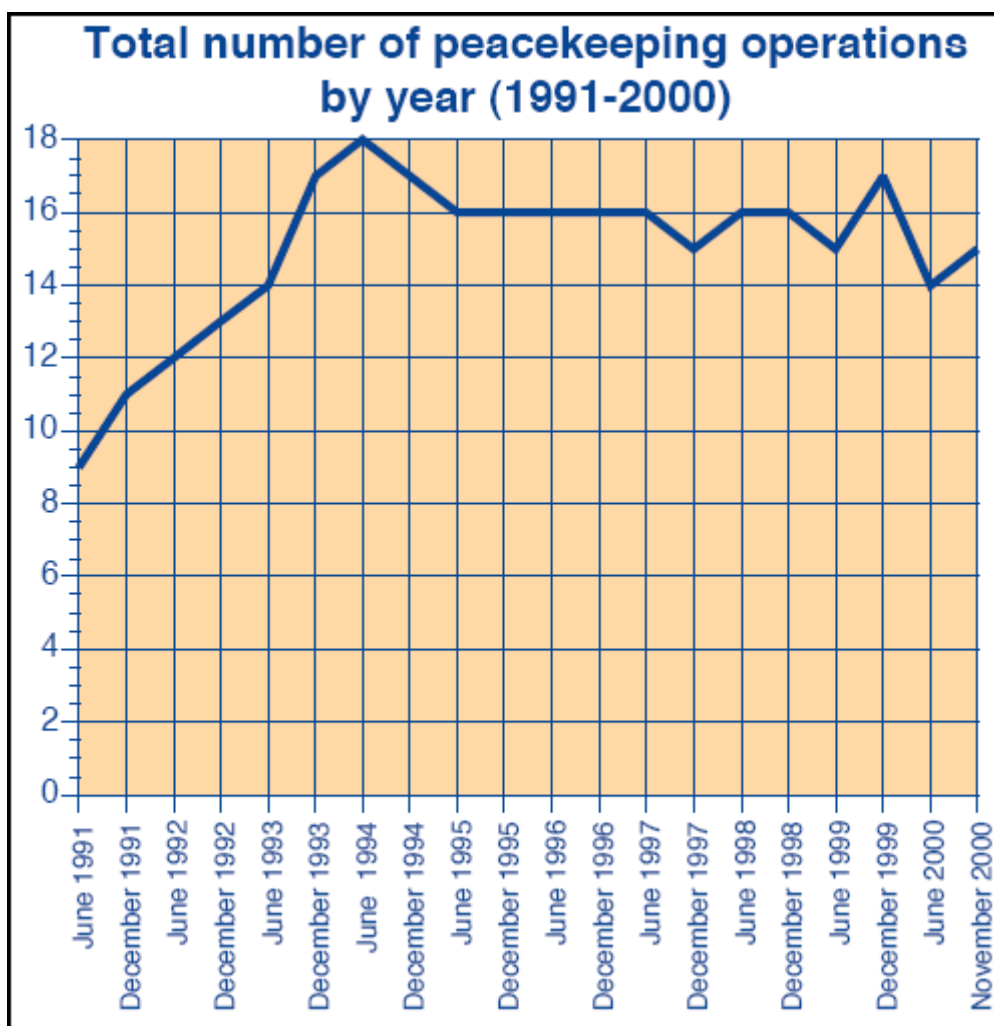
Zdroj: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pdf/2.pdf> (24.10.2007)

Příloha č. 2: Válečné konflikty v Africe (1989-2000)

Conflict State	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00
Algeria						c	c	c	c	c	c	d
Angola	c	c	c	c	c	c			a	a,c	c	c
Burundi			d	d	c	c	d	d	d	d	d	d
CAR								c				
Chad	c	c	d	d						a		d
Comoros											d	d
Congo (Brazzaville)								c	d	d		
Côte d'Ivoire												d
Djibouti					c	c						
DRC (Zaire)								c	a,c	a,c	a,c	a,c
Eritrea	b	b	b							a	a	a
Ethiopia	c	c	c							a	a	a
Guinea											d	d
Guinea-Bissau										c		d
Lesotho										a, d		
Liberia		c	c	c	c	d	c	c			d	d
Mali			e			d	d					
Mozambique	c	c	c									
Namibia	b									a	a	a
Niger						d	d					
Nigeria					e					e	e	e
Rwanda		c	c	c	c	c			a,d	a,d	a,d	a,d
Senegal									d	d	d	d
Sierra Leone			d	d	d	d	c	c	c	c	c	c
Somalia	c	c	c	c	c	c	c	c	d	d	d	d
South Africa	d	e	e	e	e							
Sudan	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b	b
Uganda	d	d	d					d	a,d	a,d	a,d	a,d
Western Sahara	b	b	b									
Zimbabwe										a	a,e	a,e
Totals	11	12	15	10	11	11	8	9	12	19	19	22
a-interstate war b-war for independence c-high intensity internal conflict d-low intensity internal conflict e-major political or religious violence												

Zdroj: United States Institute of Peace, <http://www.usip.org/pubs/specialreports/sr66.html> (24.10.2007)

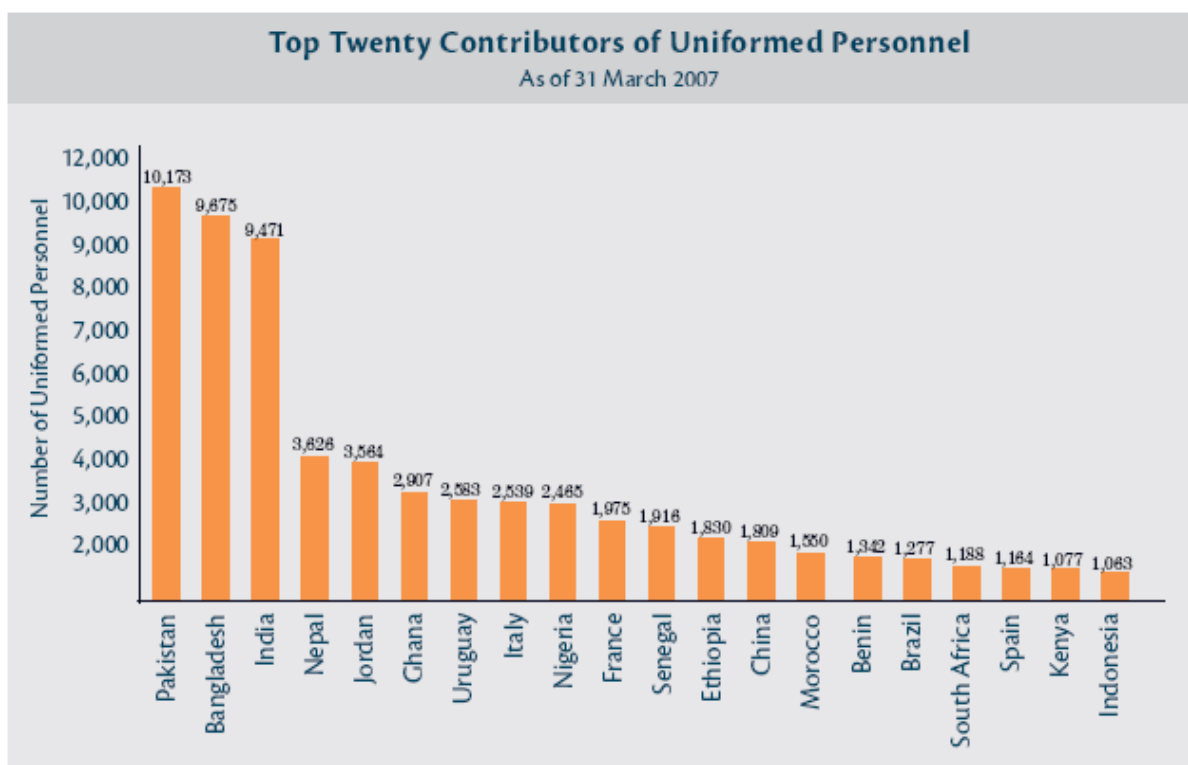
Příloha č. 3: Celkový počet operací OSN na udržení míru (1991-2000)

Zdroj: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/pub/pdf/1.pdf> (24.10.2007)

Příloha č. 4: Přední přispěvatelé personálu do operací OSN na udržení míru (k roku 2007)

Zdroj: United Nations Peacekeeping, <http://www.un.org/Depts/dpko/factsheet.pdf> (24.10.2007)

Abstrakt

Operace OSN na udržení míru: Předpoklady úspěchu při řešení konfliktů v Africe v době po skončení studené války

Diplomová práce pojednává o operacích OSN na udržení míru v souvislosti s řešením konfliktů v Africe v době po skončení studené války. Jejím cílem je vyvodit předpoklady, které je nutné naplnit, aby byly operace ve svém poslání úspěšné. Autorka ve formě případových studií zkoumá operace OSN na udržení míru, které proběhly v Angole (UNAVEM I, II a III), Namibii (UNTAG), Somálsku (UNOSOM I a II), Mozambiku (ONUMOZ), Rwandě (UNAMIR), Středoafričské republice (MINURCA) a Sierra Leone (UNAMSIL). Komparuje je přitom na základě faktorů, které hrají roli při určování předpokladů úspěchu operací OSN. Jsou jimi: podpora v Radě bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát, vybavení operace a její velikost, délka trvání operace, vůle zneprátených stran konflikt ukončit a podpora relevantní africké regionální organizace.

Autorka došla k závěru, že k předpokladům úspěchu operací patří plná politická podpora Rady bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát a vůle relevantních stran konfliktu jej nenásilně ukončit. Oproti domněnce o nutnosti kvalitního technického vybavení a početného personálu se jako přesnější předpoklad ukázalo to, zda vybavení a počet jednotek odpovídají zadanému mandátu a situaci v místě působení operace. U faktoru času nebyla prokázána souvislost s výsledným úspěchem operace a totéž platí i pro faktor podpory tamní regionální organizace. Právě na ty předpoklady, které se jeví pro výkon mírových jednotek jako nejzásadnější, by měla být zaměřena pozornost při pokusech o zdokonalování praxe udržování míru ze strany OSN.

UN Peacekeeping Operations: Determinants of Success in Solving Conflicts in Africa in the Post-Cold War Era

The thesis deals with UN peacekeeping operations in the context of solving African conflicts in the post-Cold war era. The aim of the thesis is to deduce the determinants of a successful outcome of UN peacekeeping operations. In the form of case studies, the following operations are examined: UN peacekeeping operations in Angola (UNAVEM I, II and III), Namibia (UNTAG), Somalia (UNOSOM I and II), Mozambique (ONUMOZ), Rwanda (UNAMIR), Central African Republic (MINURCA) and Sierra Leone (UNAMSIL). The operations are compared based on factors that play a role in establishing the determinants of success. These factors are as follows: support of the UN Security Council, presence of a clear and feasible mandate, equipment and size of the operation, duration of the operation, will of the belligerents to end the conflict peacefully, and finally support of a relevant African regional organization.

The author came to the conclusion that the determinants of success involve full support of the UN Security Council, presence of a clear and feasible mandate, and will of the belligerents to end the conflict peacefully. Instead of requiring high-quality equipment and a substantial number of units, it was revealed that the equipment and size have to respond to the mandate and the situation on the ground. Given the time factor, no connection with the outcome of an operation was proved, and the same applies for the support of an African regional organization. Those determinants that proved to be the most significant for the successful outcome of UN peacekeeping operations should be in the focus in the process of improving the practise of UN peacekeeping.

ANOTACE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení autora: Jana Schmiedová

Pracoviště: Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta UP

Název práce: Operace OSN na udržení míru: Předpoklady úspěchu při řešení konfliktů v Africe v době po skončení studené války

Vedoucí práce: Mgr. Oldřich Bureš, M.A., Ph.D.

Počet stran: 100

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 185

Klíčová slova: operace OSN na udržení míru, řešení konfliktů, Afrika, postbipolární uspořádání mezinárodních vztahů

Krátký popis práce: Práce pojednává o operacích OSN na udržení míru v souvislosti s řešením konfliktů v Africe v době po skončení studené války. Vyvozuje předpoklady, které je nutné naplnit, aby byly operace ve svém poslání úspěšné. Ve formě případových studií zkoumá operace OSN na udržení míru, které proběhly v Angole (UNAVEM I, II a III), Namibii (UNTAG), Somálsku (UNOSOM I a II), Mozambiku (ONUMOZ), Rwandě (UNAMIR), Středoafrické republice (MINURCA) a Sierra Leone (UNAMSIL). Komparuje je přitom na základě faktorů, které hrají roli při určování předpokladů úspěchu operací OSN: jsou jimi podpora v Radě bezpečnosti, jasný a realizovatelný mandát, vybavení operace a její velikost, délka trvání operace, vůle zneprátelených stran konflikt ukončit a podpora relevantní africké regionální organizace.